

Stolthet og fordom

- **Fordommer om islam og muslimer i fremmedkrigerdiskursen**

Kim-André Sundsby

Masteroppgave i religion og samfunn ved Det Teologiske Fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

3. August 2015

Stolthet og fordom

Fordommer om islam og muslimer i fremmedkrigerdiskursen.

**En analyse av utvalgte saker fra perioden
30. september 2012 – 30. september 2014**

Masteroppgave i religion og samfunn ved Det Teologiske Fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Kim-André Sundsby

Veileder: professor Oddbjørn Leirvik

August 2015

© Kim-André Sundsby

2015

Stolthet og fordom – Fordommer om islam og muslimer i fremmedkrigerdiskursen

Kim-André Sundsby

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Oslo digitaltrykk AS, Oslo

Sammendrag

I denne oppgaven undersøkes hvorvidt norske medier kan tenkes å ha gitt næring til negative fordommer om muslimer og islam i sin dekning av fremmedkrigere, og i hvilken grad språket som ble benyttet evt. kan tenkes å bidra til å opprettholde, reproducere og muligens skape slike fordommer. Måten dette blir undersøkt på i oppgaven er todelt. Den ene måten som danner hovedgrunnlaget for denne oppgaven og analysen som foretas, er en kritisk diskursanalyse av noen utvalgte forsidesaker. Til å gjøre dette benyttes hovedsakelig teorier fra ulike kritiske diskursanalytikere. Den andre måten, som er en mindre, støttende del, er ved presentasjon av vurderinger som er gjort av alle forsidesaker i utvalgte norske aviser i perioden 30. september 2012 – 30. september 2014 som plasserer seg i fremmedkrigerdiskursen. Disse vurderingene viser hvor stor andel av sakene som kan tenkes å presentere et negativt bilde av islam og muslimer på bakgrunn av teorier som presenteres i oppgaven. Dette blir kombinert med presentasjoner av resultatene fra søk på ulike ord og ordkombinasjoner som gir et klarere bilde av språklige trender og gir grunnlag for å si noe om generelle trender og utviklinger i språkbruken. Teoriene som presenteres avdekker sammen med analysen og innsamlet data hvilke fordommer om muslimer og islam som kan sies å finne støtte i disse sakene og forklarer hvordan språket kan tenkes å bidra til å opprettholde, reproducere og muligens skape negative fordommer om muslimer og islam.

Forord

Det har ikke bare vært enkelt å skulle foreta en kritisk diskursanalyse av saker i fremmedkrigerdiskursen. Ettersom jeg valgte forsidesaker som grunnlag for analysen måtte jeg finne alle forsidenene til de aktuelle avisene i den aktuelle perioden. Det skulle vise seg å være vanskeligere enn antatt. Dette medførte mye graving i digitaliserte arkiver, og hvis noen skal vurdere forsider til andre arbeider senere kan jeg informere om at det ikke finnes noen enkel måte å gjøre det på, ikke som jeg har funnet i alle fall. Granskingen av forsider for å selektere ut saker var selvfølgelig også en tidkrevende prosess. Så var det selve skrivingen. Skriveprosessen har vært morsom, men til tider også krevende. Kritisk diskursanalyse åpner for utallige perspektiver hvilket gjør at man alltid føler at man har utelatt viktige perspektiver. Men alt i alt har jeg lært mye av det arbeidet jeg har lagt ned, både om diskurser og hva de kan tenkes å fortelle oss, om skriving og perspektiver, og om meg selv. Jeg vil rette en stor takk til min veileder, professor Oddbjørn Leirvik, for kritiske innspill og gode råd underveis. Ikke bare under veiledning, men også som leder av religion og samfunnsprogrammet ved det Teologiske Fakultet under mesteparten av min studietid, har Leirvik bidratt til å gi meg nye perspektiver og vil fortsette å være en kilde til inspirasjon. En takk går også til alle mine undervisere og medstudenter over de siste fem årene og til hele det Teologiske Fakultet. Dere har skjerpet min kritiske sans og på grunn av dere jeg ser verden på nye måter med nye øyne. Jeg har lagt fra meg gamle, ideologisk briller og fått et nytt, mer åpent og inkluderende par. Takk!

“quia caecus cum essem, modo video”

Innhold

Innledning	3
1.0. Kapittel 1: Teori og Metodikk.....	5
1.1. Problemstillingen.....	5
1.2. Kritisk diskursanalyse	7
1.3. Fortolkning	9
1.4. Diskursbegrepet.....	11
1.5. Norman Fairclough.....	12
1.6. Teun A. van Dijk.....	14
1.7. Ideologi.....	15
1.8. Hegemoni	18
1.9. Allmennoppfatninger	19
1.10. Noen kritiske betraktninger omkring kritisk diskursanalyse	23
1.11. Metodiske verktøy	24
1.11.1 Tekstbeskrivelse	25
1.11.2 Vokabular og grammatikk	25
1.11.3 Tekststruktur.....	27
1.11.4 Datasamling og utvelgelse	29
2.0 Kapittel 2: Begreper, fordommer og forståelse.....	35
2.1 Feilslutninger og fordommer.....	35
2.2 Kategorisk tenkning	36
2.3 Generalisering	36
2.4 Essensialisme.....	37
2.5 Begreper	39
2.6 Reinhart Koselleck	39
2.7 Noen begrepsbetraktninger.....	41
2.7.1 Terror.....	41
2.7.2. Religion.....	43
2.7.3. Islam og muslimer.....	44
2.7.4. Sharia	46
2.7.5. Islamist/ Islamisme	48
2.7.6. Etnisk	49
2.7.7. Fremmedkriger.....	51
3.0. Kapittel 3: Kontekst	54
3.1. Kontekstualisering av fremmedkrigerdiskursen.....	54
3.2. Fremmedkrigere og terrortrussel	55
3.3. Kontekstualisering av utvalgte saker.....	57

3.4.	Kontekstualisering Aftenpostens saker	58
3.5.	Kontekstualisering av VG-saken.....	62
4.0.	Kapittel 4: Analyse av fremmedkrigerdiskursen i utvalgte mediesaker	64
4.1.	Aftenposten 19. oktober 2012: sak A1	64
4.1.1.	Radikale islamister.....	65
4.1.2.	Ekstrem	68
4.1.3.	Fremmedkriger.....	70
4.1.4.	Islam og Religion.....	71
4.2.	Aftenposten 3. mars 2014: Sak A2.....	72
4.2.1.	Religion.....	73
4.2.2.	Islam(isme).....	74
4.2.3.	Kriminelle	75
4.2.4.	Etnisk norsk.....	77
4.2.5.	Profetens Ummah.....	78
4.3.	VG 17. august 2014: Sak V1.....	79
4.3.1.	Sharia	80
4.3.2.	IS & Al-Qaida	81
4.3.3.	Rammer.....	82
4.3.4.	Hussain provoserer.....	84
4.3.5.	Intervjuer Provoserer.....	85
4.3.6.	Brytning mellom ideologiske ståsteder.....	86
4.3.7.	“Oss” og “Dem”.....	87
4.3.8.	Intervjuet fra utsiden	89
5.0.	Kapittel 5: Sentrale funn og konkluderende merknader	91
5.1.	Sentrale funn.....	92
5.1.1.	Radikale islamister er ekstreme islamister.....	93
5.1.2.	Koblinger til islam og muslimer	94
5.1.3.	Differensierende språk	94
5.1.4.	Diskursive kamper	96
5.2.	Konklusjon	96
5.3.	Betraktninger: Stolthet og fordom.....	98
	Litteraturliste.....	100
	Vedlegg.....	107

Innledning

Fremmedkrigere er et tema som er meget samfunnsaktuelt og som blir viet mye oppmerksomhet av både medier, offentlige organer og politikere. Temaene blir av mange knyttet til religion, så når en oppgave i religion og samfunn skulle skrives virker fremmedkrigerdiskursen som et spennende felt å jobbe med. Samtidig kan det virke som om fremmedfrykt er et økende problem i både Norge og resten av Europa, og særlig virker det som denne fremmedfrykten rammer muslimer.

Problemstillingen som danner grunnlaget for denne oppgaven er å undersøke hvorvidt norske medier kan tenkes å ha gitt næring til negative fordommer om muslimer og islam mer generelt i sin dekning av fremmedkrigere, og i hvilken grad språket som ble benyttet evt. kunne tenkes å bidra til å opprettholde, reproducere og muligens skape slike fordommer. Måten dette blir undersøkt på i oppgaven er todelt. Den ene måten, som danner hovedgrunnlaget for oppgaven og analysen som foretas, er en kritisk diskursanalyse av noen utvalgte forsidesaker. Til å gjøre dette benyttes hovedsakelig teorier fra ulike kritiske diskursanalytikere. Det er i hovedsak to sentrale analytikere som informerer analysen, Teun A. van Dijk og Norman Fairclough og deres teorier om sosiokognitive og ideologiske aspekter ved diskurs. Den andre måten er ved presentasjon av vurderinger som er gjort av alle forsidesaker i utvalgte norske aviser fra perioden 30. september 2012 – 30. september 2014 som plasserte seg i fremmedkrigerdiskursen. Disse vurderingene viser hvor stor andel av sakene som presenterte seg som negative. Dette blir kombinert med presentasjoner av resultatene fra søk på ulike ord og ordkombinasjoner som gir et klarere bilde av språklige trender og gir grunnlag for å si noe om generelle trendene og utviklinger i språkbruken. Teoriene som presenteres vil sammen med analysen og innsamlet data avdekke hvilke fordommer om muslimer og islam som kan sies å finne støtte i disse sakene og forklare hvordan språket kan tenkes å bidra til å opprettholde, reproducere og muligens skape negative fordommer om muslimer og islam.

Det er ikke gjort noe forskning på fremstillinger av muslimer i fremmedkrigerdiskursen som jeg har funnet i forbindelse med arbeidet mitt. Det er gjort noe forskning på fremstillinger av muslimer som vil bli presentert til støtte for min egen analyse, men fremmedkrigerfenomenet slik det fremtrer i dag er av veldig ny dato så forskning på fenomenet og tilstøtende tematikk som radikaliserings er foreløpig mangelfull og noe det trengs mer av i tiden som kommer. Med denne oppgaven gir jeg et lite bidrag til forskning på språk om fremmedkrigere i norske medier, men det er behov for bredere forskning omkring språkets rolle i forbindelse med fremmedkrigere og radikaliserings.

Oppgaven er delt inn i 5 kapitler og kapittel 1 innleder med en presentasjon av problemstillingen. Problemstillingen fremstilles som et etisk argument, men i all hovedsak er oppgaven en analyse og argumentet må kunne sees som en sekundæreffekt av analysen, men analysen brukes til å fremsette dette argumentet. Etter en kort presentasjon av problemstillingen følger en gjennomgang av sentrale teorier og analysens metodikk. Teoretikere som Hans Georg Gadamer, Paul Feyerabend, Antonio Gramsci, Norman Fairclough, Ruth Wodak, Teun A. van Dijk er viktige navn i denne delen. Kapittel 2 vil si litt om språkforståelse og begreper, og vil også presentere noen begrepshistoriske perspektiver fra Reinhart Koselleck. Enkelte av begrepene som står sentralt i analysen vil bli presentert for å vise noen problemer med begrepsforståelse og hvordan begreper kan tolkes ideologisk. Kapittel 3 presenterer den historiske og samfunnsmessige konteksten sakene som skal analyseres opptrer i. Kontekst er viktig for vurderinger som gjøres i analysen og hjelper til å få et overblikk over fremmedkrigertemaet i norske medier.. Kapittel 4 inneholder analysen av de utvalgte mediesakene og viser ulike måter språket i disse sakene kan bli tolket av lesere og på den måten bidra til å opprettholde, reprodusere og skape fordommer om muslimer og islam. Her analyseres tre utvalgte saker som kan sies å være representative for den type saker som går igjen i fremmedkrigerdiskursen i den aktuelle perioden for analysen. Kapittel 5 presenterer sentrale funn som er gjort i analysen som viser at norske medier kan tenkes å ha gitt næring til negative fordommer om muslimer og islam mer generelt i sin dekning av fremmedkrigere, samt konkluderende bemerkninger.

1.0. Kapittel 1: Teori og Metodikk

Oppbyggingen av denne oppgaven henter inspirasjon fra etiske argumenter, og lener seg på en analyse som er ment å underbygge antakelsene som bringer argumentet oppgaven fremsetter til sin konklusjon. Analysen som foretas er ingen objektiv analyse som forsøker å finne et arkimedisk punkt hvor man kan observere "den sanne virkeligheten" fra, men en analyse foretatt av et subjekt situert i en spesifikk historisk kontekst med de fordommene dette medfører, fordommer som nødvendigvis bringes inn i analysen. Analysen bør derfor sees som et perspektiv. Dette perspektivet vil prege analysen uavhengig av forsøk på objektiv tilnærming, og lar seg best forstås hvis dette perspektivet underlegges et nytt lag av kritisk analyse. I den grad analysen er objektiv, er det i forsøket som gjøres på å oppnå intern koherens, og på å være konsekvent i applikasjonen av et perspektiv eller forståelseshorisont, og i forsøket på å forene denne horisonten med eksterne horisonter og i forsøkene på å beskrive hvilke tolkninger som kan dukke opp i rommet mellom disse forståelseshorisontene.

1.1. Problemstillingen

Analysen som gjøres i oppgaven tar utgangspunkt i en undersøkelse av en påstand. Påstanden er følgende;

Aftenposten, VG og Dagbladet kan sies å ha benyttet språk som kan gi støtte til negative fordommer om muslimer og islam i fremmedkrigerdiskursen, og dette kan tenkes å bidra til å opprettholde, reprodusere, og muligens skape negative fordommer om muslimer og islam.

Det kan sies at oppgaven fremsetter et argument som tar utgangspunkt i at konklusjonen antas å være gyldige *hvis* (hvis og bare hvis) premissene stemmer. Det normative grunnlaget for argumentet tar utgangspunkt i et prinsipp som sier at språk som kan tenkes å bekrefte, opprettholde og muligens skape negative fordommer er noe som bør unngås. Til grunn for prinsippet ligger antakelser (premisser) om at visse typer språkbruk kan støtte opp om negative fordommer og bidra til å opprettholde, reprodusere og muligens skape negative fordommer. Det antas videre at negative fordommer kan føre til marginalisering, diskriminering, økt polarisering og konfliktnivå mellom ulike grupper i samfunnet. Det antas at dette er negativt og derfor noe man bør forsøke å unngå.

Disse premissene vil underbygges av teorier som ser ut til å støtte antakelsene. Dersom man er enig i prinsippet, og hvis premissene stemmer, vil det være inkohærent (men ikke nødvendigvis ugyldig) å benekte gyldigheten av konklusjonen. Man kan selvfølgelig være uenig i hele eller deler av argumentet, innvende mot premissene, eller betvile prinsippets gyldighet og på den måten bringe diskusjonen om det som omtales i denne oppgaven videre og sannsynligvis berike og nyansere diskusjonen.

Inspirasjon er hentet fra standardmodellen for argumentasjon innen anvendt etikk, som beskrevet av blant andre Torbjörn Ténnsjö og Janet Radcliffe Richards (Ténnsjö, 2008, s. 4; Radcliffe Richards 2012, s. 13-27). Argumentet som kan sies å bli fremsatt i denne oppgaven ser forenklet sett slik ut:

- P1) Bruken av språk som kan bidra til å opprettholde, reprodusere og muligens skape negative fordommer bør unngås.
- P2) Bruken av språk som kan tolkes til støtte for negative fordommer om muslimer og islam kan tenkes å bidra til å opprettholde, reprodusere og muligens skape negative fordommer om muslimer og islam.
- P3) VG, Dagbladet og Aftenposten kan sies å ha benyttet språk som kan gi støtte til negative fordommer om muslimer og islam i fremmedkrigerdiskursen, og dette kan tenkes å bidra til å opprettholde, reprodusere, og muligens skape negative fordommer om muslimer og islam.

-
- K) VG, Dagbladet og Aftenposten bør i fremtidige saker unngå å bruke språk som kan gi støtte til negative fordommer om muslimer og islam fordi det kan tenkes å bidra til å opprettholde, reprodusere og muligens skape negative fordommer om muslimer og islam.

Analysen som foretas i oppgaven er en grundig gjennomgang av språket i utvalgte avisartikler som kan kobles til fremmedkrigerdiskursen. I tillegg gis en redegjørelse for relevante teorier som sammen med analysen vil vise at konklusjonen kan sies å være rettferdiggjort på bakgrunn av gjennomgangen av saker som er gjort i forbindelse med oppgaven og de funnene som er gjort i analysen.

1.2. Kritisk diskursanalyse

Det analytiske grunnlaget for tolkningsarbeidet som gjøres i denne oppgaven kan betraktes som en normativ analytisk metode, og er inspirert av Kritisk Diskursanalyse (KDA).

“Critical Discourse Analysis is an explicitly normative analysis of how text and discourse work in ideological interests with powerful political consequences” (Luke 2002).

KDA er en tverrfaglig, multidisiplinær tilnærming til studiet av språklige handlinger. Språk forstås her i vid forstand som alle kommunikative begivenheter fra tekst, tale og kroppsspråk, til alle handlingene vi foretar i relasjon til andre subjekter. Sagt på en annen måte; all handling kan forstås som språkbruk. Det å forstå alle menneskelige handlinger som språkbruk, og da også som forsøk på kommunikasjon, åpner for nye, og etter min mening, fruktbare innsikter. Å se, for eksempel terrorhandlinger som kommunikative handlinger krever at man forsøker å forstå hva det er som blir kommunisert, hva handlingen forsøker å fortelle, og hvorfor kommunikasjonen artet seg på akkurat denne måten. For å gjøre det må man åpne seg for kritisk selvransakelse og kanskje se det man oppfatter som uønskede handlinger rundt seg i samfunnet som forsøk på kommunikasjon, og se kommunikasjonen som uløselig knyttet til samfunnsstrukturer som muligens selv bidrar til å frembringe nettopp denne kommunikasjonsformen. En slik tilnærming kan tenkes å avstedkomme forandringer i måten man tenker om struktureringen av samfunnet og måten vi interagerer med, og møter forskjellige samfunnsgrupper og individer. Dette krever at man tar inn over seg de strukturene som omgir oss, og ser handlingene som foretas, av oss selv så vel som andre, med et kritisk blikk. KDA ser kommunikasjon som knyttet til forholdene mellom ideologi, makt og språk og deres funksjon i samfunnet. Til å forstå disse forholdene kan kritiske teorier være gode verktøy, og i denne oppgaven vil kritiske innsikter fra KDA danne hovedgrunnlaget for en analyse av språket som brukes i mediasaker som kan knyttes til fremmedkrigere.

KDA er inspirert av kritiske teorier. Kritisk teori forsøker til forskjell fra tradisjonelle teorier ikke bare å beskrive og forklare fenomener, men også å fremme frihet for mennesket og fungere frigjørende. Kritisk teori ble ifølge Horkheimer beskrevet som en teori som søker “to create a world which satisfies the needs and powers of man” og som samtidig virker som en “liberating and stimulating influence” på andre teorier, og vitenskapene forøvrig, men til forskjell fra disse “the theory never aims simply at an increase of knowledge as such. Its goal is man's emancipation from slavery” (Horkheimer 2002, s. 246, sitert i Bohman 2015). En annen beskrivelse inspirert av Horkheimer er; “a critical theory provides the descriptive and normative bases for social inquiry

aimed at decreasing domination and increasing freedom in all their forms" (Bohman 2015). Slaveri og dominans blir her beskrivelser av åpne (statsapparatet) og skjulte (kultur) maktstrukturer i samfunnet som binder grupper og samfunnet sammen og skaper maktreasjoner. Maktstrukturene kan også bidra til disproporsjonale maktreasjoner som ofte vil tjene en eller flere gruppers særinteresser, gjerne på bekostning av, og igjennom undertrykkelse av andre grupper. Tanken om disproporsjonale maktreasjoner henger tett sammen med kritiske teorier om ideologisk makt og hegemoni.

KDA jobber stort sett ut i fra et antatt dialektisk forhold mellom ideologi, makt, språkbruk og språkets virkninger i, og med, samfunnet. I denne analysen vil jeg hente ut elementer fra noen retninger innen KDA for å undersøke språklige trekk i medietekster om fremmedkrigere og se om de språklige trekkene kan tenkes å stimulere til, eller bekrefte og dermed produsere og opprettholde negative fordommer hos mottakere som tolker tekstene.

Det er spesielt to diskursanalytikere, Norman Fairclough og Teun A. van Dijk, viss teorier vil informere det tekstanalytiske aspektet ved oppgaven. Av disse vil Fairclough være den mest sentrale for mine tolkninger da hans teorier baserer seg på en mer åpen tilnærming inspirert av ulike kritiske teorier knyttet til kretser rundt frankfurt-skolen, noe som gjør teoriene mer anvendbare for de som ikke har bakgrunn fra lingvistiske studier. Faircloughs modeller vil inspirere rammeverket for tilnærmingen til de ideologiske aspektene ved språket i utvalgte tekster, men på en del områder vil min tilnærming bryte med Fairclough's metoder. Fairclough ser også ut til å forsøke å avdekke ideologi bak språket, mens jeg ser etter *mulige tolkninger* tekstene kan avstedkomme og forsøker å vise hvordan disse tolkningene *kan forstås* ideologisk. Jeg er med andre ord mer forsiktig med å skulle si noe om intensjoner og motiver hos forfatteren og forfatterens intenderte mening.

I tillegg til Fairclough vil det trekkes inn teorier som vil være med å informere analysen og underbygge premissene som ligger til grunn for argumentet som oppgaven fremsetter. Dette er teorier som på ulike områder har vist hvordan ulike språklige fremstillinger kan påvirke måten språklige uttrykk tolkes av leseren/mottakeren. Noen av disse teoriene støtter seg mer på empiriske tilnærminger som er blitt benyttet blant annet i kognitiv forskning, økonomi og psykologi. Her vil den kritiske diskursanalytikeren van Dijk's sosiokognitive teorier, som gjør bruk av kognitive og psykologiske teorier, spille en viktig rolle.

1.3. Fortolkning

Det må påpekes at jeg benytter meg av en relativt åpen tilnærming til metodene som finnes i KDA, og velger ut enkelte elementer som jeg mener er nyttige i forhold til analysen og min egen kompetanse. På en måte kan man si at det hersker et slags metodisk anarki i analysen, en tilnærming som er delvis inspirert av de vitenskapsteoretiske betraktningene til Paul A. Feyerabend's og det som blir betegnet som hans epistemologiske relativisme (Rosenberg 2012, s.254-256). Til dels er mitt eget metodiske anarki også inspirert av Hans Georg Gadamer's hermeneutikk. Det er en viss likhet i tankene til Feyerabend og Gadamer. Det har blitt sagt at en kanskje mer passende tittel på Gadamer's hermeneutisk-filosofiske verk *Sannhet og Metode* fra 1960 ville vært *Mot Metode*, som er tittelen på Feyerabend's vitenskapsteoretiske verk fra 1975. Ingen av disse teoretikerne er motstandere av metode, men fastholder på hver sin side, Feyerabend for naturvitenskapene og Gadamer for samfunnsvitenskapene, at det ikke finnes en korrekt metode som kan avsløre sannheten. Det vil si ingen metode som vil gi objektiv kunnskap i streng forstand, og begge ser ut til å mene at vi alltid beskriver verden ut i fra en gitt kontekst som begrenser mulighetene for objektivitet. Begge ser ut til å mene at alle mulige fremgangsmåter bør vurderes fordi de kan tenkes å gi meningsfulle innsikter, men at innsikter som gjøres uavhengig av metoden som benyttes, er tolkninger som forblir relative til fortolkerens ståsted. Det viktigste kan tenkes å være, som Gadamer påpekte, å vokte seg mot fordømmen *mot* fordømmer, som han mener har hjemsoekt vitenskapene siden opplysningstiden sammen med fremveksten av ideen om en absolutt fornuft og objektivistiske teorier;

“Opplysningens generelle krav om å overvinne alle fordømmer vil selv fremstå som en fordom, og korrigeringen av denne fordømmen vil bane vei for en adekvat forståelse av endeligheten, som ikke bare behersker vår menneskelige væren, men også vår historiske forståelse ... Fornuft er for oss mennesker bare en reel historisk fornuft, det vil si at den ikke er sin egen herre, men alltid er henvist til de gitte forholdene som den utfolder seg innenfor” (Gadamer 2012, s. 313).

Mange har fryktet relativismen som ligger i Gadamer's hermeneutikk, som ser ut til å holde oss fanget i en hermeneutisk sirkel hvor tolkningen alltid er et resultat av et møte *mellom* meningshorisonter som er fanget av sine fordømmer, tilsynelatende uten håp om å noensinne kunne unnsnippe disse. Relativismen kan derfor ikke i praksis unnslippes. Det er nettopp denne relativismen som

Feyerabend mener er en forutsetning, faktisk en positiv kraft, for vitenskapen og som muliggjør fremskritt. Selv om Feyerabend, som vitenskapsfilosof, først og fremst referer til naturvitenskapene virker parallellene jeg mener å finne til samfunnsvitenskapene, som ofte strekker seg mot de samme vitenskapsteoretiske idealene, tydelige;

“Science is an essentially anarchic enterprise: theoretical anarchism is more humanitarian and more likely to encourage progress than its law-and-order alternatives ... This is shown both by an examination of historical episodes and by an abstract analysis of the relation between idea and action. The only principle that does not inhibit progress is: anything goes ... For example, we may use hypotheses that contradict well-confirmed theories and/or well-established experimental results. We may advance science by proceeding counterinductively ... The consistency condition which demands that new hypotheses agree with accepted theories is unreasonable because it preserves the older theory, and not the better theory. Hypotheses contradicting well-confirmed theories give us evidence that cannot be obtained in any other way. Proliferation of theories is beneficial for science, while uniformity impairs its critical power. Uniformity also endangers the free development of the individual (Feyerabend 1993, s. 7-8).

Feyerabend kan leses som om han retter en lignende kritikk mot fordommene mot fordommer som Gadamer kommer med, og advarer mot å tro at man har funnet den sanne metoden og prinsipper innen forskning og oppfordrer til opprør uniformiteten som oppstår når enkelte sannheter blir tatt for gitt, og som han mener hindrer de kritiske undersøkelser som er selve grunnsteinen i enhver vitenskap og som bringer den videre mot bedre teorier.

For oppgavens del innebærer anarki, eller en metodisk relativisme, at jeg tillater meg å hente elementer fra flere metodiske tilnærminger for å fremme analysen uavhengig av om disse seg imellom måtte ha motstridene syn og metodologier. Slik jeg setter elementene sammen utgjør de et hele som kan sies å være min metode. Selv om metoden er relativ og ikke nødvendigvis passende for andre som vil gjøre lignende undersøkelser, tror jeg likevel at de fleste vil kunne finne perspektiver som kan tenkes å være nyttige. En slags metodisk relativisme ser også ut til å kunne hente noe støtte av diskursanalytikeren Iver B. Neumann når han påpeker det upassende i å forstå metode som en gitt “fremgangsmåte for å presentere noe fra et eksternt ståsted” for en diskursanalytiker spesielt, men også generelt, fordi det er urealiserbart. Samtidig mener Neumann at det er viktig å ha

en metode (selv om denne er ens egen og bare en mulig måte å se tingene på) for ikke å avskrive seg en maktressurs (Neumann 2001 s. 15).

Gitt det mange mener er umuligheten i å presentere noe fra et eksternt eksternt ståsted eller som objektivt, og analysens tilsynelatende nødvendige subjektive karakter, presenteres det med andre ord ingen absolutte svar, bare tolkninger og mulige svar, som kanskje åpner enda flere spørsmål. Ettersom målet i stor grad er å vise hvordan tekstene som analyseres *kan tolkes*, og hvordan presentasjonen av tekstene *kan tenkes å påvirke tolkningen*, snarere enn hva den korrekte tolkningen er, og hva dette *kan tenkes* å fortelle oss om ideologiske aspekter ved diskursene og forholdene mellom disse, beholder jeg en kritisk holdning til KDA. Mye av teorien i KDA ser ut til å forsøke å avsløre ideologiske intensjoner eller motiver bak teksten, men som Gadammers hermeneutikk viser, som jeg henter støtte i for denne påstanden, er det tvilsomt om vi kan klare å avsløre forfatterens mening ved å analysere teksten, selv med gode metoder.

1.4. Diskursbegrepet

Diskursbegrepet benyttes på forskjellige måter i forskjellige sammenhenger og er i denne oppgaven ment å referere til språklige praksiser, hvor språk forstås i den vide forstanden som ble vist til over, selv om oppgaven vil fokusere på språk uttrykket i tekster. Men diskurs ser ut til å henvise til mer enn språk i seg selv. En diskurs kan forstås slik den defineres av Fredrik Barth, som "a process reflecting a distribution of knowledge, authority, and social relationships, which propels those involved in it" (Neumann 2010, s. 17), eller slik diskurs forstås av Michelle Foucault "sometimes as an individualizable group of statements, and sometimes as a regulated practice that accounts for a number of statements" (Neumann 2010, s. 17). Norman Fairclough ser diskurs som språk "anvendt til å representere en gitt sosial praksis fra et bestemt synspunkt og diskurser hører generelt sammen med viten og vitenskonstruksjon" (Fairclough 2008, s.122). Diskurs forstås altså her som en *prosess* hvor språklige praksiser blir sosialt virksomme igjennom distribusjon av kunnskap, autoritet og sosiale relasjoner, og dermed blir virkelighetskonstituerende og meningsbærende for medlemmer av en eller flere grupper. Diskurs kan sees som sosialt virksom språkbruk som inngår i diskursive praksiser. Iver B. Neumann kaller det selv "et system for frembringelse av et sett utsagn og praksiser som, ved å innskrive seg i institusjoner og fremstå som mer eller mindre normale, er virkelighetskonstituerende for sine bærere og har en viss grad av regularitet i sosiale relasjoner" (Neumann 2010, s. 18).

Når vi i oppgaven da snakker om fremmedkrigerdiskursen, vises det til en rekke diskurser som alle på en eller annen måte uttaler seg om fremmedkrigere. Hver av disse diskursene representerer forskjellige sosiale grupper og samfunnsaktører, deres virkelighetsforståelse, og verdensanskuelse. Konvensjoner, dvs. formelle og uformelle rammer for hvordan kommunikasjon skal foregå, regulerer diskursen innad i, og mellom, forskjellige diskurser og utgjør *diskursordner*. Diskursens orden konstitueres av konvensjonene diskursformene benytter og reguleres av. Diskursive konvensjoner er de formelle og uformelle reglene vi følger når vi interagerer språklig og som kommer til uttrykk i måten vi eksempelvis strukturerer setninger slik at de inneholder visse opplysninger som muliggjør at setningene blir oppfattet som meningsfulle, eller som man også kan si; regnet som en del av diskursen. Konvensjonene er eksempler på det Fairclough beskriver som *generelt skjulte bestemmende faktorer* i systemer som berammer sosiale relasjoner (Fairclough 2008, s.121), og er det samme som det vi ofte kaller "uskrevne regler". Hvis du ikke kjenner diskursens orden, eller ikke klarer å følge reglene, faller du utenfor. Men diskursordnene er ikke statiske, de endres i møte mellom ulike diskursive ordner og påvirkes av sosiale og materielle forhold som endrer ideologiske maktrelasjoner igjennom det som kan beskrives som ideologiske kamper.

Diskurser sees altså som sosialt virksom språkbruk og *diskursordner* som de systemer eller strukturer som er bestemmende for hvordan språket benyttes. Diskursene som representeres av tekstene som skal analyseres vil i et diskursanalytisk perspektiv kunne sees som å representere gitte sosiale praksiser og utgjøre en del av, og innlemme seg i, en gruppers vitenskonstruksjon og samtidig bidra til denne gruppens virkelighetsforståelse. Virkelighetsforståelsen til en gruppe kan og betegnes som en gruppes ideologiske overbevisninger og språket de benytter og måten de forstår språket på kan sees som et uttrykk for deres ideologi. De endringene som oppstår i brytningen mellom diskursene kan tolkes som uttrykk for en kamp mellom ulike ideologier som ofte kjemper om ideologisk hegemoni, hvilket gjør det offentlige ordskiftet og mediene til en potensiell krigsskueplass hvor man kan observere utfoldelsen disse ideologiske kampene. Vi kommer nærmere inn på ideologi og hegemoni senere.

1.5. Norman Fairclough

Norman Faircloughs tilnærming til KDA kalles *critical language study* (CLS), men i denne oppgaven referer jeg til Faircloughs tilnærming som KDA. KDA ser særlig på relasjonen mellom språkbruk og makt og er inspirert av blant annet marxistiske kritiske teorier. Denne måten å arbeide

på tar sikte på å analysere språkets funksjon i samfunnet og tar utgangspunkt i at språket er en viktig faktor i produksjon, vedlikehold og forandring i sosiale maktrelasjoner og at språk kan bidra til en gruppes dominans over andre (Fairclough 2001, s.1). I en analyse med fokus på språkbruk i tekster gjøres dette ved en tekstnær analyse med ulike verktøy fra lingvistikken og KDA er i følge Fairclough spesielt egnet til å analysere tekst med det formål å avdekke skjulte koblinger som vi normalt ikke er oppmerksomme på (Fairclough 2008, s. 120). Årsaken til at disse koblingene stort sett forblir skjulte er fordi de utgjør en del av vår sosiale virkelighet og ikke lar seg observere direkte men utspiller seg i forholdet mellom språk, makt og ideolog. I følge Fairclough har KDA som mål å analysere sosiale interaksjoner ved å fokusere på de språklige elementene i interaksjonene og ved å avdekke de generelt skulte bestemmende faktorene i systemer som berammer sosiale relasjoner, og avgjøre hvilke effekt de bestemmende faktorene har på den diskursive orden (Fairclough 2001, s. 4).

Med bestemmende faktorer mener Fairclough sosiale strukturer som inngår som årsaks-virkningsmekanismer i sosiale praksiser og språkbruk. Dvs. at sosiale praksiser og bruk av språk, samt de sosiale strukturene de opererer innenfor, står i et dialektisk forhold til hverandre. Språkbruk og sosiale praksiser er former for handling (som vi var inne på tidligere kan handling, språkbruk og sosiale praksiser sees som kommunikasjon). Dette innebærer ifg. Fairclough at språk er en sosial og historisk situert handling som står i et dialektisk forhold til skiftende sosiale strukturer (Fairclough 2008, s.121). Dette gjør at det ikke vil gi mening å snakke om sosiale praksiser og strukturer som utelukkende årsaker eller virkninger. Et slikt forsøk vil fort ende med et 'høna eller egget' dilemma. Man bør heller se de faktorene som står i et dialektisk forhold til hverandre som spillere i et evig sjakkparti, uten en klar begynnelse eller slutt. Den enes trekk er alltid et resultat av, og samtidig en bestemmende faktor for, den andres trekk. For sosiale praksiser og strukturer betyr dette at disse er sosialt formet og også sosialt formende, eller konstituerende. Fairclough beskriver KDAs som en metode som utforsker spenningen mellom det sosialt formede og sosialt konstituerende, og tar samtidig utgangspunkt i at sosiale praksiser er konstituerende for sosiale identiteter, sosiale relasjoner og viten- og betydningssystemer (Fairclough 2008, s.121). For denne analysens del tas det utgangspunkt i at mediediskursen omkring fremmedkrigere, og bildet av muslimer og islam som kommer frem der, er med på å skape og opprettholde de sosiale praksisene og viten- og betydningssystemene som bestemmer oppfattinger av muslimer og islam generelt, og at disse praksisene også virker bestemmende på mediediskursens fremstillinger.

1.6. Teun A. van Dijk

Teun A. van Dijk's arbeid retter sine teorier og analyser stort sett mot fordommer og rasisme. Det gjør teoriene hans godt egnet for denne analysen ettersom at fordommer og rasisme, i utvidet forstand, er et sentralt tema for denne analysen. Van Dijk selv kaller sin diskursteoretiske tilnærming for en sosiokognitiv teori (van Dijk 1984, s. 13) som bygger på innsikter fra kognitive fag og sosialpsykologi. Han ser fordommer "as a form or as a result of what may be called social information processing"; som er en sentral egenskap innad i og/eller mellom medlemmer og grupper i samfunnet (van Dijk 1984, s. 3). Teorien hans bygger på sosiokognitive teorier som knyttes opp mot et empirisk forskningsgrunnlag fra psykologien og kognitive vitenskaper som undersøker holdninger til, og bruken av, etniske stereotypier og bias i prosessering av informasjon. Van Dijk's teorier fastholder at fordommer har en rekke viktige funksjoner i kommunikasjon og sosiale interaksjon. Fordommenes funksjon er det van Dijk betegner som *overtalelsesstrategier*, som betegnes som semantiske strategier i denne oppgaven. Dette er strategier som benyttes av og mellom personer som bidrar til spredning og opprettholdelse av sosiale oppfatninger som Fairclough kaller *allmennoppfatninger* (Fairclough 2001, s.2).¹ Strategiene sprer i følge van Dijk i tillegg til meninger, inn-gruppe solidaritet og fører til normalisering av holdninger og sosiale normer (van Dijk 1984, s. 4). Av metodiske tilnærminger hos van Dijk er teorier omkring språklige strategier i diskurser noe av det som hentes ut og benyttes i denne analysen. De strategiene van Dijk referer til er strategier som også benyttes i møte med sosiale normer som står i konflikt med ytringene man ønsker å fremsette, for eksempel fordomsfulle ytringer. Strategiene gjør det mulig å bevare et positivt selvbilde og unngå sosiale sanksjoner, samtidig som fordommene kommer til uttrykk i diskursen, hvilket gjør det mulig å spore de. Van Dijk kaller flere av disse semantiske strategiene for "self-presentation strategies" (van Dijk 1984, s. 46). Et banalt eksempel på en slik strategi er ytringer som legger til en kvalifisering før en fordomsfull ytring; jeg har ikke noe imot utlendinger, men ...

Det empiriske forskningsgrunnlaget for van Dijk's sosiokognitive teori vil også trekkes frem som mulig bekreftelse på premisset om at negative generaliserende fremstillinger av enkeltgrupper bidrar til å opprettholde og reprodusere, og muligens skape, negative fordommer, og at dette kan føre til marginalisering, diskriminering, økt polarisering og konfliktnivå mellom ulike grupper i samfunnet. Dette forskningsgrunnlaget bygger på innsikter fra to retninger innen kognitiv og psykologisk forskning. Den ene er en sosialpsykologisk tilnærming som assosieres med

---

¹ Begrepet allmennoppfatninger slekter på begrepet common-sense som vi kommer inn på senere

sosialpsykologen Henri Tajfel som fokuserer på den sosiale dimensjonen i fordommer og relasjonen mellom grupper (van Dijk 1984, s. 16). Den andre retningen er rettet mot kognitive dimensjoner ved fordommer, sosial informasjonsprosesser og gruppeoppfatninger, og assosieres med blant andre psykologene David L. Hamilton og Myrion Rothbart (van Dijk 1984, s. 16). Forskningen van Dijk lener seg på ser ut til å bekrefte påstanden om at negative generaliseringer i stor grad er basert på fordommer og at slike generaliseringer selv er med på å opprettholde, reproduser og skape negative fordommer. Et viktig konsept i forståelsen av fordommer i samfunnet er *group schema*, som van Dijk beskriver som et diagram av eller en modell for tilgjengelig informasjon i kort- og langtidsminnet som utgjør et organisert sett av meninger og oppfatninger om grupper. Disse diagrammene danner den kognitive basisen for all vår informasjonsprosesser om grupper og er grunnlaget for fordommer som knyttes til grupper og som man benytter i vurderingen av grupper (van Dijk 1984, s. 23).

Diagrammene van Dijk beskriver oppdateres til stadighet av den tilgjengelige informasjonen rundt oss i samfunnet, og hva vi ser og hører og måten dette presenteres på er bestemmende for hvilken informasjon som lagres og siden danner grunnlaget for fortolkningsprosesser. Når vi senere da hører eller leser om en spesifikk gruppe så vil vi på bakgrunn av den tilgjengelige informasjonen i det kognitive diagrammet om gruppen trekke slutninger som bekrefter det vi allerede "vet" om gruppen. I tilfeller hvor diagrammene allerede inneholder negative antakelser vil man ofte trekke negative slutninger. Dette gjøres blant annet for å opprettholde den kognitive koherensen i diagrammet for eksempel ved å tillegge ut-grupper skylden for forandringer i samfunnet, uten at det foreligger et godt grunnlag for en slik slutning (van Dijk 1984, s.18). Aspekter ved hvordan forskningen ser ut til å vise hvordan fordommer utgjør et viktig ledd i hvordan man snakker om og forholder seg til inn- og ut grupper vil bli trukket frem i analysen.

1.7. Ideologi

Ideologi er et viktig begrep i kritiske teorier og KDA. Ideologi er i seg selv et ideologisk omstridt begrep. Det gjør at det er behov for en avklaring av begrepet. Ideologi er et begrep som blir tillagt en rekke betydninger i forskjellige kontekster. En vanlig forståelse av begrepet er at ideologier er noe som tilhører ytterliggående grupper og personer, eller at det er en salgs falsk bevissthet, en kraft som skjuler de undertrykkende mekanismene og maktforholdene i samfunnet Falsk bevissthet trenger ikke å bety falsk som i gal, men kan også være en anerkjennelse av at alle ideologier er basert på normative perspektiver og at ingen ideologi representerer noe sant, i streng forstand, og dermed kan de sies å være falske.

Begrepet har ofte blitt benyttet på en forenklet måte i marxistiske kretser hvor ideologi har vært noe proletariatet må bevisstgjøres om så de kan bryte ut av undertrykkelsen ideologien bidrar til. Problemet med enkelte forenklete forståelser av ideologi hvor ideologi er noe *noen andre har* er at denne forståelsen ser ut til å forstå ideologi som noe en kan fri seg fra, og at hvis alle gjør dette kan vi oppnå en slags post-ideologisk tilstand. Denne måten å tenke omkring ideologi kan også tenkes å blinde en selv for ideologien en selv representerer og formes av, og føre til en fornektelse av at ideologi kan være noe en *ikke* kan fri seg fra og at vi alle til en hver tid representerer en ideologi. En slik tanke vil begrense rommet for kritiske undersøkelser.

I dag vil en vanlig marxistisk kritikk av ideologi kunne være at vi lever i en slags kapitalistisk utopisk illusjon hvor kapitalistisk ideologi blir tatt for gitt, og at grunnen til at vi ikke klarer å løse mange av de problemene vi står ovenfor nasjonalt og globalt nettopp er at vi ikke ser kapitalisme som en ideologi. Dette hindrer oss i å ta grep for å gå vekk fra problematiske sider ved kapitalistisk ideologi, som er den egentlige grunnen til problemene.

Ut i fra mer postmodernistiske forståelser av ideologi er det en feilslutning å tro at man kan fri seg fra ideologi, ettersom det forutsetter at det finnes en slags objektiv norm-virkelighet som man kan finne ved å forlate ideologiske tanker. På mange måter kan man si at det først er når man tror man har frigjort seg fra ideologi at man virkelig er fanget av ideologi. Dette er et problem som alle kritiske teorier som forsøker å avdekke ideologier som et ledd i et frigjøringsprosjekt må ta inn over seg så de ikke selv ender opp med å skape et ideologisk hegemoni som nettopp er det de forsøker å fri seg selv og andre fra. Samtidig kan det innvendes mot den postmodernistiske tolkningen at det også blir vanskelig å se for seg hvordan postmoderne kritiske teorier skal kunne fungere frigjørende ved å avsløre ideologi, dersom det ikke er mulig å fri seg fra, og kanskje ikke mulig å avsløre ideologier, fordi de, som det ofte hevdes, fungerer i det skjulte. Kritiske teorier ser på en annen side ut til å ta inn over seg dette og søker derfor å kritisere ideologi i seg selv, og samtidig forsøke å forstå sitt eget ideologiske ståsted og underlegge også dette kritisk analyse.

Fairclough skiller mellom beskrivelsen av ideologi og ideologisk makt hvor ideologisk makt forstås som institusjonaliserte praksiser som mennesker lener seg på uten å tenke, og som ofte i seg selv er representative for antakelser som direkte eller indirekte legitimerer de eksisterende maktrelasjonene i samfunnet. Når disse praksisene, og antakelse de hviler på, bærer preg av å være universelle eller representere universelle verdier, og samtidig blir tatt for gitt, slik at de blir en naturlig del av den måten vi ordner samfunnet på, utøver disse praksisene ideologisk makt (Fairclough 2001, s 27). Van Dijk har en snevrere forståelse av ideologi og legger større vekt på de internaliserte aspektene enn

hva Fairclough gjør. Van Dijk kaller ideologier for "fundamental framework of the interestbound social cognitions of groups" (van Dijk 1995, s. 31) og beskriver ideologier slik;

"In sum, ideologies are representations of who we are, what we stand for, what our values are, and what our relationships are with other groups, in particular our enemies or opponents, that is, those who oppose what we stand for, threaten our interests and prevent us from equal access to social resources and human rights (residence, citizenship, employment, housing, status and respect, and so on). In other words, an ideology is a self-serving schema for the representation of Us and Them as social groups. This means that ideologies probably ... reflects Our fundamental social, economic, political or cultural interests" (van Dijk 1998, p. 69).

Van Dijk knytter ideologi opp mot ideer om kognitive modeller som er bestemmende for våre verdidommer, som han i sin tur mener er knyttet til egeninteresser. På mange måter sier han det samme som Fairclough, men der hvor Fairclough i større grad har en teoretisk, nærmest filosofisk tilnærming, forsøker van Dijk å knytte det opp mot kognitiv forskning og forsøker å vise en grundigere metodisk tilnærming for å forankre sine teorier i empiri. Det kan forklare hvorfor van Dijk ser ut til å ha tiltrukket seg mindre kritikk enn Fairclough som ofte er skyteskive for mye av kritikken mot KDA. Fairclough snakker i større grad om undertrykkelse og mekanismer for makthegemoni og knytter dette opp mot spørsmål om klasse og økonomi. Fairclough virker å stå nærmere kritiske marxistiske teorier og legger liten skjul på dette. Teoriene til Fairclough kan derfor tenkes å bli sett som mer provoserende, og mer ambisiøse, en van Dijks, selv om det er min oppfatning at de snakker om de samme mekanismene og kommer med stort sett like konklusjoner, men innfor forskjellige konseptuelle og teoretiske rammer og om forskjellige temaer. Dette gjør at Fairclough fremstår mer kritisk i forhold til større deler av samfunnet (og mindre i forhold til sine egne teorier) enn van Dijk. Van Dijks mer lokale teorier fremstår som grundigere på overflaten og Van Dijk snakker også om rasisme og fordommer. Det at Van Dijk hevder å avdekke rasisme kan være med på å gjøre at forsøk på å diskreditere van Dijk kan oppfattes som et forsvar for rasisme og det er dermed mindre "politisk korrekt" å angripe van Dijk enn det å kritisere marxisten Fairclough, som fortsatt advarer mot kapitalismens undertrykkende kraft som den største årsaken til urettferdighet og undertrykkelse i samfunnet.

1.8. Hegemoni

Innenfor og mellom ulike diskursordner kan man spore sosiale og kulturelle forandringer og konflikter ved å identifisere grensene og endringer som finner sted i grensene mellom diskursordner eller ideologier. Fairclough mener disse grensene er arenaer for sosiale kamper og konflikter hvor en diskursorden eller ideologi kan inneha et kulturelt hegemoni, og hvor denne dominerende gruppen kjemper for å beholde bestemte strukturer og konvensjoner innenfor og mellom diskursordenene (Fairclough 2008, s.122). Hegemonibegrepet slik det benyttes av Fairclough kan spores til Antonio Gramsci. Ideen om hegemoni slik den ble presentert av og etter Antonio Gramsci er spesielt viktig for forståelsen av hvordan disproporsjonale maktrelasjoner opprettholdes gjennom gruppers dominans over andre gjennom ideologisk påvirkning. En gruppe opprettholder dominans gjennom ideologisk hegemoni hvor hegemoni forstås som "political leadership based on the consent of the led, a consent which is secured by the diffusion and popularization of the world view of the ruling class" (Bates 1975, s. 352). Som det fremgår her er samtykke en viktig del av måten hegemoni opprettholdes av dominerende eliter, og Gramsci kobler hegemoni til to aspekter ved det han kaller superstrukturer med *civil society* på den ene siden og *political society* på den andre; "civil society", that is the ensemble of organisms commonly called "private", and that of "political society" or "the State". These two levels correspond on the one hand to the function of "hegemony" which the dominant group exercises throughout society and on the other hand to that of "direct domination" or command exercised through the State and "juridical" government" (Gramsci i Hoare & Smith 1999, s.145).

Selv om Gramsci skiller mellom hegemoni som en funksjon av den innflytelsen en dominerende gruppe utøver i samfunnet med samtykket fra de gruppene det utøves over på den ene siden, og direkte kontroll gjennom statsapparatet i form av makt/vold på den andre, mener han allikevel at hegemoni normalt utøves gjennom "combination of force and consent variously balancing one another, without force exceeding consent too much. Indeed one tries to make it appear that force is supported by the consent of the majority, expressed by the so-called organs of public opinion newspapers and associations -which are therefore, in certain situations, artificially increased in number. (Gramsci i Forgacs 2000, s. 261). Hegemoni er altså først og fremst noe som virker både ved å dominere tankesettet i institusjoner utenfor statsapparatet, men også gjennom voldsmakten som gjøres tilgjengelig for dominerende grupper med posisjoner i statsapparatet. Det sentrale i opprettholdelsen av hegemoni er at makten (tvangen) ikke må overstige graden av samtykke og at makten må fremstå som et uttrykk for flertallets vilje. Hegemoniet kan bare opprettholdes så lenge de dominerte gruppene ved sin politiske og sosiale praksis aktivt er med på å reprodusere og

oppretholde hegemoniet til den dominerende gruppen. Den, eller de, dominerende gruppene må på sin side sørge for å opprettholde et inntrykk av at deres bruk av, eller legetime disponering av, voldsmakt er basert på flertallets samtykke. Dette gjøres igjennom kontroll over diskurser, blant annet mediediskurs.

1.9. Allmennoppfatninger

Common-sense er et viktig konsept forståelsen av ideologi og hegemoni. Common-sense kan oversettes med "sunn fornuft", men betydningen i mer direkte forstand er det snakk om en allmenn oppfatning. En allmenn oppfatning trenger ikke å ha en nødvendig forbindelse til fornuft, og trenger heller ikke være "sunn". Jeg vil derfor operere med "allmennoppfatning" når jeg referer til Faircloughs eller andres bruk av "common-sense". Allmennoppfatninger er i følge Fairclough antakelser som tas for gitt og er en implisitt del av de konvensjonene som er bestemmende for måten mennesker interagerer diskursivt på, men som folk generelt ikke er bevisst (Fairclough 2001, s.2). Man kan også si at kognitive modeller og diagrammer hos van Dijk har samme funksjon som allmennoppfatninger hos Fairclough. Fairclough mener at antakelsene i allmennoppfatningen representerer ideologier;

"de ideologiske antakelsene er innebygd i konvensjoner, og karakteristikkene til konvensjonene de selv hviler på, og er avhengige av maktrelasjonene som ligger til grunn for konvensjonene selv; fordi de således fungerer som et middel for legitimering av eksisterende sosiale relasjoner og maktforskjeller igjennom reproduksjon av ordinære og familiære måter å handle på blir disse relasjonene og maktforskjellene tatt for gitt.

Ideologier er tett knyttet til språk, fordi det å bruke språk er den vanligste formen for sosial atferd, og den formen for sosial atferd hvor vi hviler oss mest på allmennoppfatningens antakelser" (Fairclough 2001, s. 2).²

Ideologi og allmennoppfatning ser ut til å henge nøye sammen. Ideologier kommer til uttrykk blant annet i tekstproduksjon hvor ideologi, ifg. Fairclough er med på å konstruere tekster ved å foreskrive eller påtvinge antakelser på fortolkerne og produsentene av tekster, uten at noen av partene er klar over at dette skjer (Fairclough 2001, s. 69). Allmennoppfatningene som ligger til grunn for ideologiene muliggjør dette fordi allmennoppfatningene våre danner grunnlaget for vår virkelighetanskuelse og vår forståelse av hvordan verden rundt oss fungerer. Denne ideologisk

---

² egen oversettelse fra engelsk

funderte måten å skue verden på, er bygget utelukkende på antakelser og forventninger som kontrollerer både handlingene til medlemmer av samfunnet og deres tolkning av handlingene til andre (Fairclough 2001, s. 64). Det er dette som også gjør at det gir mening å snakke om ideologi som falsk bevissthet.

Forholdet mellom allmennoppfatning og ideologi beskrives som;

“a form of practical activity in which a philosophy is contained as an implicit theoretical "premiss", and a conception of the world that is implicitly manifest in art, in law, in economic activity and in all manifestations of individual and collective life. It is this conception of ideology as an implicit philosophy in the practical activities of social life, backgrounded and taken for granted, that connects it to “common sense” (Fairclough 2001, s.70).

Selv vil jeg i lys av ideen om allmennoppfatninger og det som er beskrevet over definere ideologi som ett filter som skaper den virkeligheten vi til en hver tid oppfatter og som bestemmer hva vi til en hver tid tror, tenker og mener. Ideologi er summen av de epistemologiske og metafysiske overbevisningene som vi selv bare kan ha delvis bevissthet om og som ligger til grunn for en subjektiv tolkning som styrer alle våre vurderinger og dommer om verden omkring oss.

Dette er en vid definisjon men en som ikke uten videre tillater for politisert bruk av begrepet for å henvise til noe “de andre” har. I denne definisjonen blir ideologi det samme som tro eller livssyn, og definisjonen tillater for å bruke betegnelsen ideologi også om såkalte “religiøse” overbevisninger eller livssyn. Skillet mellom ideologi og religion er også et skille som Gramsci ser ut til å ha ansett som konstruert og som det gir mer mening å omtale under betegnelsen filosofier (Gramsci i Forgas 2000, s. 327-330). Poenget mitt her er at alle mennesker kan kalles “religiøse”, og at alt vi tror, tenker og mener ser ut til å hviler på antakelser og allmennoppfatninger som i bunn og grunn kan sies å være en mer eller mindre usikker subjektiv filosofi. Antakelsene og allmennoppfatningene kan også kalles fordommer og er begreper som vil brukes noe om hverandre.

Ideologiene er en del av oss alle, og samfunnet som helhet, og ligger også til grunn for de premissene vi benytter for å fatte slutninger eller felle dommer om verden rundt oss og utgjør samtidig det grunnlaget vi bygger sosiale institusjoner på. Ideologi fungerer best, eller blir virksom, når den ikke oppfattes som ideologi, men virker som bakenforliggende antakelser i diskursproduksjon og fortolkning. Med andre ord når den utøver hegemoni. Ideologiske antakelser

bringes for eksempel til en tekst ved at det plasseres markører som en leser må navigere mellom og knytte sammen i et koherent hele for at teksten skal gi mening. Teksten får mening når den fremstår som koherent for leseren på bakgrunn av eksisterende kognitive modeller. Fairclough beskriver denne prosessen slik:

“We arrive at coherence between the sequential parts of a text through implicit assumptions that chain together successive parts of texts by supplying “missing links” between explicit propositions, which the reader either supplies automatically, or works out through a process of inferencing. We supply the linking assumptions automatically, by a process of automatic gap-filling” (Fairclough 2001, s.67).

Ettersom leseren må bringe antakelsene som trengs inn i sin fortolkning og ikke teksten selv som gjør dette, blir tekst, ifølge Fairclough, et kraftig verktøy som påtvinger lesere antakelser som leseren må underholde hvis teksten skal gi mening. Det er slik overtalende diskurser og propaganda fungerer, og dette er noe vi ofte ser i for eksempel politisk diskurs (Fairclough 2001, s. 69). For at ideologiske antakelser skal forbli underbevisst, forutsetningen for at ideologien fungerer optimalt i diskursen, må måten antakelsene bringer leseren til å konstruere koherente tolkninger fungere mest mulig mekanisk. Jo mer mekanisk denne prosessen er desto sikrere er de ideologiske antakelsene, som også betyr at de reproduseres mer effektivt ved at de benyttes i diskurser (Fairclough 2001, s 71). Når en ideologi har oppnådd stor grad av hegemoni får vi denne tilstanden av mekanisk reproduksjon.

I et historisk perspektiv kan vi se hvordan ideologiske overbevisninger har fungert hegemonisk ved å se hvordan de filosofiske premissene for våre etiske normer har endret seg på en rekke felter. Et eksempel på en prosess hvor ideologiske antakelser kan sies å fungere mekanisk og hvor de ser ut til å reproduseres effektivt i ulike diskurser selv i dag er antakelsene om forekomsten av islamsk inspirert terrorisme. I europeisk kontekst er såkalt islamsk terrorisme et relativt sjeldent fenomen som har utgjort omtrent 0,62 % av terroren i Europa siden 2006.³ Selv hvis vi regner dødsfall som følge av terrorisme utgjør ikke islamsk terror en større andel enn andre, gitt at vi ser angrep som det mot Regjeringskvartalet og Utøya, samt Madrid og London-bombene som statistiske anomalier. Allikevel er det en utbredt oppfatning at islamsk terror utgjør en særskilt trussel, ofte den største trusselen, selv om dette ikke støttes av empirien som peker i retning i ytterliggående politiske grupper og separatister som ansvarlige for 99 % av terroren. Dette kan tenkes å skyldes ideologiske allmennoppfatninger og fordommer som har festet seg de siste to tiårene, spesielt etter angrepet mot

---

³Se vedlegg 7

USA i 2001, og kan henge sammen med feilvurderinger vi gjør på bakgrunn av gruppediagrammer som får oss til å overvurdere frekvensen av negative handlinger utført av "fremmede" grupper (van Dijk 1984, s. 19). I dette tilfelle muslimer.

Ideologiske kamper utkjemperes i stor grad i språk, men kampen utkjemperes også over språk. Ifg. Fairclough gjør dette språket selv til noe man "satser" i sosiale kamper samtidig som språket selv er arenaen hvor kampen utkjemperes. Å ha makt til å definere begreper og deres mening, samt hvilke normer for kommunikasjon som er korrekte eller passende er et viktig aspekt ved sosial og ideologisk makt, noe som gjør språket til en viktig arena for ideologisk kamp (Fairclough 2001, s.72). Vi skal se nærmere på hvordan dette kommer til uttrykk i bruk av ideologisk omstridte begreper som vil bli et sentralt element i analysen.

For å utøve og beholde makt finnes det grovt sett to måter å gjøre dette på. Den ene er gjennom tvang og den andre er gjennom samtykke, noe vi var inne på over med Gramsci. En stat benytter undertrykkende makt til å tvinge igjennom sine syn ovenfor ideologiske utfordrere. Men det er vanligere, ettersom det er både mindre risikabelt og mindre kostbart, for stater å herske igjennom samtykke. For at en stat skal kunne herske, eller for andre aktører å utøve makt basert på samtykke, er ideologi et av de viktigste verktøyene (Fairclough 2001, s.. 27-28). For at ideologi skal fungerer godt som et maktmiddel som spiller på samtykke er det viktig at ideologien er minst mulig synlig ved at den blir normalisert og tas opp som en del av allmennforståelsen og blir virkelighetskonstituerende for medlemmer av samfunnet. Denne "usynligheten" muliggjøres når ideologien bringes inn i diskursen som antakelser som er nødvendige for å gjøre språklige praksiser, som tekster, koherente og forståelige. Ideologien blir da en latent del av for eksempel en tekst, som kan spores i diskursens vokabular, grammatikk og struktur. Disse ideologiske trekkene ved diskursen gjør at teksten fremstiller verden på en spesifikk måte som leder leseren til å tolke teksten på en spesifikk måte. Selv om ideologiske markører i en tekst kan føre til bestemte tolkninger vil de ideologiske antakelsene som bringes til teksten av den enkelte leseren bestemme hva denne tolkningen vil være. Dette gjør at det ikke finnes en bestemt måte å tolke teksten på som kan leses direkte ut av teksten selv. Men tolkningen som gjøres av tekstene i den analysen som presenteres senere vil kunne synliggjøre hvilke ideologiske antakelser som vil kunne bekreftes, opprettholdes eller dannes av språket som benyttes i tekstene. Analysen kan sees som forsøk på å synliggjøre det ideologiske potensialet og mulighetene for fordomsbekreftelse som ligger i språket som har blitt benyttet i fremmedkrigerdiskursen. Ifølge Fairclough vil det at ideologier blir synliggjort kunne føre bevissthet omkring spesifikke allmennoppfatninger og hvordan disse er med på å opprettholde ulikheter i maktrelasjoner. Denne synliggjøringen av ideologiske allmennoppfatninger vil ifølge

Fairclough kunne gjøre at allmennoppfattingene slutter å ha ideologisk innvirkning (Fairclough 2001, s.71).

1.10. Noen kritiske betraktninger omkring kritisk diskursanalyse

Det har blitt rettet mye kritikk mot KDA. Mye av denne kritikken presenterer gode poenger som kan være vanskelig å unnsnippe. Samtidig ser mye av kritikken også ut til å være en forlengelse av metafysiske, epistemologiske og vitenskapsfilosofiske uenigheter, blant annet om hvorvidt, og i så fall hvordan eller i hvilken grad, man kan oppnå gyldig kunnskap. I følge Haig er spørsmålet om hvorvidt KDA kan produsere gyldig kunnskap selve kjernen i nesten all kritikk som rettes mot KDA (Haig 2003). Disse filosofiske diskusjonene er meget interessante men det ville tatt resten av oppgaven bare å klargjøre hva disse diskusjonene går ut på. Her vil jeg derfor veldig kort gjøre oppmerksom på noen kritiske innvendinger som jeg mener det er verdt å reflektere kritisk over når man lar seg inspirere av KDA. Et interessant poeng ved kritikken av KDA er at det meste av kritikken ser ut til å komme fra andre som jobber med språk, som for eksempel lingvistiskere. I lys av kritisk teori og KDA er det da også kanskje særlig interessant at mye av KDA har sitt opphav i nettopp lingvistikken.

Fairclough påpeker at "the founding motivation for critical analysis is emancipation" (Fairclough sitter i Tyrwhitt-Drake 2005, s. 28), og en viktig kritikk av KDA er at det menes KDA i stor grad ser ut til å feile i dette. KDA har ifølge Tyrwhitt-Drake sjeldent lykkes i å omgjøre sine angivelige frigjørende teorier til sosial praksis, som for eksempel å utvikle "subversive semiotiske teorier", eller på annen måte bidra til frigjørende praksis. Tyrwhitt-Drake påpeker at det ser ut til at KDA "remains content with an 'observer as opposed to an intruder role'" (Tyrwhitt-Drake 2005 s. 18). Det er fullt mulig at dette er tilfelle, og da noe som kan sies å være et omdømmeproblem snarere enn et metodisk problem. Men kritikk rettes også mot KDA's metodiske tilnærminger. Blant disse er anklagen om at KDA ikke kan sies å presentere gode nok analyser av årsaker og at de antar årsaksforhold uten å kunne dokumentere noen av disse årsakene (Tyrwhitt-Drake 2005, s. 22). Som Haig påpeker er denne kritikken, som blant annet gjøres av Widdowson og Hammersley, grunnet i noe som ser ut til å være en legitim kritikk, nemlig at KDA sjelden ser ut til å underlegge teoriene sine falsifikasjonsprøver. Men som Haig påpeker er dette "a Popperian rule more honoured in the breach than the observance amongst the great majority of applied linguists and its flouting is not peculiar to CDA" (Haig 2003). Et tilsvarende poeng kan gjøres om all kritikk som rettes mot metodisk svakhet i KDA. Når denne kritikken snus mot avsenderen ser den ut til å være potensielt like skadelig fordi kritikken ofte kan sies å åpne en vitenskapsfilosofisk pandoras eske.

Den kanskje mest relevante kritikken av KDA ser ut til å være anklagene om at det ser ut som om det er fortolkning snarere enn vitenskapelig analyse som gjøres, og, som Widdowson blant annet mener "textual interpretations of most critical discourse analysts are politically rather than linguistically motivated, and that analysts find what they expect to find, whether absences or presences" (Tyrwhitt-Drake 2005 s.25-26). Dette er også kanskje en sentral svakhet som kan tenkes å gjelde spesielt i KDAs tilfelle med tanke på dens normative karakter. Spesielt hvis man presenterer en analyse som objektiv, og særlig hvis man mener å avdekke for eksempel ideologisk motiver hos forfatteren av en tekst, eller hva en forfatter egentlig mente. Det er dette mye av den kritiske diskursanalysen også ser ut til å mene at de gjør, og spesielt det å avdekke ideologiske motiver og til dels også hos forfattere. Og som Haig så presist sier det; "'Have we got a warrant?' does not seem to be a question they ask themselves in their enthusiasm to break down the door of yet another suspected ideological wrongdoer" (Haig 2003).

Kritikken som rettes mot KDA bør tas på allvor, spesielt av en teori som mener at "kritisk" er selve varemerket til metoden. Selv mener jeg vel også at KDA bør sees som en metode som er best egnet til hjelp med fortolkning. Som jeg har påpekt er det jeg presenterer mulige tolkninger og et perspektiv, som kanskje er mest opplysende når det underlegges et nytt lag av kritikk. Jeg mener ikke at min fremgangsmåte avdekker hva teksten egentlig sier, eller hva intensjonen eller motivene bak teksten er. Jeg presenterer mulige måter tekstene kan tolkes å forstås og hva de jeg mener de kan tenkes å si oss om ideologiske krefter. En måte å beskrive fremgangsmåten min vil da kanskje være kritisk *fortolkende* diskursanalyse

Jeg anbefaler alle som skal jobbe med KDA å lese PhD avhandlingen til Tyrwhitt-Drake (Tyrwhitt-Drake 2005) som er en grundig gjennomgang av sentral kritikk som er rettet mot KDA og som også tar tak i noe av de grunnleggende vitenskapsfilosofiske aspektene

1.11. Metodiske verktøy

Selv om jeg følger en åpen tilnærming til analysen som baseres på KDA, og det hersker et visst metodisk anarki, følger jeg i analysen et metodisk rammeverk. For å få til dette bygger jeg en metodisk ramme som vil fungere som verktøy for selve tekstanalysen som er ment å kunne gi fruktbare innsikter samtidig som den tillater for fleksibilitet.

For å foreta selve analysen av utvalgt avismateriale har jeg hentet ut elementer fra Faircloughs 3D modell for diskursanalyse som ser på samspillet mellom *tekstbeskrivelse*, *tekstfortolkning* og

forklaring (Fairclough 2001, s.91-139). Dette er en ramme som jeg fyller med en del annen teori. Blant annet henter jeg inspirasjon fra van Dijks teorier om diskursive strategier og Ruth Wodaks beskrivelser av *inkludering* og *ekskludering* i diskurs. Ettersom jeg kommer til å fokusere mye på begreper i analysen vil jeg også trekke inn elementer fra Reinhart Kosellecks begrephistoriske betraktninger. Ulike tanker om ideologi fra blant andre Fairclough går igjen i hele analysen, men til forskjell fra Fairclough, og til dels van Dijk, forsøker jeg ikke å vise hvilke ideologiske antakelser som ligger "bak" teksten, men å vise hvilke ideologiske antakelser som kan tenkes å finne støtte i den.

1.11.1 Tekstbeskrivelse

Tekstbeskrivelsen er selve utgangspunktet for en dypere analyse av en tekst. Ved å identifisere trekk ved teksten knyttet til vokabular, grammatikk og struktur vil det bli mulig å danne et godt grunnlag for å si noe om hvilke tolkninger teksten kan tenkes å avstedkomme.

1.11.2 Vokabular og grammatikk

Vokabular og grammatikken utgjør selve byggeklossene i språket og det er fem trekk jeg har valgt ut som relevant for min analyse. Jeg ser for det første etter *verdiladete* ord eller begreper, dvs. ord som kan tenkes å påvirke leserens verditolkning. For det andre ser jeg særlig etter ideologisk ladete eller omstridte begreper, begreper som ofte benyttes politisk, for eksempel i propaganda. For det tredje ser jeg etter bruken pronomener og ord som fungerer differensierende, slik som *oss* og *de/dem*, og til sist ser jeg etter logiske konnektiver som skaper nødvendige sammenhenger i setningers meningsdannelse.

Det første jeg vil se etter er hvilke verdiord eller *verdiladete ord* som benyttes. Fairclough kaller disse for ord med "*experiential value*", og har for han en vid betydning, men til min analyse holder jeg meg til ord som kan tenkes å påvirke verdivurderingen av det vi leser mer direkte. Hvorvidt ordene gir negative eller positive assosiasjoner kan tenkes å ha mye å si for hvordan teksten mottas og tolkes av en leser. To tekster som beskriver det samme kan benytte veldig forskjellig vokabular. La oss tenke oss to hypotetiske overskrifter som rapporterer om det samme; "Varsler sanksjoner dersom betingelser ikke aksepteres", og "Trues med total utslettelse dersom krav ikke etterkommes". Dette kunne vært avisoverskrifter som beskrev samme situasjon, men hvordan man leser disse overskriftene farges av ordene som brukes. "Trues" gjengis som "Varsler", "total utslettelse" blir til "sanksjoner". "Å true" blir ofte sett på som verre enn "å varsle", selv om de kan gå ut på det samme, og utslettelse gir også gjerne negative assosiasjoner selv om konteksten selvfølgelig har stor

innvirkning. Dette er et eksempel på verdiladet ordbruk som farger teksten på en måte som kan tenkes å påvirke tolkninger dermed si noe om hvordan teksten kan tenkes å bli tolket av lesere.

Et annet trekk ved vokabularet som jeg ser etter i analysen er hvorvidt det er begreper i teksten som er *ideologisk ladet* og/eller *ideologisk omstridt*. Et opplagt eksempel er ordet ideologi selv, som vi var inne på tidligere, men også andre ord som vil bli viktige i analysen som terrorist/terrorisme og ekstremist/ekstremisme er eksempler på ideologisk ladede ord. En manns terrorist er som kjent en annen manns frihetskjemper. Bruken av de fleste ideologiske ladede begreper kan sees som forsøk på klassifikasjoner, eller definisjoner. Det er ofte stor divergens mellom forskjellige ideologiske gruppers oppfatning av begreper betydning. Måten man bruker begreper på kan sees som ideologisk motiverte forsøk på å kontrollere diskurs ved å kontrollere begrepenes mening. Slike begreper er ofte flertydige og ideologisk ladede begreper er derfor et godt utgangspunkt for analyse når vi ser etter ulike måter å tolke begrepene på, og hvorvidt disse kan tenkes å bekrefte eller stimulere til negative fordommer.

Når jeg ser på grammatiske trekk er det spesielt bruk av *pronomen* som "oss" og "dem" og tegn på inklusjon/eksklusjon i språket som kan sies å ha en differensierende effekt. Det siste jeg ser etter er *logiske konnektiver* eller *konstanter* i setningene som indikerer nødvendige forbindelser mellom deler av setningen.

Når jeg ser etter pronomen som "oss" og "dem", og ord som skaper slik differensiering, er det for å identifisere mulige grenseoppganger mellom en "inn"- og "ut-gruppe", og identifisere ordbruk som virker inkluderende eller ekskluderende. Pronomen som "oss" og "dem" henger ifølge Fairclough sammen med makt og solidaritetsforhold (Fairclough 2001, s. 106). Wodak påpeker hvordan denne type pronomen er med på å skape grenser mellom inn-grupper og ut-grupper og markerer, i for eksempel nasjonalistisk diskurs, inklusjon og eksklusjon i forhold til et konstruert fellesskap (Delanty, Wodak & Jones 2008, s. 61). Denne type ord er viktige i en gruppes konstruksjon av kunstige grenser, og er med på å opprettholde en ide om at det finnes skiller eller viktige forskjeller på "oss" og "de andre". Etnisk og ikke etnisk norsk er betegnelser som kan sies å tjene en slik funksjon og som vi også finner igjen i analysen. Disse kunstige skillene gjør at de som er født i for eksempel Norge av norske foreldre (etnisk norske), "oss", blir statsborgere, mens de som fødes, selv i Norge, av for eksempel asylsøkere (ikke etnisk norske), "de andre", ikke blir det, selv om barn av innvandrere med oppholdstillatelse blir det. Wodak bemerker at inkluderende og ekskluderende ord ser ut til å forkomme hyppig sammen med andre strategier for konstruksjon av positive selv-representasjoner og negative andre-representasjoner, spesielt som ledd i argumenter (Delanty,

Wodak & Jones 2008, s. 62-64). I tekstene jeg skal analysere ser jeg da etter slike pronomer og bruken av inklusjon/ eksklusjon og språk som kan virke differensierende.

Det siste leddet i det grammatiske jeg ser etter er *logiske konnektiver* eller *konstanter* som indikerer forbindelser i setninger, men også mellom setninger. Eksempler på slike ord er "og", "ikke", "eller" og "hvis ... så". De logiske konnektivene avgjør koherensen i og mellom setninger. Et eksempel man kan bruke er; "Vi kan ikke ta imot flere asylsøkere". Her har konnektivet ingen referanser i setningen som forklarer koherensen i argumentet, men appellerer til noe som må antas av leseren for at det skal gi mening, nemlig at det å ta imot flere asylsøkere vil medføre en eller annen uakseptabel konsekvens, eller et brudd på for eksempel et viktig, her uttalt prinsipp eller premiss. Slike konnektiver blir viktige når vi skal se på mulige tolkninger av tekster, fordi logiske konnektiver begrenser hva som med rimelighet kan sies å være mulig å lese ut av en tekst og kan gi indikasjoner på hvilke fordommer som må ligge til grunn for å kunne være enig med påstandene teksten kommer med.

1.11.3 Tekststruktur

Strukturene i teksten er med på å danne et helhetlig inntrykk som er viktig for hvordan en tekst tolkes. Klare eksempler på strukturer som vi normalt legger merke til er forskjellene på forskjellige sjangere. Det er forskjeller på nyhetsartikkelen og intervjuet som er de to sjangerne som er representert i analysen. De presenterer seg på forskjellige måter og innfrir det vi kan kalle våre forventninger til sjangeren. De strukturene jeg er opptatt av å identifisere i min analyse er det van Dijk kaller semantiske *strategier* som kanskje kommer tydeligst frem i intervjuet. I semantiske strategier inngår strategiene for positiv-selvrepresentasjon og negativ andre-representasjon som ble nevnt, men her er vi opptatt av strategier som inngår i et mer helhetlig bilde. Semantiske strategier benyttes for å realisere mål som adekvat og positiv selvrepresentasjon, og effektiv overtalelse, men også negativ andre-representasjon kan sees som en semantisk strategi (Delanty, Wodak & Jones 2008, s.62-64). Semantiske strategier er definert som de språklige virkemidlene som realiserer slike mål (van Dijk 1984, s.115). I tillegg til strategier er helhetsinntrykket som skapes av tekstens *rammer* et annet viktig trekk ved struktur som kan tenkes å ha stor innvirkning på tolkning.

Strategier som er av interesse for analysen er strategier som kan tenkes å støtte tolkninger som støtter opp under fordommer uten at det som sies av teksten nødvendigvis er direkte fordomsfullt. Det vi ser etter er overtalelsesstrategier, som vi var inne på tidligere. Målet med slike strategier er å overbevise om at det man sier er korrekt eller rimelig. Fordi det finnes en rekke konvensjoner i

samfunnet om hva som er akseptert og ikke tyr man, i følge van Dijk, til strategier for å omgå konvensjonene, eller presenter konklusjonene sine på en måte som gjør de akseptable. Noen strategier som benyttes for å underbygge synet man presenterer er; forklaringer, eksempler, generaliseringer, unnvikelse, påpeke kontraster og påpeke konsekvenser (van Dijk 1984, s. 121). Unnvikelse og unnløstelse er en vanlig strategi, og indikerer i følge van Dijk mangel av relevant informasjon som kan støtte den ønskede konklusjonen, eller at informasjonen ikke er tilstrekkelig eller relevant, eller at informasjonen er negativ (eksempelvis fordomsfulle holdninger), noe som gjør at bare negative meninger kan gis som grunnlag for å støtte et syn. Dette kolliderer med generelle konvensjoner mot fordomsfull tale (van Dijk 1984, s. 131) og er derfor noe man vil forsøke å unnvike. Unnvikelse og unnløstelse kan også henge sammen med negativ andre-representasjon hvor man unnløst å presentere nyanserende informasjon og på den måten får noe til å fremstå i et mer negativt lys, eller seg selv i et mer positivt, enn om denne informasjonen hadde blitt inkludert.

En annen strategi er generaliseringer. Vi skal se nærmere på generaliseringer og essensialistiske fremstillinger senere. Et raskt eksempel på generaliseringsstrategi er uttalelser som inneholder absolutte påstander som; "*det er alltid slik*". van Dijk påpeker at slike fraser ser ut til å henge sammen med negative uttalelser og kan tenkes å vise at den negative uttalelsen er rettferdiggjort på bakgrunn av erfaring (van Dijk 1984, s. 130). Et eksempel er uttalelser som; "Radikale Islamister utgjør en stor trussel mot Norge".

Det er selvfølgelig ikke alle radikale islamister som truer Norge, og det finnes ikke noe egentlig belegg for påstanden i så generelle termer. Men det er lett å tenke seg hvordan en slik uttalelse vil kunne tolkes og hvilke fordommer det kan tenkes å bekrefte. Man kan også tenke seg hvordan det kan lede til at de som leser slike uttalelser utvikler sterkere fordommer mot muslimer og islam, spesielt hvis de allerede har negative ideologiske antakelser om muslimer og islam. Dette er fordi begrepet islamister kan skape assosiasjoner til både islam og muslimer mer generelt.

Når det kommer til rammer viste Psykologene Daniel Kahneman og Amos Tversky i sine eksperimenter om risiko og valg, hvordan måten de presenterte utfordringer, dilemmaer og problemer til forsøkspersoner, uten å endre selve utfordringene, hadde stor innvirkning på utfallene i forsøkene (Tversky og Kahneman 1984). Dette er en god indikasjon på effekten rammene noe presenteres i kan ha på tolkning og vurdering.

Når det kommer til rammer, er dette det punktet hvor jeg i tydeligst grad lener meg på min egen metodiske tilnærming for å finne markører som jeg mener er egnet for tolkning. Jeg er da opptatt av

hvordan helhetsinntrykket av teksten kan tenkes å påvirke tolkning. Da ser jeg på konteksten for saken, valg av overskrift, og hvordan overskriften på forsiden står i forhold til overskriften i selve artikkelen og forsøker å se hvilke assosiasjoner disse elementene kan tenkes å skape. Som blant annet Kahneman og Tversky viste har rammer en klar innvirkning på hvordan vi tolker et budskap. Teknikker med utgangspunkt Kahneman og Tverkys teorier har også blitt benyttet med stor suksess for å manipulere meningsmålinger ved å "ramme inn" spørsmål på en spesiell måte for å få ønskede svar på undersøkelser. Også i politisk retorikk blir teknikker utviklet med utgangspunkt i disse og lignende teorier, som så blir benyttet for å påvirke hvordan politiske budskap mottas (Sheufole & Tweksbury 2007).

Ettersom mye av det Kahneman viste med sin forskning var hvordan negativ/positiv ramme påvirket valg som ble gjort, slutter jeg fra dette at positive eller negative rammer i en mediasak vil ha innvirkning på hvordan saken tolkes. Mer presist, så slutter jeg at negative rammer i en mediasak med tema som kan skape assosiasjoner til islam og muslimer indirekte vil kunne føre til negative assosiasjoner til muslimer og islam mer generelt, noe som også støttes av van Dijk's sosiokognitive teorier. Disse teoriene viser at vi danner oss kognitive modeller med ufullstendig informasjon, og ofte slutter fra enkelterfaringer til generelle dommer om hele grupper, og at vi tenderer mot å fokusere på, og overvurdere forekomsten av det negative. Hypotetisk sett er det nærliggende å anta at selv om islam og muslimer ikke eksplisitt presenteres negativt i seg selv, så vil en sak om terror, fare, trusler, mord osv., hvor det negative utføres av muslimer, kunne bidra til å danne mentale modeller hvor denne type handlinger eller oppførsel tillegges islam og muslimer mer generelt. Denne negative informasjonen kan komme til å påvirke de mentale modellene som blir en del av fortolkningsrammene i senere vurderinger av muslimer og islam. De negative assosiasjonene blir en del av allmennoppfatningene og kan på denne måten sies å bli ideologisk virksomme.

1.11.4 Datasamling og utvelgelse

Dataen blir samlet inn med tanke på å minimere mine egne fordommers påvirkning på datagrunnlaget. Faren når jeg skulle finne materiale var at jeg bevisst eller underbevisst selekterte nyhetssaker som bekreftet mitt syn på saken. Jeg er ikke immun mot de prosessene jeg har beskrevet over og jeg har mitt eget sett med ideologiske antakelser. Fordommer man har i forhold til et gitt tema og er en av de største utfordringene man har når man undersøker temaer. Jo mer temaet engasjerer deg jo større er faren for at du har gjort deg opp en mening på forhånd og at du dermed selekterer data som støtter ditt syn. For eksempel ble jeg engasjert i temaet for oppgaven etter at det ble kjent at nordmenn reiser til Syria for å kjempe med opprørere. Jeg fikk et inntrykk av at dette ble blåst opp, var dårlig nyansert, og ble viet uforholdsmessig mye plass i mediene og at sakene

appellerte til frykt. Jeg fikk inntrykk av et skremselsbilde som ikke nødvendigvis samsvarte med den reelle trusselen jeg følte fremmedkrigere utgjorde for det norske samfunnet. Selv om debatten nok tok- og fortsetter å ta litt av, viser det seg at omfanget av mediesaker var mindre, og at fokuset til avisene var mer nyansert enn hva jeg hadde fått inntrykk av frem mot sommeren 2013. Dette kan skyldes at temaet engasjerte meg og at jeg dermed fikk inntrykk av at temaet var på alle landets forsider nær sagt hver dag, og at det var disse sakene jeg la mest merke til. Jeg var klar over den faren som mine egne fordommer utgjorde for mine egne undersøkelser og så etter en måte å begrense noe av denne effekten når jeg først skulle finne stoff å analysere. Disse undersøkelsene var en viktig del av den videre analysen da undersøkelsene gav meg data som hjalp meg å se et større bilde enn det jeg klarte å se når jeg bare så på enkeltartikler.

For å minimere innvirkningen av mine egne fordommer valgte jeg, fremfor å selektere mediesaker ved å foreta søk i mediearkiver nær sagt i blinde ved å benytte stikkord og selektere saker jeg syntes passet til analysen, å gå igjennom alle forsidenene til Aftenposten, VG og Dagbladet i den aktuelle perioden. Jeg registrerte alle forsidesaker som omhandlet muslimer eller islam i denne perioden. Jeg lot saker hvor muslimer representertes, men hvor temaet islam eller muslimer ikke ble nevnt spesifikt, utebli, med mindre det var visuelle fremstillinger som jeg mente ga klare assosiasjoner til muslimer eller islam. Det kunne være en kvinne i hijab eller en mann i tradisjonelle klær ville kunne bli assosiert med sterkt troende muslimer. Et eksempel på når muslimer representeres uten at islam eller muslimer refereres til direkte kan for eksempel være en sak med Abid Raja, som selv er muslim, men når han uttaler seg om en politisk sak som ikke direkte handler om islam eller muslimer vil ikke Raja, slik jeg ser det, representere en muslimsk stemme. Raja er først og fremst politiker og når han uttaler seg. Hvis derimot var Imam i en Oslo-moske som uttalte seg i en avis om trafikkforholdene utenfor moskeen, som han mente var farlig for barna på grunn av farten, ville han kunne, på grunn av sine tradisjonelle klær, ikoniske skjegg og yrke, bli sett på som muslim og da assosiert med islam og muslimer.

Da alle forsidenene var gjennomgått og systematisert ga det meg data som ikke ville vært synlig dersom jeg bare hadde tatt utgangspunkt i data som var samlet på snevrere kriterier en de som ble lagt til grunn innsamlingen av forsidestoff. Etter innsamlingen kategoriserte jeg artiklene etter hvordan type sak det var, om det var om muslimer eller islam mer generelt, om det var radikaliserings, eller fremmedkrigere eller annet. Jeg forsøkte å se om saken presenterte et negativt bilde av islam, muslimer, radikaliserings eller fremmedkrigere. Et eksempel på hva jeg regnet som en ikke-negativ sak er en sak som hadde overskriften; "Han hjalp norske soldater og deltok i

kamper”.⁴ Her var det en sak om noe negativt, tolken som jobbet for forsvaret i Afghanistan men som ikke fikk opphold i Norge. Men saken presenterte et positivt bilde av tolken, som mange nordmenn vil kunne tenkes å assosiere med islam og muslimer. Et eksempel på en negativ sak hadde overskriften; ”Norske Umm er sentral i det islamistiske miljøet - Norge er i krig med oss”.⁵ Denne saken tegnet det jeg oppfattet som et klart negativt bilde av muslimer, islam, igjennom temaene radikaliserings og fremmedkrigere.

Denne måten å drive innsamling på gav meg en mulighet til å få et inntrykk av hvordan avisene representerer islam og muslimer igjennom fremmedkrigerdiskursen, og det gav meg også data som gjør at jeg kan si noe om hvordan hver enkelt avis tenderte mot å presenterer disse temaene til sitt publikum via sine forsider i den aktuelle perioden. Funnene jeg gjorde i perioden for min analyse ser ut til å samsvare med det som ble påpekt i både IMDi årsrapport fra 2009⁶, og rapporter fra ECRI⁷, som viste at mediene tenderer mot negative representasjoner av innvandrere, muslimer og islam.

Beslutningen om å bruke saker som kom med på papirutgavene forsider har flere grunner. En er av praktisk art, da mengden stoff som omhandler temaer knyttet til islam, muslimer og radikaliserings fort hadde blitt for omfattende hvis jeg skulle inkludert alt stoff i avisenes papir- og nettutgaver. Ettersom temaet er blitt ytterligere aktualisert etter høsten 2012 er mengden debattstoff og kommentarer i den aktuelle perioden for omfattende til at jeg kunne satt meg inn i alt fått nok oversikt til å kunne ha foretatt en god analyse. Forsider ble derfor en relativt overkommelig mengde stoff å ta utgangspunkt i, samtidig som det hindret bias i utvelgelsen siden jeg ikke har noen kontroll over hva som kommer med på forsiden. Avisene foretok en stor del av seleksjonen for meg. En annen grunn er at dette gav meg et utvalg saker som er representative for redaksjonelle vurderinger i de enkelte avisene, og kan tenkes å speile den profilen og det budskapet som man kan anta avisen ønsker å eksponere leserne for. Jeg antar også at forsider konstrueres på bakgrunn av en balanse mellom samfunnsnytte og økonomiske motiver. Jeg antok også, at redaksjonen for å selge flest mulig aviser, og for å bringe frem det de mener er viktig, baserer seg på publikums antatte, og redaksjonens egne ideologiske fordommer og holdninger. Eksempelvis er det nærliggende å anta at en avisredaksjon ikke presenterer en sak på sin forside som maler et negativt bilde av noe *de mener* er positivt, eller presenterer samfunnsaktuelt stoff på forsiden som de ikke mener det er viktig å

---

⁴ Kurian i Aftenposten 19. april 2013, ” Han hjalp norske soldater og deltok i kamper”

⁵ Hultgreen & Krokfjord i Dagbladet 23. mai 2014, ”Norske Umm er sentral i det islamistiske miljøet - Norge er i krig med oss”

⁶ Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), årsrapport 2009

⁷ European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), Report on Norway 2009 & 2015

informere om. Aviser en viktig del av det offentlige ordskifte, og måten saker presenteres på har innvirkning på folkeopinionen. Dette antar jeg at redaksjonene er fullstendig klare over og landets aviser deltar aktivt i politisk påvirkning gjennom måten de selekterer og presenterer sine saker. Avisredaksjoner vet hva som skaper reaksjon og hva som selger aviser, og på forsiden er både saker og ordlyd valgt ut med stor omhu. Jeg tror jeg kan anta med stor sikkerhet at det sitter folk i både redaksjoner og markedsføringsavdelingene som er godt kjent med teorier jeg allerede har presentert, slik som *framing theory*, og også relaterte teorier som *priming* og *agenda setting* vil være kjent for de som holder på med markedsføring. Videre er avisforsider noe samfunnets medlemmer eksponeres for ettersom avisforsider er en del av vår *symbolske hverdag*. Med dette mener jeg visuelle markører som kan tenkes å ha en viss suggestiv effekt. I tråd med *framing theory* antar jeg at disse markørene påvirker og utgjør en del av rammen vi beveger oss i og tolker samfunnet ut ifra. Vi ser, og dermed registrerer vi, det som står på avisforsider daglig når vi er butikken eller foretar andre dagligdagse gjøremål. En forside har en rekke budskap som vi kan anta påvirker mottagere uavhengig av om forsiden registres som en aktiv handling ved at man ser på og leser den eller om den registreres i "underbevisstheden". Avisene har også interesse av at vi eksponeres for det som selger, altså det som appellerer til holdninger vi kan vente å finne hos store deler av befolkningen. Det at avisene velger ord og visuelle uttrykk som appellerer (blant annet til frykt som ser ut til å gå igjen i fremmedkrigerdiskursen) blir dermed en del av en kompleks mosaikk av diskursiv ideologiskamp, sosialpsykologiske og kognitive mekanismer, samt markedslogikk som påvirker måten man tolker det som foregår rundt en i samfunnet.

I tillegg til utvelgelsen jeg beskrev over har jeg foretatt søk i avisarkiver for å se på forekomsten og den relative frekvensen av ord og begreper, og kombinasjoner av disse, knyttet til fremmedkrigerdiskursen i de aktuelle avisene i perioden for analysen. Dette gir meg grunnlag for å kunne si noe om hvor mye oppmerksomhet som har blitt gitt til temaer og trender i utviklingen av bruk av spesifikke begreper. Men denne type søk diskriminerer ikke mellom redaksjonelt stoff og debatter og kommentarer og viser meg bare forekomst av visse ord og ordkombinasjoner. Denne type søk er dårlig egnet til å se hvordan disse sakene er vinklet eller for å vurdere språket i tekstene og blir dermed bare indikasjoner.

Det er klare forskjeller på avisene som dataen er samlet inn fra. Aftenposten skiller seg klart fra VG og Dagbladet ved at Aftenposten ikke primært er en løssalgsavis, men selger mesteparten av sitt opplag igjennom abonnemeter. Aftenpostens hovedmarked er Oslo selv om det er en riksavis, noe som gjør at de retter seg inn mot et mer sammensatt demografisk område ettersom Oslo ikke bare er den største byen i Norge, men også den byen med størst grad av kulturell pluralisme. Dette kan

være en av grunnene til at Aftenposten er merkbart mindre sensasjonspreget og har mindre stoff som retter seg direkte til leseren, da det er en mer sammensatt og kompleks gruppe å nå ut til.

VG og Dagbladet på sin side benytter regelmessig saker om kosthold, helse og lignende som appellerer direkte til leseren med temaer som virker som det er viktig for lesernes liv (ofte i bokstavelig forstand) her og nå. Dette er stoff som appellerer bredt og som kan tenkes å egne seg godt til løssalg fordi det kan tenkes å vekke lesernes interesse i større grad enn nøkterne overskrifter. VG og Dagbladet har også et større personfokus enn Aftenposten og benytter i større grad reportasjer enn artikler. Det er også i disse avisene jeg fant aktuelle intervjuer til analysen.

Det er to nyhetsartikler fra Aftenposten og et intervju fra VG som kom med i selve analysen. Det foretas altså ingen egen analyse av noen av saken fra Dagbladet. En analyse som baserer seg på en nærlesning av tekst tar plass og dette gjør at det ville gått utover analysens kvalitet dersom jeg hadde tatt med flere saker og valgte derfor å fokusere på disse tre sakene. Jeg valgte å ta med to artikler jeg selv mener er representative i forhold til de andre artiklene jeg har samlet inn fra Aftenposten. Sakene er adskilt i tid slik at det er teoretisk mulig å spore mulige endringer i språkbruken. Jeg valgte også et intervju fra VG med Ubaydullah Hussain fra gruppen Profetens Ummah. Ettersom VG og Dagbladet hadde en relativt lik profil med mange reportasjer valgte jeg intervjuet med Hussain fra VG da dette intervjuet kan sies å passe profilen til VG, men er også en type sak man kunne funnet i Dagbladet. Det var reportasjer fra Dagbladet som også kunne vært aktuelle, men fordi dynamikken i et intervju gjør det mulig å tolke utvekslingene mellom intervjuer og intervjuobjektet i et ideologisk perspektiv, og det at nettopp dette intervjuet fikk mye medieoppmerksomhet, gjorde dette intervjuet til et interessant analyseobjekt. Dette intervjuet er også interessant fordi det er et talerør for en person som oppfattes som en representant for ekstremistisk islam og fremmedkrigere, samtidig som denne personen er i en samtale med en person på "utsiden". Det er altså to ideologiske verdenssyn som møtes i intervjuet, begge med forskjellig oppfatning av virkeligheten og forståelse av begrepene som benyttes i intervjuet.

Utvelgelsen av analysemateriale er dermed noe tilfeldig og man må selvfølgelig ta høyde for at mine fordommer har hatt innvirkning på utvelgelsen. Jeg har forsøkt å velge saker som virker representative for fremmedkrigerdiskursen etter en vurdering av alle relevante saker som kom med på forsiden i perioden september 2012 til september 2014, 216 saker i alt, hvorav 82 kan relateres til fremmedkrigere. Selv om ingen av sakene fra Dagbladet analyseres direkte, mener jeg å ha dannet meg et bilde av Dagbladets dekning av fremmedkrigerfenomenet og at Dagbladets vinkling ser ut til å ligge veldig nær den vinklingen man finner hos VG. Valget av to artikler fra Aftenposten

henger også sammen med at Aftenposten også har flere saker om fremmedkrigere i den aktuelle perioden enn VG og Dagbladet.⁸

---

⁸Se vedlegg 6

2.0 Kapittel 2: Begreper, fordommer og forståelse

Før vi kommer til analysen vil jeg si litt om feilslutninger og fordommer, samt drøfte noen av begrepene som dukker opp i analysen. Dette er viktig for å vise hvilke tanker jeg gjør meg og som ligger bak og underbygger en del poenger som gjøres i analysen.

2.1 Feilslutninger og fordommer

Fordommer er som vi har sett knyttet til allmennoppfatninger og ideologi. Det er viktig å påpeke at fordommer ikke nødvendigvis er negativt. Gadamer mener at vi er påvirket av vår historiske kontekst som medfører vi har ufravikelige historiekontekstavhengige fordommer som utgjør vår værens historiske virkelighet (Gadamer 2012, s. 314), og har blant annet dette å si om ordet fordom;

En begrephistorisk analyse viser at begrepet om en fordom først i opplysningstiden får den negative klangen som vi i dag er fortrolig med. En fordom betyr i utgangspunktet en dom som blir felt før den er endelig testet mot alle saklig relevante momenter ... "Fordom" betyr altså på ingen måte en falsk dom. I begrepet om en fordom ligger det at den kan vurderes positivt og negativt (Gadamer 2012, s. 307).

Fordommer ser ut til å være sentralt og ufravikelig verktøy i prosesseringen og fortolkningen av informasjonen vi må forholde oss til som sansende vesener. Samtidig ser fordommer og utilstrekkelig kunnskap ut til å lede oss til å foreta en rekke feilslutninger. Mye av kunnskapen mennesker har er kunnskap de får via medier, og for noen er mediene den viktigste kilden til kunnskap om hva som skjer i samfunnet. Det avgjørende for hva folk "vet" kan også da hvile på hva som kommer frem i mediene. Mediene kan derfor sies å ha et særskilt ansvar for å formidle informasjon på en god måte, men selv når mediene forsøker å leve opp til sitt samfunnsansvar er det en risiko for at informasjonen er utilstrekkelig eller unyansert. Dette handler selvfølgelig også om plassbegrensninger i medieformatet, og oftere enn ikke gjøres nok det forsøk på å nyansere og gi god nøyaktig informasjon. Men mediene er ikke immune mot kognitiv og ideologisk bias eller fordommer. Det kan se ut til at det er flere prosesser som leder til at fordommer og feilslutninger kommer til uttrykk. En av grunnene kan være at vi ser ut til å tenke i *kategorier* koblet til kognitive

modeller i lang- og korttidsminnet. Dette begrenser vår evne til å tenke nytt, og også vår evne til å se ting i et nytt lys og å akseptere ny informasjon hvis det er en motsetning mellom ny informasjon og eksisterende kategorier. Samtidig kan det tenkes at kategorier øker evnen til å fatte raske beslutninger, og til å trekke slutninger selv der informasjonen er mangelfull. Vi ser også ut til å ha en tendens til å *generalisere*, noe som også ser ut til å være nødvendig for å kunne fremsette enkle påstander og for å kunne kommunisere effektivt. Det ser også ut til at vi ofte tenker og taler ut i fra en *essensialistisk* forståelse av tingene og fenomener i verden omkring oss, noe som også ser ut til å være nødvendig dersom ordene vi bruker skal kunne være meningsbærende.

2.2 Kategorisk tenkning

Å tenke kategorisk er å tenke i kategorier. At noe er kategorisk betyr at det er fast/absolutt/bestemt. En kategori er en samling av ting som har en tilsynelatende likhet. Til daglig er kategorisering en nyttig og tilsynelatende ufravikelig måte å ordne verden i systemer, som gjør det lettere å treffe slutninger og resonere når vi møter på utfordringer. Eksempler på viktige kategorier i analysen er islam, muslimer, islamister og ekstremister. Kategorisk tenkning kan tenkes å skyldes generaliseringer hvor man slutter fra det spesifikke til det generelle.

2.3 Generalisering

Generalisering er å slutte fra enkelttilfeller til almene slutninger. Det klassiske eksempelet er at alle ravner er svarte. Alle ravner er svarte er et generaliserende utsagn som hevder at det er en allmenngyldig sammenheng mellom ravn og svart, og at det ikke finnes unntak til denne sannheten.

Problemet med induktive generaliseringer som at alle ravner er svarte i konteksten av denne analysen, er at slike generaliseringer ofte kan være en form for ubegrunnede eller dårlig begrunnede fordommer. Hvis generaliseringen er at *alle muslimer er terrorister*, blir problemet generaliseringer mer tydelig. Da vil man kunne gjøre en deduktivt logisk slutning som denne; "alle muslimer er terrorister; denne personen er muslim; ergo er denne personen en terrorist". Premisset, alle muslimer er terrorister, kan være basert på induksjon (man har sett noen muslimske terrorister), og på det grunnlaget har man sluttet til det generelle. Selv om en slik deduksjon er logisk er den bare gyldig dersom det er tilfelle at alle muslimer er terrorister. Som induksjonsproblemet til Hume i sin tid viset⁹ kan man ikke slutte fra erfaringsobservasjoner til det generelle. Konklusjonen er ikke nødvendig

---

⁹ Hume 2011, Kap. IV; Del I, XXI

sann med mindre det er en nødvendig sammenheng mellom muslim og terrorist, på samme måte som det er nødvendig sammenheng mellom ugift mann og ungkar. Hvis det skal kunne være en nødvendig forbindelse mellom muslim og terrorist må de på lik linje ugifte menn og ungarer dele en eller flere essensielle egenskaper.

2.4 Essensialisme

En essens er egenskaper ved en ting som gjør den til det den er. Tingens essens er en egenskap eller gruppe egenskaper som er absolutt essensielle for tingens eksistens på en slik måte at tingen ikke kunne eksistert uten denne egenskapen (Audi 2011, s. 137). Essens knyttes gjerne til en identitet som oppfattes som uløselig knyttet til tingens essens. Du er identisk med deg selv. Det er en essens som gjør deg til deg, og som man ikke kan fjernes uten at du opphører å være deg selv. På samme måte er en tings essens knyttet til tingens eksistens. Hvis man for eksempel mente at det fantes en kategori – muslim – så må man mene at det er en eller flere essensielle egenskaper som må være tilstede hos en muslim. Dette ville betydd at denne eller disse egenskapene må være tilfelle for alle andre muslimer, og at hvis de ikke har denne eller disse egenskapene kan de nødvendigvis ikke være muslimer.

De som hevder at det finnes essensielle egenskaper kalles essensialister, og motstykket blir anti-essensialister eller konstruktivister, som på sin side vil hevde at det ikke finnes noen nødvendig essenser knyttet til kategoriene vi bruker. Konstruktivister vil hevde at "muslim" er en konstruert kategori som betyr forskjellige ting for forskjellige mennesker og at betydningen er bestemt av ideologiske fordommer som er formet av spesifikke historiske og kulturelle kontekster. Det vil si at for konstruktivister er kategorier og identiteter, som stol, religion, muslim, nasjon, eller kvinne, er konstruerte kategorier som ikke reflekterer objektive kategorier som finnes i verden. Man vil ofte kunne hevde at kategoriene alltid er et resultat av ideologiske fordommer og således relative til de som benytter seg av kategoriene og deres verdensforståelse.

I et konstruktivistisk perspektiv er identiteter og kategorier ideologisk konstruert. Dette er det synet vi finner hos både Fairclough og van Dijk som anser bruken av kategorier, identiteter og begreper som et ledd i ideologiske maktkamper.

Essensialistiske fremstillinger kan støtte tolkninger som mener det finnes en essens knyttet til tingen som beskrives. I en tekst vil slike fremstillinger kunne bekrefte generaliserende tolkninger hos leseren og bidra til å skape essensialistiske forståelser av for eksempel grupper. Professor Jan

Armstrong definerer essensialisering i sosiologisk sammenheng som;

“attributing natural, essential characteristics to members of specific culturally defined (gender, age, ethnic, "racial", socioeconomic, linguistic...) groups. When we essentialize others, we assume that individual differences can be explained by inherent, biological, "natural" characteristics shared by members of a group. Essentializing results in thinking, speaking and acting in ways that promote stereotypical and inaccurate interpretations of individual differences. For example, feminists note that people essentialize women when they assume that girls and women are naturally emotional (versus rational), nurturant, docile, weak, vain, dependent (and so on) ... Essentialist thinking is often anchored in dualistic (two-category, either this - or that) modes of thought”.¹⁰

Kategoriske, generaliserende og essensialistiske tankemåter kan også danne grunnlag for stereotype fremstillinger. Stereotypier kan tenkes å oppstå når man tenker innenfor de kategoriene man har laget seg på bakgrunn av informasjon om den ytre verden; informasjon som kan se ut til å alltid ville være utilstrekkelig. På den andre siden ser det ut til å være slik at dersom vi ikke generaliserte og essensialiserte overhode ville vi ikke kunne kommunisere med hverandre nettopp fordi vi ser ut til å være nødt til å appellere til essensialistiske og generaliserte kategorier i andres og våre egne mentale modeller for å kommunisere. Ikke bare ville intersubjektiv kommunikasjon bryte ned, men uten disse modellene og de generaliserte kategoriene og essensialistiske måtene å tenke om ting i verden på, kan man også se for seg at vår egen ontologi kunne kollapse. Så selv om jeg mener vi bør være oppmerksomme på problemene kategorisk, generaliserende og essensialistisk språkbruk kan medføre, og forsøke å unngå fellene de kan medføre, kan det se ut til at vi aldri helt unnslippe denne måten å tenke og tale på.¹¹

Under følger noen begrepsavklaringer knyttet til noen av begrepene som går igjen i fremmedkrigerdiskursen. Når disse begrepene opptrer kan man observere tingene vi har snakket om over. Begrepsavklaringene, eller begrepsnyanseringene som følger er viktige for å vise hvor sammensatte og flertydige disse begrepene er, og for å vise noen ulike måter begrepene kan forstås slik at det blir enklere å følge med noen av resonnementene i analysen.

---

¹⁰ Armstrong 2003, Essentializing

¹¹ For en enkel innføring for lekpersoner i hvordan prosessene som er beskrevet fungerer som viktige forutsetninger for språkbruk- og forståelse se Pinker 2009, How the Mind Works.

2.5 Begreper

Under vil jeg presentere noen begreper som kan sies å være ideologisk omstridte, og ser ut til å bli benyttet på kategoriske, generaliserende og essensialistiske måter i sakene som analyseres.

Forenklet sett kan vi kalle bruken av begrepene for unyansert, men selv mine avklaringer vil kunne sies å være unyanserte. Forhåpentligvis vil avklaringene allikevel gjøre at man får et inntrykk av flertydigheten i begrepene. Målet er å vise hvordan begreper som bærere av ideologiske fordommer kan reproduserer, og gi opphav til fordommer om verden og menneskene rundt oss. Bruken av begreper kan tolkes ideologisk, og noen nyttige innsikter om begreper får blant annet fra Reinhart Kosellecks begrepshistoriske teorier.

2.6 Reinhart Koselleck

Reinhart Koselleck er kjent for sine begrepshistoriske teorier hvor han leser historien igjennom begreper og begreper igjennom historien. En del av Kosellecks teorier kan, som Helge Jordheim forklarer (Jordheim 2001, s. 169-175), forstås diskursanalytisk. Jeg har valgt å trekke frem noen aspekter ved Kosellecks begrepshistoriske teorier og la meg informere noe av disse i når jeg foretar min analyse av begreper.

Når man snakker om begreper må det i følge Koselleck gjøres et skille mellom *ord* og *begreper*. Dette er et pragmatisk skille som er ment å være en semantisk distinksjon som ikke skal forstås språkvitenskapelig (Jordheim 2001, s. 162). Begreper er selvfølgelig ord, men det er også viktige forskjeller på ord og begreper; alle begreper er ord men ikke alle ord er begreper. Ord kan ikke sies å være ideologisk omstridte på samme måte som begreper, og ord er relativt ukontroversielle i sin betydning og hva de viser til. Ord henviser til tingene som omgir oss og "ord kan gjøres entydig gjennom fortolkning" (Jordheim 2001, s. 163). Det er flertydighet som kjennetegner begreper og skiller de fra ord. Helge Jordheim påpeker i sin presentasjon av Koselleck at "begreper er meningsbærende dels i kraft av sitt intenderte innhold, dels i kraft av sin talte eller skrevne kontekst, altså den historiske situasjonen, og er dermed nødvendigvis flertydige" (Jordheim 2001, s. 162). Koselleck hevder at et ord blir et begrep "når den politisk-sosiale betydningsammenhengen som ordet henviser til – og anvendes i – i sin helhet inngår i ordet" (Koselleck sitert i Jordheim 2001, s. 163). Begrepsbruk henger således sammen med ideologi og representerer de ideologiske allemennoppfattningene eller fordommene som ligger til grunn for betydningen av begrepene.

Det er begrepenes flertydighet som gjør det mulig å analysere begrepene på en måte som kan si noe

om hvilke ideologiske antakelser som kan ligge i begrepene, og hvordan disse begrepene kan forstås og tolkes. Flertydigheten er et resultat av at den historiske og kulturelle konteksten til de som benytter begrepene til stadighet endrer seg, hvilket også endrer meningsinnholdet i begrepene. Vi er alltid utlevert til historien og forstår verden og overleverte betydninger ut i fra *vår* gitte historiske kontekst. Dette innebærer at vi aldri kan gripe den overleverte betydningen fullt ut, selv om vi forsøker å forstå oss selv i forhold til denne overleveringen. Gadamer mente mennesker er *wirkungsgeschichtliches Bewusstsein*; virkningshistorisk bevisstheter, som er kjennetegnet ved "den historiske væren som vi selv er". Vi er historiske, og som Gadamer påpekte; "å være historisk betyr å aldri kunne ha en fullstendig viten om seg selv" (Gadamer 2012, s. 340). Dette gjelder også språket og begrepene vi bruker, ettersom vi forstår oss selv igjennom språket. Flertydigheten ved begrepene ser ut til å være ufravikelig i henhold til Gadamers Hermeneutikk fordi forståelsen av begrepet alltid vil være en tolkning og et forsøk på å avsløre dets mening. Koselleck ser ut til å mene at flertydigheten til begrepene har tiltatt, fra og med renessansen, kan beskrives som en *temporalisering* av begrepene.

Jordheim viser til Koselleck som fastholder at det har foregått en temporalisering av begrepenes betydningsinnhold som betyr at "begrepet ikke bare får en utstrekning i tiden, men også at begrepet tilføres et element av forventning, forhåpning, ønske eller bekymring" som fører "til en ideologisering og politisering av begrepene". Igjennom denne temporaliseringen av begrepene har de blitt omgjort til "politiske handlings- og bevegelsesbegreper" som skuer mot fremtiden med begrepens meningsinnhold "som det utopiske målet for politisk kritikk og kamp" (Jordheim 2001, s. 165-166). I begrepene ligger også det som Koselleck kaller *erfaringsrom* og *forventningshorisont*. Jordheim hevder at endringer i materielle og intellektuelle forhold, i følge Koselleck, fra og med renessansen førte til endringer i måten man betraktet historiens utvikling og påvirkning, noe som førte til et asymmetrisk forhold mellom erfaringsrommet og forventningshorisonten. Denne endringen førte til at erfaringene om fortiden ikke lenger hang sammen med forventningene om fremtiden. Dette henger sammen med temporaliseringen av begreper som fant sted i perioden, som førte til at begrepene i større grad skapte "sin egen fortid og sin egen fremtid og åpnet nåtiden som et rom for politisk handling" (Jordheim 2001, 167-169).

Måten jeg velger å forstå og bruke Kosellecks ideer i min analyse hviler på en antakelse om at begreper som benyttes forstås mot et sett med erfaringer og samtidig at de peker mot en forventning, men at det er liten grad av sammenheng mellom forventning og erfaring. Jeg antar også at begrepene ikke henviser til en fast statisk betydning men at de er utlevert til historiens forandring og vår historiske væren. Begrepene er flertydige og peker henimot en forventet fremtid

som i stor grad er koblet vekk fra den kollektiv erfaringen, selv om jeg antar at det er en subjektiv erfaring som allikevel utøver påvirkning på subjektets tolkning av begrepenes meningsinnhold.¹² Dette medfører at begrepene er flertydige og ideologisk ladet som gjør at de åpner rom for ideologisk motivert politisk handling. Begrepene blir, slik jeg ser det, politiske og ideologiske i sin bruk og blir benyttet som midler til å definere verden og styre forventninger om fremtiden og fortolkninger av fortiden. Begrepene ser ut til å endre betydning ut i fra hvilke ideologiske interesser som søker støtte i begrepene, hvilket fører til en fragmentering av meningsinnholdet på en slik måte at begrepenes betydning ikke lar seg fange. Når betydningen av begrepet blir uklar åpnes et fortolkningsrom som kan utnyttes politisk og ideologisk til å definere fortid, nåtid og fremtid som gjør det mulig å styre og dominere diskurser. Fortolkningsrommet som åpnes mellom erfaringsrommet og forventningshorisonten blir således en arena for en ideologisk kamp om ideologisk hegemoni.

2.7 Noen begrepsbetraktninger

Jeg foretar ingen begrepshistorisk analyse og benytter meg heller ikke aktivt av Koselleck i analysen, men forholder meg løst til hans teorier. Men jeg mener Kosellecks perspektiver presenterer en nyttig måte å forstå hvordan begreper ser ut til å være med på å forme samtidens virkelighetsforståelse. Når jeg ser på begreper ser jeg på bruken av begrepene på et gitt tverrsnitt av historien og forsøker å identifisere måter å tolke begrepenes meningsinnhold. Meningene ser også ut til å oppstå i fortolkningsrommet som åpnes mellom erfaringsrom og forventingshorisonter og disse tolkningene kan tenkes å fortelle oss noe om hvilke ideologiske antakelser som kan finne støtte i begrepene slik de benyttes i fremmedkrigerdiskursen. I det som følger under vil jeg se nærmere på noen av begrepene som dukker opp i analysen for å vise hvordan betydningen av begreper kan problematiseres og hvordan forståelsen av begreper kan tenkes å være et uttrykk for ideologiske fordommer. Dette vil forhåpentligvis også klargjøre noen perspektiver som jeg tekker frem i analysen.

2.7.1 Terror

Et eksempel er begrepet "terror". Dette er ett begrep som jeg antar er spesielt farget av de siste 15-20 årenes erfaring med et fenomen som har blitt beskrevet som terror og den såkalte krigen mot

---

¹² Her tenker jeg spesielt på de kognitive prosessene hvor vi danner oss ufullstendige modeller basert på tidligere erfaringer som så spiller en nødvendig rolle i fortolkning av verden rundt oss. Her kan vi tenke oss at vi har knyttet gitte ting til vår forståelse av et begrep, og at dette da inkorporeres i mentale rammeverk som fungerer som kognitive fordommer som påvirker måten vi vil bruke og forstå begrepet i fremtiden.

terror. Denne erfaringen ser ut til å være subjektiv snarere enn objektiv, i det at begrepet nesten utelukkende beskriver handlinger som gjøres *mot* og ikke *av* de som benytter begrepet. Samtidig har handlinger som begrepet viser til blitt knyttet til ideologier og handlinger utført av representanter for spesifikke ideologier som ofte overlapper med ideer om "den andre". Videre ser det ut til at begrepet også kan bestemme hva man kan komme til å kalle fremtidige handlinger av samme art. Denne forventingen henger ikke sammen med erfaringen som sådan, ettersom selve bruken av begrepet har formet erfaringen om hva begrepet betegner i henhold til ideologiske antakelser hos de som bruker og aksepterer bruken av begrepet.¹³ Dette har også ført til at begrepet heller ikke er forankret i en spesifikk kontekst og at begrepet mangler en essens, hvilket muliggjør en hvis grad av tilfeldighet i fremtidig bruk av begrepet. Vi vet med andre ord ikke sikkert hva "terror" er eller har vært, og kan heller ikke vite hva det kommer til å være. Når begrepet nå har blitt åpnet på en slik måte gjør det at det kan benyttes til å støtte opp under spesifikke ideologier dersom disse ideologiene kontrollerer den allment aksepterte bruken av begrepet. Å kunne definere noe som terror, eller noen som terrorister, ser ut til å ha blitt et viktig maktpolitisk verktøy som kan benyttes til i legitimeringen av politiske handlinger og reformer som er egnet til å forsvare en gruppes ideologiske hegemoni. Tysk bruk av begrepet "terrorister" om norske motstandsfolk under 2. verdenskrig er et mulig eksempel på ideologisk og politisert bruk av begrepet for å legitimere motreaksjoner.

Terrorbegrepet dukker ofte opp i fremmedkrigerdiskursen og er et godt eksempel på et flertydig begrep som brukes om "de andre". Enten deres handlinger, terror, eller som identitetsmarkør, terrorist – noe de er. Både i forbindelse med sakene fra Aftenposten og i intervjuet i VG ser man hvordan tvetydigheten i dette begrepet kan tolkes ideologisk som et uttrykk for en diskursiv kamp om hegemoni som foregår igjennom bruken av og forsøk på å styre betydningen av dette begrepet. Slik begrepet har kommet til å bli benyttet juridisk viser begrepet seg også som et tydelig ideologisk begrep som bærer preg av ideologiske interesser i anvendelsen av begrepet. Dette blir tydelig når man i lovverket ønsker å innføre egne paragrafer om terror, og man ser at alle handlingene som defineres som terrorisme er handlinger som allerede er kriminalisert. Dette virker da som en utvidelse av rollen motiv og hensikt spiller og kan tolkes som at det er de *ideologiske motivene bak* handlingene som man vil gjøre bestemmende for hvorvidt handlingene kalles terrorisme, og ikke alminnelige vurderinger av motiv og hensikt, handlingene og konsekvensene av disse i seg selv. Dette kan sees som et uttrykk for en gruppes forsøk på å forsvare et ideologisk hegemoni ved å

---

¹³ Det er for eksempel kontroversielt å betegne handlinger utført av norsk motstandsbevegelse under 2. verdenskrig som terrorhandlinger, selv om flere utførte handlinger ser ut til å falle inn under ulike definisjoner av terror, slik som likvideringen av overløpere.

legitimere utvidede sanksjoner ovenfor konkurrerende ideologier ved bruk av makt (rettsapparatet) heller enn overtalelse. Ved å bestemme hva og hvem som kan kalles terrorister kan man også legitimere inngripen ovenfor disse.

2.7.2. Religion

Religion er et begrep som tilhører gruppen ord som fungerer inkluderende eller ekskluderende og som hjelper til med å markere skiller mellom det på utsiden og det på innsiden på samme måte som "oss" og "dem". Innfor de såkalte religionsvitenskapene finnes det ingen endelig enighet om hva som skal regnes som religion. Men mange forsøker seg på ulike definisjoner for å avgrense, eller kategorisere objektet som skal studeres.

Det finnes mange måter å kategorisere religionsdefinisjoner. Ingvild Sælid Gilhus og Lisbeth Mikaelson deler definisjonene inn i tre hovedkategorier, mens Grace Davie holder seg til to, selv om hun også viser til Antony J. Blasi, som opererer med fire kategorier (Gilhus & Mikaelson 2001 s. 20-23; Davie 2013 s. 19-21; Blasi 1998, s.129-133). En annen som diskuterer religionsdefinisjoner er Wilfred Cantwell Smith som gjør et skille mellom historisk akkumulative tradisjoner på den ene siden, og personlig tro og fromhet på den andre (Smith 1991, s. 194). Her sees religion som noe personlig som ikke lar seg fange i en enkelt definisjon. Schleiermacher er et annet eksempel på en slik type tilnærming hvor religion ikke er noe "der ute" som lar seg studere som et objekt. Religion er i følge Schleiermacher indre følelser og disposisjoner (Smith 1991, s. 45). Forenklet sett kan man si at alle religionsdefinisjoner er essensialistiske eller reduksjonistiske.

Gilhus og Mikaelson diskuterer også hermeneutisk forståelse av religion. De forklarer at dette dreier seg om fortolkning, hvor man går ut i fra at religiøs data er bærere av mening, og at forskerens oppgave er å tolke og gjenskape denne meningen (Gilhus og Mikaelson 2001, s. 23). Det bør nevnes at spørsmål om hvorvidt man kan tolke og *gjenskape* mening ved bruk av metode er blitt heftig diskutert innen hermeneutikken, uten at Gilhus og Mikaelson nevner dette. Man kan få inntrykk av at de tar utgangspunkt i en mer objektivistisk hermeneutikk. Blant andre utfordrer Gadamer's teorier objektivistiske former for hermeneutikk og stiller seg kritisk til mulighetene for å gjenskape, eller finne frem til en opprinnelig mening ved bruk av metoder. Gadamer mente at vi er uløselig knyttet til vår egen tid historie, og at vi ved å ikke vedkjenne oss dette, men tro at vi kan stille oss på utsiden av tradisjonen og tolke data på en nøytral eller objektiv måte viser at vi er påvirket av historiske fordommer, spesielt fra opplysningstiden (Westphal 2009, s.77).

En vanlig måte å identifisere noe som religiøst er ved å vise at det appellerer til transcendentideer,

og det er også normalt å tenke at det sekulære, og statens prinsipper og kategorier ikke appellerer til transcendens, men til vitenskap og rasjonalitet. Det som kan virke som en fordom er tanken om at de religiøse "tror" og lener seg på mytologi, mens de andre sekulære "vet" og lener seg på vitenskap. Dette er et poeng som kan sies å hente støtte hos Professor William T. Cavanaugh, som påpeker at problemet med å bruke transcendens som religiøs markør er at det blir for konkret og vanskelig å kontrollere når man samtidig forsøker å holde andre "sekulære" livssyn og ideer som nasjon, humanisme, demokrati og menneskerettigheter, eiendomsrett osv., unna definisjonen (Cavanaugh 2009, s.103).

"If transcendence can refer to any perceived reality that exceeds and unifies ordinary human experience of the material world, it is hard to imagine a better candidate for transcendence than the "imagined community" of the nation" (Cavanaugh 2009, 103-104).

Mange motsetter seg at religionsbegrepet skal droppes, som Smith foreslo, eller forstås så vidt at det favner alle livsanskuelser. Men i et ideologikritisk perspektiv så kan man spørre seg om trangen til å skille det "religiøse" fra det "ikke-religiøse" egentlig bunner i ideologiske interesser som til syvende og sist handler om å rettfærdiggjøre disproporsjonale maktrelasjoner. Det er mulig at trangen til å opprettholde et slikt skille som et ledd i, og uttrykk for en fortsatt pågående ideologisk hegemonikamp mellom "religiøs" og "sekulær" fornuft og autoritet.

En mulig måte å rydde opp i religionsbegrepet er å forkaste det slik som Wilfred Cantwell Smith foreslo (Smith 1991, s. 17/50), en mulighet som kanskje bør tas mer på alvor, men som ikke fjerner den tilsynelatende nødvendigheten i å kategorisere verden rundt oss for å gjøre den forståelig. En annen mulighet er å ta inn over oss (spesielt i fagtradisjonene) hvor håpløst, og kanskje hemmende, snarere enn fremmende, det er å definere religion hvis vi samtidig glemmer de grunnleggende filosofiske utfordringene definisjonene byr på og tar disse på alvor. Å ta dette på alvor kan tilsi at man bør være åpen for at det ikke finnes noen relevante analytiske skiller mellom ideologi og religion og at alle normative dommer og henvisninger til konstruerte kategorier kun er mulig dersom man henviser til noe transcendent og at alle kanskje kan kalles religiøse.

2.7.3. Islam og muslimer

Vi har sett hvor vanskelig det er å definere religion, og det blir ikke stort enklere når vi forsøker å definere *en* religion. Vi kan si at en religion er et trossystem, men så fort vi forsøker å si hva islam eller en muslim er, så har vi stilt et spørsmål, hvor svaret forsøker å fange en essens. Det samme gjelder den generelle betegnelsen "en muslim". *Islam* eller *en muslim* kan ikke defineres uten at

definisjonen blir for essensialistisk og ender opp med å ekskludere mennesker som kaller seg muslimer og som vil være uenig i hele eller deler av definisjonen. Islam og muslim er konstruerte begreper, men de henviser til trossystemet muslimer bekjenner seg til og praksisen til muslimer, men muslimer på ingen måte er en homogen gruppe.

Begrepene islam og muslim er også viktige identitetsmarkører som benyttes av inn-grupper og ut-grupper på ulikt vis og har samme ideologiske funksjon som begrepet etnisk, som vi kommer nærmere inn på senere. Denne inn-gruppe bruken av begrepene er også med på å opprettholde kategoriene og kan i enkelte tilfeller også tenkes å gi støtte til negative fordommer og kan fungere differensierende innad mellom grupper som kaller seg muslimer og i forhold til ikk-muslimske ut-grupper.

Islam er som nevnt en konstruert kategori, og mange har utviklet relativt rigide fordommer om hva islam er og hvilke holdninger man finner hos muslimer. Disse fordommene stemmer ikke med empirien, noe som kom frem i blant annet *Gallup's World Poll*, den største globale undersøkelsen om muslimer noensinne som ble utført mellom 2001-2007 (Esposito & Mogahed 2007). I denne undersøkelsen kommer det frem en rekke ting, som at mange muslimer har bekymringer når det kommer til vestens utenrikspolitiske agendaer, og spesielt i forhold til vestens holdninger ovenfor muslimer og islam. Undersøkelsen viser også at muslimer flest ikke "hater" vesten. De ønsker derimot at vesten skal hjelpe til å bygge opp land i stedet for forsøke å kontrollere dem; de vil ha frihet og reelt demokrati uten at vesten bestemmer hvordan de skal styre seg selv. De ønsker ikke minst at vesten skal stoppe sin støtte til autoritære diktaturer som Saudi Arabia (Esposito & Mogahed 2007, s. 58-63). Vestlige stater har forsvart denne støtten med kolonialistisk argumentasjon som at "de" ikke har vært klare for demokrati og frihet. Vesten har nektet å samarbeide med valgte ledere og støttet diktaturer som på ulovlig vis har tatt makten fra folket etter demokratiske valg, som når den islamske frigjøringsfronten (FIS) vant de første valgrundene i Algerie i 1990; når Hams vant valget i Palestina i 2006; og når muslimbrorskapets Muhammad Mursi vant valget i Egypt i 2012. I tillegg har vestlige stater ledet invasjonjer som har kostet hundretusener av uskyldige liv i land som Afghanistan og Irak. Attpåtil kommer den sosioøkonomiske og rettslige marginaliseringen av muslimer og andre minoriteter bosatt i vesten. Å se "islam" som selve årsaken til problemer og utfordringer man står ovenfor i dag som enkelte gjør er å lukke øynene for både historien og de strukturelle rammene som ser ut til å ha frembragt problemene.

Et perspektiv om fordommene som kan vekkes om begrepen islam og muslim er at disse fordommene, som Gallup's World Poll viste, ikke samsvarer med empirien og antakelig ikke erfaringen. Dermed kan man si at Kosellecks perspektiver kan gjelde ettersom begrepene bringer en forventning om noe som ikke samsvarer med erfaringen. Ofte ser det også ut til å være slik at det er de som har minst erfaring med muslimer og islam som har de sterkeste fordommene. I lys av vanskene med å skulle si hva islam eller en muslim er, og bevisstheten om fordommene som knyttes til disse kategoriene bør man også være var for språkbruk som vil kunne bekrefte disse fordommene. I fremmedkrigerdiskursen ser bekreftelsen av slike fordommer ut til å gjøres ved å indirekte assosiere islam og muslimer til negative temaer og igjennom negativ generaliserende bruk av begreper som er med på å skape disse assosiasjonene.

2.7.4. Sharia

Sharia er et komplisert begrep, og bruken av begrepet viser ofte en essensialistisk og generaliserende bruk og forståelse av begrepet, både hos muslimer og andre.

Professor Tariq Ramadan mener at begrepet sharia, spesielt i vesten, er blitt en slags marerittmetafor som fremkaller bilder av pisking, steining, amputasjoner, kvinner som myser ut fra trange glipper i heldekkende plagg, langskjeggete imamer som utsteder dødsdommer mot blasfemikere, og en rekke andre ting som oppfattes som negative (Ramadan, 2001 sitert i Adhar & Aroney 2010, s. 3).

Ramadan mener dette er en misforstått forståelse av sharia, men sharia kan også sies å være disse tingene, noe som bidrar til forvirringen.

For å nyansere shariabegrepet vil jeg trekke frem en undersøkelse to professorer ved George Washington University, Scheherazade Rehman og Hossein Askari (Rahman og Askari 2010), hvor de undersøker hvilke land som kommer nærmest å tilfredsstille idealene de mener ligger til grunn for sharia, hvor Norge kommer på 12. plass. Det "muslimske" landet som kommer høyest opp på listen er Malaysia på 38. plass. Land som ofte assosieres med sharia og islamske lover som Qatar, Saudi Arabia og Iran, kommer langt ned på listen, henholdsvis på 112, 131 og 163 plass. For å gjøre denne vurderingen laget Rahman og Askari en indeks over det de mener er kjerneverdier i Islam, eller Sharia, basert på Koranen og Sunnah (tradisjoner etter profeten nedfelt i ulike Hadith).

Rahman og Askari identifiserer fire viktige kjerneverdier eller styrende prinsipper som de mener ligger til grunn for islamske verdier (Rahman og Askari 2010);

1. Ubetinget kjærlighet til alle mennesker og skaperverket forøvrig.
2. Karamah - Anerkjennelse menneskers og skaperverkets verdighet og respektere denne verdigheten ved å ikke skade eller drepe.
3. Søke kunnskap om, og vitne om, skaperverket (bedrive vitenskap i vid forstand), og søke Sannheten ('åndelig' søken).
4. Menneskets forpakteransvar som forvaltere av skaperverket igjennom å utvise kjærlighet til mennesker og skaperverket.

Disse betraktningene omkring kjernen av sharia, bør kunne nyansere tankene en gjør seg når man hører at muslimer støtter eller ønsker sharia. Man må huske at det godt kan være disse tingene de støtter eller ønsker mer av. Hvis vi feller dommen med en gang vi hører ordet sharia, og ser for oss marerittbildene vi har snakket om, bidrar vi til å opprettholde negative stereotypier. Sharia er en idé som mange muslimer holder kjær, som de mener skal lede dem til å være gode mennesker. På den andre siden finner vi også de som ønsker en form for sharia som samsvarer med marerittbildene. Dette er ofte de samme som motsetter seg ideen om de religiøse tekstenes flertydighet og er tilbakeskuende i sin forståelse, og ønsker seg tilbake til en forestilling de har om en opprinnelig sharia. Flere av de ytterliggående gruppene som kan assosieres med fremmedkrigere, som selv reiser til, eller legger til rette for reiser, til Syria og Irak, kan tenkes å tilhører denne gruppen.

Det vi kan si er at sharia fremstår som et eksempel på det John Rawls kaller "*komprehensive doctrines*". En *komprehensive doctrine* er for Rawls filosofiske doktriner som sier noe helhetlig om verden og våre liv (Rawls 2005, s. 58), spesielt da om hva som gir livet verdi for mennesket, samt ideer om rett og galt, godt og ondt som danner grunnlaget til idealer om personlige dyder og karaktertrekk (Rawls 2005, s. 175). Uansett hvordan Sharia forstås av den spesifikke brukeren av begrepet eller tilhenger av konseptet virker dette å være tilfelle. Såkalte sekularister, som anser sharia (eller andre former for religiøse uttrykk) for å være inkompatibelt med moderne samfunn fordi det ikke er tilstrekkelig sekulært, må ta inn over seg at denne bruken av "det sekulære" indikerer en spesifikk forståelse av sekulariet som en bestemt (ofte lovstyrt) måte å ordne samfunnet. Dette er, og blir, en isme; sekularisme. Denne tankegangen er det Rawls selv karakteriserte som "secular reason", som i seg selv er en *komprehensive doctrine*. Jeg skal ikke gå inn i en lang diskusjon omkring begrepene sekularitet/sekularisering/sekularisme, utover å påpeke at en sekularisme også kan sies og være en "komprehensiv doctrine" som ikke nødvendigvis

fremstår som mer forståelig, fornuftig eller rasjonell enn andre måter å se verden på. Sekularisme, avhengig av hvordan man forstår religiøsitet, kan sies å ikke være mindre religiøst en islam, sharia eller andre komprehensive doctrines. Det er heller ikke gitt at det ikke er plass til sharia i et pluralistisk og/eller sekularistisk samfunn, eller at sharia's verdier i seg selv er inkompatibelt med sekularitet.¹⁴

Som vi ser er også sharia et flertydig og ideologisk ladet begrep som blir gjenstand for de samme ideologiske mekanismene som andre begreper. Når begrepet benyttes av ikke-muslimer ser det ofte ut til å referere til marerittbildene Ramadan viste til, selv om dette ofte ikke er denne type forståelse som ligger til grunn når begrepet benyttes av muslimer. Samtidig kan man si at mange av de som benytter begrepet blant både muslimer og ikke-muslimer lar begrepet henviser til en fiktiv erfaring, og at begrepet henviser til en visjon om hva sharia er uten å kunne forankre visjonen i erfaringer. Begrepet ser ut til å fungerer som en strategi for negativ andre-representasjon når det benyttes av ikke-muslimer, og som et begrep som kan skape følelser av gruppetillhørighet og inn-gruppe lojalitet når det benyttes av muslimer. Begrepet kan sees som et ideologisk verktøy som kan brukes av både muslimer og ikke-muslimer for å delegitimere "de andre", og da som et ledd i en diskursiv strategi i en kampe om ideologisk hegemoni.

2.7.5. Islamist/ Islamisme

Islamisme forstås ofte som en betegnelse på former for politisk islam. Det vil si en politikk som legger islamske verdier til grunn og kan således sies å være en islamsk versjon av en type politikk vi kjenner fra Norge som ønsker å legge kristne verdier til grunn for politikken. Slik begrepet islamisme ser ut til å bli benyttet i vesten har det allikevel antatt mørkere undertoner. Islamisme har blitt ett begrep som ofte ser ut til betegne fiender av vestlige verdier. Men denne fordømmen om islamisme er unyansert og dekker over det faktum at islamisme kan komme til uttrykk på mange måter, og at det finnes fredelige mennesker som vil kunne kalle seg islamister. Det blir ofte vist til at islamister ønsker å innføre sharia, men som vi har vært inne på kan det være uklart hva de ulike islamistene egentlig mener med dette, samtidig som enkelte islamister vil si at de ikke vil innføre sharia, men et styresett basert på islamske verdier.

Dette vil kunne bety at enhver muslim som ønsker å se mer islamske verdier i politikken i teorien kan kalle seg og kan kalles en islamist. Dette viser også at begrepet ikke har en betydning som lar seg fange og at enhver generaliserende bruk av begrepet risikerer å skape et negativt bilde av

---

¹⁴ Her legger jeg til grunn Oddbjørn Leirviks forståelse av sekularitet, hvor det sekulære er det felles språket som oppstår når ulike doktriner gir seg i kast med oversettelse for å bli forstått, og som dermed muliggjør dialog mellom doktrinene. Sekularitet er "det samfunnsmessige vilkåret" for det felles språket som oppstår som et resultat av forsøk på oversettelse (Bangstad, Leirvik, Plesner 2012, s.16).

personer som kaller seg islamister men som ikke nødvendigvis passer inn i betydningen av begrepet som den generaliserende bruken forutsetter.

Det kan samtidig tenkes at flertydigheten i begrepene islamisme har blitt tydeligere ettersom erfaringen med ulike islamistiske grupperinger og kunnskap om islam og muslimer har økt i nyere tid. Dette kan være noe av grunnen til at begrepet ofte ser ut til å bli kombinert med andre begreper som radikal og ekstrem når det benyttes. Dette kan tolkes som et forsøk på å kontrollere begrepets betydning og beholde de negative konnotasjonene begrepet ofte har hatt når det har blitt benyttet av ikke-muslimer. Islamisme kan se ut til, på samme måte som terrorisme, å ha blitt begrep som kan benyttes i en diskursiv strategi for andregjøring og kan se ut til å være et begrep som er egnet til å skape fiendebilder. Begrepet kan være nok et eksempel på et begrep som ofte ser ut til å inngå i strategi for negativ andre-representasjon.

2.7.6. Etnisk

Begrepet etnisk er et relativt hyppig forekommende begrep, og tilhører den type ord som markerer et skille mellom "oss" og "dem", og som kan sies å fungere differensierende. Begrepet kan tolkes som en type semantisk strategi, hvor man muliggjør et tydelig inkluderende eller ekskluderende språk uten å gjøre dette like tydelig som hvis man valgte klart splittende pronomen som "oss" og "dem".

For mange er etnisk norsk en benevnelse på hvite mennesker som kommer fra en lang slektslinje som har levd innfor det geografiske området vi kaller Norge. Det er ingen enighet om hva etnisitet egentlig viser til, og det er vanskelig å forstå hva kategorien etnisk norsk skal bidra med i den offentlige samtalen dersom man ønsker å fremme inkludering. Problemet blir tydelig hvis vi stiller noen enkle spørsmål om kriterier: Hvor lenge en slekt må ha oppholdt seg i Norge for å kunne bli klassifisert som etnisk norske? Hvis det finnes en grense, betyr det at personer av som blir betegnet som norsk-pakistanske blir etnisk norske når slekten innfrir tidskravet? Er svensker som lever i Hjemtland etnisk norske eller etnisk svenske? Er du etnisk norsk selv om tipp-oldefaren din var en portugisisk eller tysk sjømann? Handler det om språk? I så fall er du etnisk norsk selv om du er adoptert fra et annet land som spedbarn og norsk er morsmålet ditt? Spiller hudfarge en rolle?

Betegnelsen etnisk har ingen klar avgrensning og er et klart eksempel på et begrep som benyttes for å marker skiller mellom "oss" og "dem". Det er en konstruert kategori som brukes av grupper for å indentifisere et fellesskap basert på felles markører som er avgrenset i forhold til andre fellesskap som ikke har de samme markørene. De ideologiske interessene som ligger i bruk av etnisitet som

markør kan sies å inneholde rasistiske undertoner selv om begrepet ikke nødvendigvis inneholder en klar ide om rase når det benyttes. Men det å presisere etnisitet er med på å opprettholde konstruerte kategorier som ofte følger de samme linjene som tidligere raseteorier tegnet opp.

Som van Dijk teorier peker mot kan begreper som "etnisk norsk" være viktige sosiale verktøy i dannelsen av inn-gruppe solidaritet og følelser av gruppetilhørighet, og vi må ikke først og fremst anta at bruken av slike kategorier er ment å ekskludere eller at det i første omgang handler om rasisme (i utvidet forstand), men at det like gjerne kan handle om et ønske om å identifisere tilhørighet til et fellesskap. Men en effekt av å bruke slike kategorier er at man opprettholder skiller som fungerer hemmende på for eksempel integrering og dannelsen av en fellesskapsfølelse innfor et større fellesskap, i dette tilfelle det norske. Det virker også sannsynlig at begrepet legger til rette for dannelsen og opprettholdelsen av etniske stereotype fordommer, hvor vårt kognitive apparat ser ut til å fremheve de negative aspektene ved "de andre", og derfor også lede til rasisme i utvidet forstand av begrepet. Men ettersom slik begrepsbruk også handler om inn-gruppe solidaritet og følelse av gruppetilhørighet kan den ekskluderende siden ved begrepsbruken i mange tilfeller tenkes å være en utilsiktet konsekvens.

Man kan også teoretisere rundt de ideologiske sidene ved bruken av begrepet. Ettersom begrepet konstruerer skiller, som er basert på faktisk observerbare forskjeller i kulturelle tradisjoner, klesdrakt, livssyn, hudfarge osv. kan man tenke seg at etniske benevnelser henviser til et tenkt kulturfellesskap med sine særegne kjennetegn og kulturelle tradisjoner og verdier som utgjør en del av gruppes ideologi. Tar man utgangspunkt i teoriene til Fairclough og Gramsci kan bruken av etniske betegnelser leses som et forsøk fra en gruppe på å beholde et ideologisk hegemoni ved å samle "sine egne" og nekte andre grupper tilgang til diskurser på samme vilkår som de som tilhører gruppen som har befestet et kulturelt eller ideologisk hegemoni. Dette gjøres ved at de defineres som "den andre" igjennom bruk av etniske begreper, som kan gi utslag i form av blant annet hverdagsdiskriminering hvor medlemmer av ut-gruppene hindres i å komme i posisjoner hvor man har mulighet til å utføre handlinger som kan utfordre den dominerende gruppens hegemoni. For eksempel kan det tenkes å være vanskeligere å få tilgang til den offentlige diskursen for å utfordre den dominerende ideologien retorisk, men også stillinger knyttet til maktapparatet - politiske, juridiske, politi og militære – vil være mindre tilgjengelig for medlemmer av ut-grupper fordi inn-gruppen ofte velger medlemmer av sin egen gruppe, enten igjennom ansettelse eller ved valg til disse posisjonene. Etniske betegnelser ser ut til å være viktig diskursivt verktøy i opprettholdelsen av skillene mellom "oss" og "dem" som muliggjør den hegemoniske posisjonen til dominerende inn-grupper.

Begrepet etnisk kan tenkes å bli benyttet med tanke på politisk eller ideologisk interesser uten at begrepet blir ansett som rasistisk fordi fortolkningsrommet som er åpnet tillater for andre forståelser av begrepet nå enn før. Men selv nyere forståelser av begrepet kan sees som en videreføring av en rasistisk diskurs igjennom semantiske strategier som skjuler en mulig underliggende rasisme som kan sies å ligge i begrepet. Samtidig kan begrepet som sagt også appellere til inn-gruppe lojalitet og solidaritet slik at betegnelsen etnisk-norsk markerer at det er "en av oss" man snakker om, hvilket kan tenkes å øke inn-gruppens oppmerksomhet og interesse ettersom det snakkes om en av "våre egne".

2.7.7. Fremmedkriger

Analysen ser på fremmedkrigerdiskursen, og vi kan ikke starte analysen før vi har sagt noen ord om selve begrepet "fremmedkriger". I diskursen som analyseres er det min oppfatning at slik begrepet benyttes i dag finnes kan det sies å finnes en underliggende link mellom begrepet jihadist, og begrepet fremmedkriger. Begrepets popularitet er av nyere dato og kan sees som en reaksjon på nye utviklinger i det internasjonale konfliktbildet, og nye behov som har oppstått for å definere et gammelt fenomen på nye måter i en ny kontekst, på en måte som får begrepet til å passe med dominerende ideologiske interesser.

Dagens konflikter er langt mer asymmetriske og uoversiktlige enn konflikter i tidligere tider, hvor det i stor grad har vært snakk om mellomstatlige, eller interne konflikter, med klare (ofte bokstavelige) grenser mellom partene. I dagens konflikter, som for eksempel i Syria og Irak, er bildet blitt uoversiktlig, og det er et utall parter som kjemper mot de statlige styrkene, men som også kjemper seg i mellom. Syria og Levanten kan også synes å ha blitt en proxy-slagmark for større geopolitiske aktører og deres kamp om hegemoni, og flere av de gruppene som kjemper i regionen har sine egne særinteresser og støttes av større internasjonale aktører.

Diskusjoner om fremmedkriger-fenomenet viser hvor komplisert begrepet er, men diskusjonen kan også sies å vise et tydelig et ønske om å knytte begrepet til aktivitet som anses som problematisk, og det er foreslått kriminalisering av fremmedkrigeraktivitet i flere vestlige stater. I regjeringens høringsrunde omkring fenomenet fremmedkrigere avslører tittelen på høringsnotatet hvor vagt begrepet er, og at ingen vet helt hva det egentlig er ment å referer til.¹⁵ Fremmedkrigeraktivitet er "visse handlinger knyttet til væpnet konflikt", og det foreslås en generell kriminalisering av dette, samtidig som man ikke ønsker å kriminalisere lignende aktivitet så lenge aktiviteten gjøres til støtte

---

¹⁵ Justis- og beredskapsdepartementet, Forslag om kriminalisering av visse handlinger knyttet til væpnet konflikt (fremmedkrigere), 2014

for "vår" side. Flere av høringsinstansene er skeptiske, der iblant Røde Kors, som påpeker at forslaget fremstår som et forsøk på å kriminalisere politiske motstandere, uavhengig av hvilke handlinger som faktisk er utført.¹⁶ Hvis vi tillater oss å mistenke underliggende ideologiske motiver, støttes en slik antakelse av at alle handlingene som det nye forbudet vil kriminalisere allerede er kriminalisert, på samme måte som med terrorisme, og fullt mulig å påtale med dagens lovverk. Den foreslåtte loven, og begrepet slik det blir forsøkt definert av myndighetene, kan se ut som et forsøk på å kategorisere motstandere, uten at disse defineres. Kategoriseringen blir for generell og det er ingen, hverken myndighetene eller høringsinstansene, som klarer å identifisere noen kjerneegenskaper som kan hjelpe oss å identifisere hva en fremmedkriger, med negativt fortegn, skal være. Man ser heller ikke ut til å ville innrømme at man selv står i en tradisjon med ideologiske interesser og det kan tolkes som om man forsøker å få det man sier til å høres allmenngyldig og "objektivt" ut.

Høringen viser at alle forsøkene på å klargjøre hva det er som skal rammes av et mer generelt forbud blir for generaliserende, og ser ut til å ramme også de man ønsker å utelukke fra definisjonene. Det virker som man egentlig forsøker å utvide kriminaliseringen av illojalitet mot de styrende makter til å også inkludere det å kjempe for andre enn norske styresmakter, dersom disse ikke er godkjent av styresmaktene selv. Forbud mot illojalitet mot de styrende makter er allerede omtalt i straffelovens 8de kapittel - *Forbrydelser mod Statens Selvstændighed og Sikkerhed* - og spesielt relevant er § 86. Dette gjør at man kan tenke seg at det er en utvidelse av kriminaliseringen av illojalitet man ser forsøk på.

Grunnen til at jeg over hevdet at man kan tolke det som om det er en underliggende link mellom begrepet jihadist fremmedkriger henger sammen med at de klareste uttrykkene for motvilje mot å underkaste seg norske myndigheters lojalitetskrav for øyeblikket kommer fra grupper som assosieres med islam. Spesielt fremmedkrigere, som også omtales som jihadister, og som kjemper enten mot det de oppfatter som vestlig ny-imperialisme, eller for det de oppfatter som "sann" islam. For noen er det opprettelsen av en "islamsk" stat som er målet, mens det for andre er det å beskytte sine trosfeller, eller å bekjempe "de vantro". Forsøkene på å innføre forbud mot fremmedkrigervirksomhet kan tolkes som at det handler om å opprette en fiendekategori som i utgangspunktet, etter min mening, er ment å skulle ramme såkalte "jihadister". Som Røde Kors påpeker i sitt høringssvar kan kriminaliseringen oppfattes som at "norske myndigheter har som mål å kriminalisere politiske eller religiøse sympatier som avviker fra det storsamfunnet anser som

---

¹⁶Røde Kors, Høringsuttaalelse til forslag om kriminalisering av visse typer handlinger knyttet til væpnet konflikt (fremmedkrigere), 2014

normale". Fremmedkrigerbegrepet kan, slik jeg tolker myndighetenes bruk, sees som et forsøk på å opprette en fiendekategori som egentlig er ment å ramme "jihadister", og man kunne også tolket dette som om det er muslimer mer generelt de har problemer med, ettersom mange, også lovlidige muslimer, aldri vil gå med på at deres lojalitet til Gud og Profeten kan underordnes lojalitet til statelige autoriteter. Dette bryter skarpt med den vestlige tradisjonens nå normaliserte underordning av religiøse autoriteter til det statelig autoritet og makt-hegemoni.

Begrepet kan således tolkes som et ledd i en semantisk strategi for å kamuflere at man ønsker å ramme en spesifikk gruppe. Men å si "jihadister" vil være for generaliserende, ettersom ikke alle "jihadister" anses som fiender, og slik retorikk vil kunne bli oppfattet som et forsøk på å kriminalisere religiøs lojalitet. Dette ville brutt med diskursive konvensjoner og ville kunne bli oppfattet som politisk ukorrekt. Fremmedkriger er dermed et begrep som er tilstrekkelig vagt til at det kan kamuflere ideologiske motiver, men det ser også ut til å samtidig være så vagt at det ikke lar seg underkaste definisjoner som gjør det juridisk håndterbart.

3.0. Kapittel 3: Kontekst

Hver av sakene som er valgt ut for analysen ble publisert på bakgrunn av hendelser eller informasjon som avisen ville belyse for sine lesere. Her vil jeg kort presentere noe av samfunnskonteksten sakene kan forstås i forhold til for å belyse noen viktige faktorer som vil hjelpe til med forståelsen av analysen. Kontekst kan også forstås som en ramme. Ideen om rammens betydning for subjektets tolkning av et tema eller problem støttes som vi har sett av kognitiv og psykologisk forskning.

3.1. Kontekstualisering av fremmedkrigerdiskursen

Fremveksten av fremmedkrigerdiskursen henger sammen med en rekke globale og nasjonale utviklingstrekk som ikke kan sees uavhengig av hverandre. Siden den såkalte arabiske våren nådde Syria for fullt i 2011 utviklet folkelige demonstrasjoner seg raskt til en væpnet konflikt mellom Assad-regimet¹⁷ (de fakto Assad-familien), og demonstrantene som ønsket regimeendring. Denne utviklingen oppstod muligens som en følge av Assad-regimets tilsynelatende disproporsjonalene voldsbruk for å stanse protestene. Denne borgerkrigen, som i utgangspunktet startet som et forsøk på å velte Assad-regimet, utviklet seg fort til en sekterisk konflikt i et land med mange ulike folkegrupper som tidligere hadde blitt holdt i sjakk av Assad-regimet og deres alliert, primært gjennom et autoritært og brutalt, men effektivt sikkerhetsapparat. I landene omkring, spesielt Libanon og Irak, så man i årene før en økende sekterisk uro, spesielt mellom sjia og sunnimuslimer. I Syria, hvor Bashar al-Assad som tilhører alawittene, en gruppe av sjiamuslimsk opprinnelse, gjorde blant annet Al-Qaida i Irak (AQI) og affilerte sunni-grupper, samt Hezbollah og andre sjia-inspirerte grupper, sitt inntog på hver sin side av konflikten. Hezbollah og affilerte grupper allierte seg med Assad, mens Nusra-fronten, AQI's gren i Syria, og sunni-grupper gikk inn i kampen på motsatt side. Etter kort tid oppstod det splittelser innad i motstandsgruppene, da spesielt mellom den Frie syriske arme (FSA) og mer eksplisitt religiøst motiverte grupper som Nusra-fronten. For FSA var dette en kamp for det syriske folks rett til frihet fra et tyrannisk styre, mens for Nusra-fronten og lignende grupper var dette først å fremst en strid om islams og muslimers fremtidige eksistens og opprettelsen av en stat styrt etter islamske ideer.

---

¹⁷President Bashar al-Assad overtok makten i Syria i 2000 fra sin far Hafez al-Assad som tok makten i et militærkupp i 1970. Begge baserte sitt styre på det syriske Baht-partiets ideologi, med et autoritært styresett inspirert av leninisme.

Nusra-fronten og de affilierte gruppene hevdet at det de oppfattet som de sanne muslimene, sunniene, var truet av sjiaene og alle som samarbeidet med sjiane og/eller det Syriske regimet. Det ble etterhvert viktig for flere av gruppene å jobbe for opprettelsen av en sann, (sunnī) islamsk stat, og med fremveksten av ISIL (Islamske staten i Syria og Levanten), etterhvert også kalt Den islamske staten (IS), fra 2014, ble det klart for en hel verden at denne konflikten ikke var en Syrisk konflikt men en konflikt som omfattet Irak, det historiske Levanten, og muligens hele den arabiske halvøy.

Midt i dette uoversiktlige bildet begynte utenlandske krigere, hjelpearbeidere og frivillige å strømme til Syria for å slutte seg til de ulike grupperingene og organisasjonene. Mange av de utenlandske krigerne ble tatt opp i Nusra-fronten og lignende grupper, da FSA ville kjempe en kamp for syriere med syriske soldater og var tilbakeholdne med å ta opp utenlandske krigere. FSA fryktet motivene til disse krigerne som ofte delte de samme aspirasjonene som Nusra-fronten, som primært var involvert i det de så som en sekterisk krig for å kvitte seg med fiender av "sann islam". Rapporter om grusomheter begått av alle sider i konflikten begynte å strømme inn, og særlig fokus var det på de tilsynelatende religiøst motiverte massakrene og overgrepene begått av grupper som Nusra-fronten i islams navn.

3.2. Fremmedkrigere og terrortrussel

Samtidig med eskaleringen av situasjonen i Syria hadde Politiets sikkerhetstjeneste (PST) i sin årlige trusselvurdering for 2012 allerede påpekt at "Ekstrem islamisme vil fortsatt utgjøre den største terrortrusselen for Norge i 2012", og at "Flere av disse personene reiser til konfliktområder for å få trening, kamperfaring og møte internasjonale kontakter. Slike opphold kan påvirke den enkeltes ønske og evne til å planlegge terrorhandlinger her i landet. Samtidig kan trusselaktører gjennomføre voldelige handlinger uavhengig av slike reiser".¹⁸ Dette er selvfølgelig viktig for forståelsen av sakene om fremmedkrigere som fulgte fra høsten 2012, og satte samtidig i spill en ny trusseldiskurs med fokus på fremmedkrigere og den potensielle trusselen disse utgjorde. Samtidig kan man si at konflikten i Syria og Levanten på dette tidspunktet på sett og vis hadde spredt seg helt til vår egen dørterskel da fremmedkrigere i Syria også ble en innenrikspolitisk utfordring.

Når det ble offentlig kjent at nordmenn hadde reist for å slutte seg til opprørsgruppene i Syria, og spesielt når kjente profiler fra gruppen Profetens Ummah, som ble ansett som en ytterliggående

---

¹⁸ Politiets sikkerhetstjeneste, Trusselvurdering 2012

islamistisk gruppe i Norge, hadde reist eller var på vei til Syria, fryktet mange at disse skulle sluttet seg til Nusra-fronten eller lignende grupper.

Al-Qaida behøvde ingen introduksjon for den norske offentligheten og da "radikale islamister" fra Norge, som tidligere hadde vist sympati med Al-Qaida's og lignede gruppers ideologier, sluttet seg til opprørere i Syria var konklusjonen for mange allerede klar. En av de første reaksjonene var også frykt for hva disse ville gjøre når eller hvis de returnerte til Norge. Det ble nå viktig for landets myndigheter å sørge for at terroren og dens ideologi, forble utenfor Norges grenser.

Disse elementene, Profetens Ummah, al-Qaida og frykt for hjemvendte krigere går igjen i de fleste sakene i fremmedkrigerdiskursen. Radikale islamister fra Profetens Ummah var allerede kjente fra fra mediebildet, og ble portrettert som fiender av det norske samfunnet. Gruppen Profetens Ummah var kjent for deres radikale islamistiske syn og klare avstandstaken fra det norske samfunnet og de verdene det norske samfunnet stod for. I fremmedkrigerdiskursen ble Profetens Ummah ofte direkte eller indirekte knyttet til krigere som reiste til Syria, eller til rekruttering av fremmedkrigere. Flere sentrale personer i Profetens Ummah hadde også tidligere kommet med det som ble oppfattet som trusler, og enkelte var blitt tiltalt i terrorrelaterte saker. Det var med andre ord en rekke omstendigheter som for den norske offentligheten rettferdiggjorde en skepsis ovenfor det såkalte radikale islamistiske miljøet, ofte forstått som miljøer knyttet til Profetens Ummah. I lys av informasjonen til Forsvarets etterretningstjeneste (E-tjenesten), PST, og det som kom ut av Syria, var det heller ikke uforståelig om det mange nordmenn følte var en reell frykt for forekomster av voldelige episoder knyttet til ekstremistiske miljøer og hjemvendte fremmedkrigere.

Å tolke saker i fremmedkrigerdiskursen uten å ta hensyn til denne konteksten, ville være som å tolke i et maleri i blinde. I tillegg til det relativt korte og smale kontekstuelle perspektivet skissert ovenfor, må dette også sees i sammenheng med det som av mange har blitt oppfattet som en tiltakende konflikt mellom vesten og islam i kjølvannet av narrativene om den såkalte krigen mot terror og ideen om sivilisasjonskamp, ref. Samuel Huntington. Disse narrativene kan sees som et uttrykk for ideologiske fordømmer som springer ut av nasjonalisme, etnosentrisme og fremmedfrykt.

Disse narrativene har matet høyrenasjonalistiske/populistiske sentimenten i hele Europa som i sin tur har bidratt til å spre narrativene som da også har blitt reproduisert og bekreftet av medier, uten at dette nødvendigvis var intendert fra medienes side. Fremveksten av slike sentimenten må samtidig sees som en respons på en reel situasjon der man ser en faktisk økende radikaliserings blant grupper som ansees som "fremmede", slik som unge muslimer med innvandrerbakgrunn. Det har også vært

vekst og økende aktivitet blant ekstremistiske grupper som benyttet voldsforherligende retorikk, og det har også vært en rekke eksempler på voldsaksjoner, selv om antallet terrorangrep i Europa har gått ned siden 2006, i følge tall fra Interpol.¹⁹

Selv om det blir færre mislykkede, avvergede og utførte terrorangrep sitter mange med et inntrykk av at trenden går motsatt vei. Det som ofte havner i bakgrunnen i mediebildet er at den økende radikaliseringen og vekst i radikale grupper også foregår på ytre høyre og venstre, og at disse sammen med separatister står for rundt 99 % av terroren i Europa. Interpols statistikk over terror i Europa støtter denne vurderingen og terror utført av muslimer utgjorde som nevnt kun 0.62 % av all terror i Europa mellom 2006-2014²⁰. Den økende utviklingen i radikale og ekstremistiske miljøer ser også ut til å sammenfalle med økte sosiale forskjeller, økt arbeidsledighet og økonomisk ulikhet, kutt i velferdsordninger samt økt innvandring og svekkelse av arbeiderrettigheter i Europa. Også i Norge kan vi ane konturene av denne tendensen.

Dette er informasjon som jeg mener utgjør en viktig kontekstuell bakgrunn, eller ramme, for forståelsen av innholdet i sakene som skal analyseres i neste del. Å analysere språkbruken i mediens fremstilling av fremmedkrigerdiskursen krever at man reflekterer over de bredere utviklingstrekkene i samfunnet hvis man ser språket som en integrert del av denne prosessen og samtidig som et uttrykk for ideologisk maktkamp hvor offentlige medier er en av krigsskueplassene for denne kampen. Dette blir ikke mindre viktig når mye av fokuset er rettet mot begreper og begrepenes rolle og betydning i politikken og det sosiale liv.

“For all concepts have two aspects. On the one hand, they point to something external to them, to the context in which they are used. On the other hand, this reality is perceived in terms of categories provided by language. Therefore, concepts are both indicators of and factors in political and social life. Put metaphorically, concepts are like joints linking language and the extralinguistic world” (Koselleck 1996, s.61).

3.3. Kontekstualisering av utvalgte saker

Av de tre avisene som ble undersøkt skiller aftenposten seg noe, da Aftenposten i stor grad baserer seg på abonnementsalg, noe som bidrar til å gi avisen en noe annen profil enn VG og Dagbladet. Aftenposten er mindre tabloid, men overskriftene selv har ofte et tabloid preg ettersom Aftenposten

---

¹⁹Se vedlegg 7

²⁰Se vedlegg 7

også baserer seg på løssalg. Av de tre avisene var aftenposten først ute med dekning av fremmedkrigerrelatert stoff på forsiden. Sakene i Aftenposten har ofte en bredere vinkling med mindre personfokus, og gir ved første øyekast inntrykk av forsøk på mer nyansering enn VG og Dagbladet. Her er det allikevel interessant å merke seg at den første fremmedkrigersaken til Aftenposten²¹, etter min mening, er en av de mer unyanserte sakene som ble vurdert og inneholder, som jeg vil vise, retorikk med stort potensiale for å bygge opp under ideologisk funderte negative antakelser.

Dette kan tenkes å henge sammen med en rekke faktorer, og det er nærliggende å tro at det er gjort forsøk på å unngå dette fra redaksjonenes side. Ettersom dette er en av de aller første sakene om fremmedkrigere i norske aviser, jobbet Aftenposten med begreper som ble benyttet av ulike diskurssamfunn på et tidspunkt hvor diskursene enda ikke hadde kastet seg inn i den diskursive kampen som fulgte senere i den offentlige debatten. Begrepsbruken omkring fremmedkrigere og radikaliserings er fortsatt omstridt, og man kan si at i mediedebatten brakte Aftenposten diskursene ut i offentligheten, og situerte samtidig seg selv og sin diskurs. Man kan også spore endringer i begrepsbruken til Aftenposten fra oktober 2012 til september 2014, og se hvordan denne endringen kan være et resultat av debatten omkring fremmedkrigere og radikaliserings som fulgte etter de første medieoppslagene i 2012. Dersom vi tar utgangspunkt i språket som virkelighetskonstituerende og som et uttrykk for en faktisk opplevd virkelighet, kan debatten sees som en ideologisk hegemonikamp. Ved å se på språket som benyttes kan vi, som vi har vært inne på, presentere en tolkning av hvilke ideologiske antakelser diskursen kan sies å underbygge og reproducere, eller være med på å skape.

3.4. Kontekstualisering Aftenpostens saker

Konteksten beskrevet ovenfor er bakteppe for fremmedkrigerdiskursen. Den første saken fra Aftenposten 19. oktober 2012 (sak A1) er den første saken om fremmedkrigere som figurerer på en forside hos de tre avisene som behandles her. Denne forsidesaken kan settes inn i en kontekst der fremmedkrigere som tema nettopp har gjort sitt inntog i det norske mediebildet.

Bare to dager tidligere rapporterte NTB via en rekke norske medier om at minst sju nordmenn kriget i Syria, og at de i følge E-tjenesten deltok i kamper sammen med Al-Qaida.²² Samme dag som sak A1 ble publisert, rapporterte NTB om at daværende justisminister Grete Faremo tok til orde

---

²¹ Se vedlegg 1

²² Andersen for NTB 17.10.2012, Etterretningen: - Minst sju norske krigere i Syria

for å straffe nordmenn som reiste til Syria for å krige med opprørsgrupper.²³ I denne saken kom det også frem at "Mer enn 20 radikale norske islamister er for tiden i Syria for å delta i krigshandlinger" og at flere var på vei. Det at justisministeren kom på banen så fort etter at det ble kjent at det var nordmenn som kriget i Syria kan ha vært med på å styrke inntrykket av at vi stod ovenfor en alvorlig situasjon. Denne antakelsen styrkes av at justisministeren eksplisitt tok til orde for å tillate bruk av vold²⁴ for å takle fenomenet, noe som er den mest alvorlige sanksjonsmuligheten myndighetene har til rådighet.

Sak A1 knytter den nye trusselen som det nettopp var blitt informert om fra myndighetens side opp mot kjente ytterliggående islamister i Norge med tilknytning til gruppen Profetens Ummah. Profetens Ummah var kjent for deres radikale islamske syn, og klare avstandstaken fra det norske samfunnet og de verdiene nordmenn flest følte de selv stod for. Her er det mer relevant kontekst av spesiell interesse for sak A1 som bør nevnes.

Både Arfan Bhatti og Mohyeldeen Mohammad som var sentrale skikkelser i gruppen, omtales i saken og hadde begge tidligere fått mye negativ oppmerksomhet i mediene. Mohammad fikk blant annet mye negativ oppmerksomhet etter en appell i 2010 hvor det ble protestert mot Dagbladets publisering av en karikaturtegning av profeten Mohammed. Han ble av mange beskyldt for å true Norge med terror, men hvis man ser nærmere på innholdet i uttalelsene kan det også tolkes som en advarsel, uten at man trenger å lese noe truende inn i uttalelsene. Han påpekte at det finnes radikale krefter som ikke aksepterer karikaturer av Profeten og at hvis mediene ikke tar dette på alvor og fortsetter å trykke slike karikaturer vil man kunne få voldelige reaksjoner. Det ble lagt mindre vekt på at han også sa at han fryktet dette, og at det ville være uheldig fordi det ville skade muslimers omdømme.²⁵ Advarsel kan også virke naturlig sett i lys av tidligere voldelige reaksjoner på karikaturer, da spesielt etter Jyllandpostens karikaturer i 2006. Men reaksjonene mot Mohammad var overveldende negative og det han sa ble tolket som trusler. Dette skjedde selv om mange andre både i 2010 og tidligere hadde advart om det samme og tok til orde for å la være å publisere karikaturer uten at de ble beskyldt for å true noen. En av de som tidligere hadde kommet med lignende advarsler var den pakistanske ambassadøren Nab Rawas Kahn, som i 2008 beskrev Adresseavisens publiseringen av karikaturer som en form for terrorisme som ville kunne føre til at

---

²³Berg for NTB 19.10.2012, Kraftige reaksjoner på at nordmenn kriger i Syria

²⁴ Anvendelse av straffeloven for å takle et fenomen er en legitimering av voldsbruk igjennom voldsapparatet, innebærer en trussel om vold. All straff kan sees som inngripen som bare lar seg gjennomføre med vold eller trusler om vold.

²⁵Vinding, Andresen og Andresen i VG 12.02.2010, Norske politikere reagerer på terroradvarsel

norske liv gikk tapt.²⁶ Det er vanskelig å finne relevante forskjeller på uttalelsene til Kahn og Mohammad, og man kan spørre seg om det var fordi Mohammad selv ble ansett som en trussel at hans uttalelser ble tolket som trusler, mens ambassadørens uttalelser ble tolket som noe annet.

Bhatti har på sin side ved flere anledninger også kommet i negativt søkelys. Han var kjent som en tidligere sentral skikkelse i gruppen Young Guns fra Oslo's gjengmiljø og var siktet og dømt for en rekke lovbrudd. Bhatti ble blant annet tiltalt etter terrorparagrafen²⁷ etter en skyteepisode mot synagogen i Oslo i 2006, og senere ble han mistenkt for terrorplaner mot den amerikanske ambassaden i Oslo. Begge sakene fikk mye medieoppmerksomhet, men han ble aldri dømt for terror i relasjon til disse sakene. Han ble også kritisert i 2010 for kommentarer i etterkant av en episode der fire norske soldater i en Nato-ledet militær koalisjonsstyrke ble drept i et bombeangrep i Afghanistan. Etter episoden uttalte Bhatti at norske soldater i Afghanistan bidrar til drap på sivile og derfor må sees som terrorister, og at når de deltar i krig må de regne med å bli drept.²⁸

I 2012 holdt Bhatti en appell der han advarte det norske folk om at sikkerheten deres ville være truet dersom Norge ikke trakk sine styrker ut fra Afghanistan.²⁹ Også disse uttalelsene fikk mye negativ oppmerksomhet og ble sett på som trusler, selv om det kan sies at det er et tolkningsspørsmål hvorvidt det var noe truende i det han uttalte. Advarsler om at norske styrker i Afghanistan kan bidra til en forverret sikkerhetssituasjon i Norge, og ulike krav om at disse styrkene må hentes hjem, har kommet fra flere andre hold tidligere uten at det har blitt ansett som trusler.

Den norske offentlighetens tidligere møter med Bhatti og Muhammad utgjør selvfølgelig en viktig del av konteksten sak A1 må leses i forhold til og danner en ramme som kan tenkes å ha hatt stor innvirkning på hvordan saken ble oppfattet og tolket.

Den andre saken i analysen fra Aftenposten med overskriften "Flere grunner til å dra til Syria", publisert 3. Mars 2014 (sak A2), er en sak hvor det informeres om ekstreme islamistiske miljøer spesielt i Østfold. Saken trekker frem to kamerater som har reist hvor den ene var returnert og pågrepet av politiet. Saken går igjennom radikaliserings som fenomen og informerer samtidig om ting borgere bør være på utkikk etter for å oppdage radikaliserings.

Saken ser ut til å være knyttet, foruten til resten av fremmedkrigerdebatten som sådan, til

---

²⁶ Aftenposten 06.06.2008, Ambassadør kaller karikatur terror

²⁷ Almindelig borgerlig straffelov §147a

²⁸ Flågen, Andresen og Hammerstad i VG 29.06.2010, Hyller soldatdrapene på Facebook

²⁹ Klungtveit et al. i Dagbladet 20.01.2012, Dette er ikke en trussel, men en advarsel til deres eget beste

publiseringen av Etterretningstjenestens trusselvurdering for 2014 uken før denne saken og publiseringen av PSTs trusselvurdering dagen etter at saken stod på trykk. Det er Politiet og PSTs perspektiver som er i hovedfokus i saken, og i saken pekes det på momenter som ble viktige i PSTs trusselvurdering fra 2014. Blant disse momentene er fremveksten av islamistiske miljøer på Østlandet, og spesielt i Østfold, som viktige aktører i fremmedkrigeraktiviteten, og advarsler om returnerte fremmedkrigere som kan tenkes å utgjøre en trussel. To uker før denne saken, og uken før E-tjenestens trusselvurdering, ble en nordmann som returnerte fra Syria arrestert og sent til sykehus med skuddskader han hadde pådratt seg i Syria. Mannen ble siktet for terrorhandlinger i Syria, og er omtalt i sak A2. Mannen er en av to kamerater fra Østfold som reiste til Syria som omtales i saken. Sak A2 viser til E-tjenestens trusselvurdering som påpeker en økt terrortrussel som følge av nordmenns aktiviteter i Syria, og at både E-tjenesten og PST frykter terror fra hjemvendte fremmedkrigere.

I tillegg informerer sak A2 om at PST kommer med sin trusselvurdering neste dag, den 04 mars 2014. Denne trusselvurderingen kan tenkes å ha betydd mye for publiseringen av saken, og kan tenkes å ha bidratt til økt oppmerksomhet omkring trusselvurderingen siden den enda ikke var lansert. Man kan se saken, ikke bare som en sak om fremmedkrigere, men også som en markedsføringsarena for politiet, PST og regjeringen for å få mer fokus på deres arbeid og øke bevisstheten omkring den kommende rapporten til E-tjenesten. Dette perspektivet øker viktigheten av PSTs trusselvurdering fra 2014 som kontekstuell faktor for denne saken. Sak A2 kommer også på et tidspunkt hvor fokuset på fremmedkrigere i norske medier hadde tatt seg betydelig opp, og norske myndigheter hadde på grunn av dette fått ett økt politisk press for å vise handlekraft i møte med fenomenet. Det at PST og politiet var tydelig inne i mediebildet, må også sees i sammenheng med det politiske klimaet. På dette tidspunktet var regjeringen godt i gang med i utarbeidelsen av en handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme som ble påbegynt i november 2013, og som ble lansert i juni 2014. Denne handlingsplanen kan sees som en direkte reaksjon på den økte aktiviteten i såkalte ekstreme islamistiske miljøer og i fremmedkrigeraktiviteten. Handlingsplanen viser blant annet til opprettelsen av nettstedet www.radikal.no, hvor flere av tegnene på radikaliserings som listes opp i sak A2 blir nevnt.³⁰ Det at PST og politiet var fremme i mediene kan ha gitt mange et inntrykk av at de hadde en viss kontroll på, og oversikt over situasjonen, og at det foregikk arbeid på området. Dette er noe som vil ha kunne bli sett på som et tegn på handlekraft fra regjeringens side.

Mange tok til orde for handling ovenfor fremmedkrigere, og i det politiske miljøet i begynnelsen av

---

³⁰Regjeringen 2012, Radikaliserings - Risiko- og beskyttelsesfaktorer

2014 kan man si at det var viktig for regjeringen å vise at problematikken ble prioritert. Saker som A2 kan tenkes å ha bidratt til en oppfattelse hos mange om at dette ble gjort og det politiske klimaet utgjør en viktig kontekst for tolkningen av politiets og PSTs perspektiver som kommer til uttrykk i saken.

3.5. Kontekstualisering av VG-saken

Den siste saken som er gjenstand for en grundigere analyse er en sak fra VG som kom på trykk den 17. august 2014 (sak V1). Saken hadde overskriften "Terror, Halshugging, Norske kvinner – Ekstremisten Ubaydullah Hussain snakker ut" og var en presentasjon av et intervju med Ubaydullah Hussain som hadde blitt vist på VG-TV dagen i forveien. Dette var ikke første gangen VG hadde intervjuet Hussain. I februar samme år gjennomførte VG et intervju med Hussain hvor de blant annet snakket om hvordan han hadde blitt ekstrem.³¹ Som vi har vært inne på var Hussain allerede en kjent profil fra det som ble betegnet som det radikale eller det ekstreme islamistiske miljøet i Norge, og på tidspunktet for sak V1 ble han ansett som talsmann for gruppen Profetens Ummah.

Fremmedkrigerdiskursen hadde rett i forkant av intervjuet fått stor plass i mediene. I slutten av juli 2014 informerte PST om en konkret terrortrussel mot Norge som ble knyttet til konflikten i Syria og fremmedkrigere. Det var en unntakssituasjon hvor store mannskaper fra politi og forsvar ble satt i beredskap og bevæpnet personell utplassert ved nøkkelobjekter som togstasjoner og flyplasser. Denne terrortrusselen og det påfølgende fokuset på den potensielle trusselen fra ekstreme islamistiske miljøer, og da spesielt fremmedkrigere, gjorde også at interessen for gruppen Profetens Ummah som ble koblet til fremmedkrigervirksomheten økte. Samtidig er det grunn til å anta at det enorme fokuset på en potensiell trussel også bidro til å spre frykt i befolkningen. Frykten kom som følge av en trussel som av PST og myndighetene ble knyttet til islamisme, radikaliserings og fremmedkrigere. Som teoriene til van Dijk peker mot vil dette fokuset på terror, frykt og islamisme ha kunne bidratt til å forsterke negative fordommer ovenfor enkelte ut-grupper i samfunnet. I dette tilfellet kan man tenke seg at dette vil kunne ha rammet muslimer, ettersom det er nærliggende å anta at muslimer og islamiser ofte er kategorier som sammenkobles i kognitive prosesseringer knyttet til informasjon om grupper. Dette poenget ble også trukket fram den norske krisepsykologen Atle Dyregrov i kjølvannet av terrortrusselen hvor han påpekte at mediernes overdrevne fokus på trusselen, selv etter at myndighetene hadde gått ut med ny informasjon som nyanserte trusselen, ville kunne skape og spre angst og frykt. Han påpekte også at "når fryktnivået i befolkningen er

---

³¹Hopperstad, Lynau & Hopperstad i VG 15.02.2014, Islamisten Ubaydullah Hussain: Slik ble han ekstrem

høyt, kan det gi oss en mer paranoid innstilling mot dem som er annerledes".³²

Man kan dermed anta at det publikum som mottok intervjuet med Hussain i midten av august, som følge av fokuset på terrortrusselen og det medfølgende økte fokuset på de potensielle farene ekstreme islamistiske miljøer angivelig utgjorde, var reddere enn de ville vært uten terrortrusselen i juli. Krisepsykologens uttalelser støtter også en antakelse om at mange hadde en mer paranoid innstilling ovenfor annerledeshet i denne perioden, noe som det er nærliggende å anta påvirket tolkningen av informasjon som ble presentert i denne perioden. At flere av som leste intervjuet hadde en særlig negativ holdning og var mer mottakelige for negative tolkninger av Hussains uttalelser i denne perioden er da tenkelig. Det at befolkning kan ha vært mer mottakelig for negative fordommer ovenfor andre grupper enn ellers, og at fokuset på fremmedkrigere og ekstreme islamister generelt var høyt i denne perioden utgjør en viktig kontekstuell bakgrunn for intervjuet med Hussain i sak A1. Samtidig kan man si at i en slik situasjon kan intervjuer som det som ble gjort med Hussain være en viktig motvekt mot spredningen av negative fordommer fordi det åpner en arena for dialog hvor man kan få frem viktige nyanser som vil kunne redusere effekten av fordommer og fordomsfull diskurs. Kanskje var dette som var noe av motivet til VG i dette intervjuet, men som vi skal se kan det diskuteres i hvor stor grad VG lykkes med å gripe denne muligheten, noe som også gjør det tenkelig at VG også kan ha vært påvirket konteksten og selv mer negative og fordomsfulle i denne perioden enn ellers.

---

³²Stenvaagnes i Aftenposten 28.07.2014, Kritiserer media for å skape angst

4.0. Kapittel 4: Analyse av fremmedkrigerdiskursen i utvalgte mediesaker

4.1. Aftenposten 19. oktober 2012: sak A1

Overskriften i sak A1³³, "Norske radikale islamister i Syria", forteller oss hva det er som presenteres i denne saken. Som vi har vært inne på kan denne overskriften fortelle forskjellige ting for forskjellige lesere når det benyttes flertydige begreper.

I sak A1 dukker det opp en rekke ideologisk omstridte og ladede begreper. Måten begrepene benyttes i denne saken appellerer til leserens ideologiske antakelser, ettersom det i liten grad gjøres noen forsøk på å forklare begrepene. Direkte eller indirekte forklaringer av begrepene ville begrenset tolkningsrommet som blir åpnet for leseren. Det er vanskelig å si noe om hvorfor et slikt forsøk ikke er gjort i denne saken, men det kan tenkes at redaksjonen på dette tidspunktet ikke tenkte over hvor omstridte disse begrepene kan være. Samtidig virker det sannsynlig at begrepene de brukte i stor grad ble tatt fra kildene i saken, der noen av kildene er kilder med relativt stor autoritet og faglig tyngde, slik som PST, Peter Nesser og Truls Hallberg Tønnesen ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI). Når kildene brukte begrepene uten å kvalifisere rammene for begrepet, og journalister og redaksjonen selv "visste" hva disse begrepene betydde, er det ikke usannsynlig at begrepene ble benyttet på en ukritisk måte på dette stadiet.

Når man ser på denne saken så slår forsiden meg som relativt balansert, men at den også kan tenkes å gi støtte til negative fordommer. Motivet som er valgt på forsiden er nærbilder av to medlemmer av gruppen Profetens Ummah, Arfan Bhatti og Mohyeldeen Mohammad. På forsiden av en norsk avis fremstår disse to som fremmede, med utradisjonelle navn og med et utseende som vitner om et opphav som tradisjonelt assosieres med utenlandsk opprinnelse. Begge var på dette tidspunktet som nevnt fra tidligere kjent i det norske mediebildet, og oppmerksomheten de tidligere hadde fått stort sett vert negativ.

---

³³ Se vedlegg 1

I sak A1 ser begrepsbruken ut til å åpne et relativt stort tolkningsrom, hvilke gjør det enklere for ulike ideologiske antakelser å hente støtte for sin egen tolkning i denne begrepsbruken. Spesielt vil jeg i analysen av sak A1 rette fokuset mot bruken av forskjellige begreper som tar utgangspunkt i ordene radikal, islam og ekstrem.

4.1.1. Radikale islamister

I sak A1 er "islamister" et sentralt begrep. Vi har tidligere sett at islamisme er et begrep som favner meget bredt og kan betegne grupper eller personer som avviser demokratiske prosesser og ønsker å bruke vold for å nå sitt mål, så vel som grupper eller personer som ønsker et større innslag av islamske verdier i samfunnet, og ønsker å jobbe mot dette målet med fredelige midler. Begrepet opptrer i sak A1 sammen med begrepet radikal og avstedkommer betegnelsen "radikale islamister". I konteksten begrepet opptrer kan vi si at det foreligger en logisk kobling mellom radikale islamister og en, om noe udefinert, trussel. Begrepet radikal kan sies å være ganske vidt, men slik begrepet benyttes i denne saken blir begrepets rekkevidde snevret noe inn. Det ligger i den implisitte logikken at er noe farlig ved den type radikal det henvises til, hvilket gjør at det må være en særskilt måte å være radikal på, som på en relevant måte skiller seg fra andre måter å være radikal (f.eks. å ønske grunnleggende endringer), som ligger til grunn, og at denne type tolkning vil finne mest støtte i denne begrepsbruken. I sak A1 ser det ut til at når det radikale også er islamistisk så avstedkommer denne syntesen noe som har noe farlig ved seg. Det kan være at det er islamisme som anses som farlig i seg selv og det vil i så fall kunne forklare hvorfor Aftenposten får det til å virke som at det er fare på ferde nå som norske radikale islamister er i Syria

Ingressen i hovedsaken med overskriften "Vil oppsøke syriske opprørere", gjør det klarere hvilken fare det kan sies å bli hintet til på forsiden. Her påpekes det at norske myndigheter frykter at "unge norske islamister får trening og kamperfaring, og knytter kontakter som kan øke ønsket og evnen til å planlegge terror i Norge".³⁴

Aftenposten skriver at de i følge en kilde har informasjon som tilsier at hensikten med å sende unge nordmenn til Syria er å gi dem våpentrening.³⁵ Videre underbygges bekymringen med henvisning til PSTs trusselvurdering hvor det påpekes økt aktivitet av "operativ karakter" i "ekstreme islamistiske" nettverk, og at PST frykter hva som skjer når de som har reist til Syria kommer tilbake.³⁶ Det sies ikke noe konkret om hva PST frykter, men logikken, sett i lys av resten av saken, kan tilsi at det er en frykt for terroraksjoner fra hjemvendte unge norske islamister. Ettersom vi i artikkelen ikke får

---

³⁴Se vedlegg 1

³⁵Ibid.

³⁶Ibid.

noen videre forklaring av begrepet islamisme, og det at Aftenposten selv bruker betegnelsen "unge norske islamister" i teksten, og slår dette sammen med ordet "radikale" i overskriften, gis det mye rom for tolkning av islamist-begrepet. Samtidig kvalifiserer ikke Aftenposten bruken av begrepet radikal og PST gir ingen forklaring på begrepet ekstrem, selv om vi kan gå ut i fra at denne samsvarer med myndighetens definisjon;³⁷ vilje til å benytte vold for å nå politiske mål. I utgangspunktet kan en si at Aftenposten ser ut til å skille mellom islamisme og radikal islamisme. Hvis de to henviste til det samme ville det vært overflødig med begrepet radikal. Men ettersom de i selve teksten bruker begrepet *islamister* for seg, uten betegnelsen radikal, selv når de henviser til personer som har reist til Syria, kan dette bety enten at Aftenposten ikke har grunn til å tro at alle de som omtales i teksten er *radikale* islamister, og ikke vil plassere de i denne båsen; eller, at de mener at en islamist og radikal islamist er det samme.

En mulighet er at det er det første som er tilfelle, at ikke alle er radikale, og at dette er grunnen til at man senere i debatten frykter at de som reiser til Syria skal *bli radikalisert*. Men vi kommer ikke nærmere en forståelse av hva en radikal islamist er, eller hva som utgjør den relevante forskjellen på en islamist og en radikal islamist. For å gjøre det må man fylle inn med sine egne ideologiske fordommer for å gjøre syntesen av de to begrepene meningsbærende.

Mange som leser denne artikkelen vil kunne binde sammen begrepene radikal og islamist, og anta at de som reiser, som teksten omtaler som islamister, er radikale islamister. Slik begrepet radikal benyttes virker det også som det kan støtte en tolkning som gjør radikal til et synonym for ekstrem. Når det senere henvises til PST, som bruker betegnelsen ekstreme islamister, øker dette sannsynligheten for en sammenslåing av alle tre betegnelsene hos en leser, slik at det som omtales som en radikal islamist tolkes som ekstrem islamist. Begrepet radikal, som i utgangspunktet kan sies å være en betegnelse som er langt mer moderat enn betegnelsen ekstrem, ser slik det benyttes i sak A1 ut til å henvise til det samme som begrepet ekstrem. Det er nærliggende å tro at en tolkning som slår sammen disse begrepene vil kunne forekomme hos personer som har fordommer som tilsier at islamister er farlige, og at disse fordommene vil kunne styrkes og bli en større del av det kognitive rammeverket disse personene lener seg på når de skal vurdere muslimer mer generelt som da kan ende opp med å bli betraktet som farlige.

---

³⁷Regjeringen 2014, Hva er radikalisering og voldelig ekstremisme?

Det vil være enda mer nærliggende å tro at en slik sammenslåing gjøres i fortolkningsprosessen jo flere fordommer man allerede har om islam, muslimer, og islamister, eller dersom man har liten kjennskap til de omstridte betydningene av begrepene som benyttes. En islamist kan da ende opp med å bli oppfattet som en som ønsker å utøve terror mot den norske befolkningen, en tolkning som jeg mener det er grunnlag for å si at sak A1 inviterer til, spesielt med den inkonsekvente bruken av begrepene radikal og ekstrem, uten å klargjøre betydningen av disse.

Rammen som sak A1 opptrer i er også relevante for en sannsynliggjøring av hvordan informasjonen i saken kan tenkes å prosesseres av ulike lesere. Ved å knytte Muhammad og Bhatti opp mot fremmedkrigere kobles disse personene, som av mange allerede ble oppfattet som farlige, til resten av de som reiser til Syria, og man vil fort kunne trekke en konklusjon om at disse også er farlige. Når islamistbegrepet benyttes for å beskrive disse personene appellerer man også til en eksisterende forståelse av islamismebegrepet som appellerer til allerede eksisterende sosiale fordommer om denne gruppen. Selv om man ikke har kjennskap til andre enn Bhatti og Mohammad har man allerede dannet seg et bilde i hukommelsen av hva islamister er på bakgrunn av hva man vet om disse personene og trekker på denne kunnskapen når man skal gjøre seg opp en mening om de andre islamistene som reiser til Syria. Som van Dijks teorier viser til finnes det indikasjoner som tilsier at vi har sosiale stereotypiske representasjoner basert på akkumulert informasjon i minnet, og at disse sosiale stereotypiene "involve judgment errors in correlations between groups and the characteristics assigned to them" (van Dijk 1984, s. 19). Fordi mange primært vil ha blitt eksponert for negative representasjoner av islamister vil det at en person omtales som islamist kunne føre til en negativ vurdering basert på mulig feilaktige forestillinger. Man vil også være mer tilbøyelig til å tolke eventuelle handlinger de foretar seg som negative, selv om de ville bli oppfattet som nøytrale hvis de ble utført av medlemmer av en annen gruppe, spesielt ens egen inn-gruppe (van Dijk 1984 s.30). Vi legger også merke til deres handlinger i større grad fordi gruppen skiller seg ut, og handlingen blir også dermed en viktigere del av stereotype modeller av denne gruppen i minnet som vi videre benytter oss av når vi bedømmer gruppens handlinger på et senere tidspunkt (van Dijk 1984 19-20). Vi har også en tendens til å overfokusere på handlinger vi oppfatter som negative knyttet til disse gruppene (van Dijk 1984 s.30). På denne måten kan saker som A1 ende opp med å støtte opp under forestillinger om at et fenomen som fremmedkrigere, eller ekstrem islamisme er langt mer utbredt enn hva det i realiteten er. Dette vil i sin tur føre til økt frykt som kan forsterke negative fordommer, også om andre fordi de ender opp med å bli assosiert med islamister og fremmedkrigere. Slike assosiasjoner kan oppstå på bakgrunn av grunnløse korrelasjonsbaserte antakelser som baserer seg på markører som samsvarer med de man finner hos islamister og

fremmedkrigere. Disse markørene kan være ytre ting som klesdrakt og skjegg eller andre markører som tro og livsstil.

Dette kan være noe av forklaringen på reaksjonene mot Bhatti og Muhammads uttalelser tidligere, og vil stemme godt overens med kognitiv forskning som peker mot at "our perception of relatively small groups of ethnic minorities or of individual minority members in social situations is systematically biased both by stereotypical schemata and by their social distinctiveness" (van Dijk 1984, s.19-20). Selv før Bhatti og Muhammads inntreden i den norske offentligheten hadde mange antakelig dannet seg fordomsfulle bilder av folk som ble betegnet som islamister og hadde en konservativ klesstil og langt skjegg. Bilder av Osama Bin Laden og hans tilhengere, hadde allerede så langt tilbake som tidlig 2000-tallet bidratt til negative fordommer ovenfor personer med denne type utseende og som kalte seg muslimer og kritiserte vesten. Den feilaktige oppfatningen av frekvensen av negative handlinger knyttet til minoritetsgrupper kan også forklare hvorfor så mange synes å tro at islamsk terrorisme utgjør den største trusselen og er den mest forekommende formen for terrorisme i Europa.

Et annet spørsmål er om det er meningsfullt i norsk kontekst å skille radikal og islamist. I Norge er det tenkelig at det å være islamist nødvendigvis er å være radikal. Hvis vi legger til grunn en forståelse av begrepet radikal som det å ønske grunnleggende endringer av etablerte forhold, vil en norsk islamist i teorien være radikal, men ikke nødvendigvis i praksis, noe flertydigheten i begrepet islamist viser.

Hvis det å ønske grunnleggende forandring ikke er forståelsen av begrepet, men at radikal forstås som et synonym for ekstrem (vilje til å bruke vold), slik at det som menes med radikal islamist er ekstrem islamist, gir det liten mening å snakke om radikale islamister. Slik betegnelsen radikale islamister benyttes i sak A1, ser det ikke ut til å åpne noe særlig rom for en tolkning som inkluderer ikke-voldelige islamister, og da gir betegnelsen radikale islamister heller ikke særlig mening dersom man mener at de ikke støtter voldelige virkemidler. Det er derfor grunn til å anta at sak A1 vil kunne støtte en tolkning av betegnelsen radikal islamist som i praksis vil bety det samme som ekstrem islamist.

4.1.2. Ekstrem

PST sin begrepsbruk kan virke mer presis når de viser til *ekstrem islamisme* i sin uttalelse i sak A1. Selv om PST ikke definerer begrepet direkte virker den forståelsen jeg la til grunn over nærliggende ettersom den som sagt benyttes av myndighetene ellers, og det faktum at det antakelig ikke ville

være noe juridisk grunnlag for å overvåke folk fordi de var radikale i et fritt samfunn, hvis det å ønske grunnleggende endring ikke er ulovlig.

Dersom de ønsker å bruke vold for å oppnå denne endringen stiller det seg muligens noe annerledes, selv om *ønske og vilje* ikke er det samme som *å gjøre*. Ekstrem virker dermed som et mer presist begrep som ikke åpner et like stort tolkningsrom som kan øke faren for assosiasjoner til radikale basert på usikre korrelasjoner. PSTs bruk av begrepet ekstrem fra starten av, og andres bruk av begrepet radikal som et tilsynelatende synonym for ekstrem viser også hvordan ulike diskurssamfunn har ulike forståelser av begrepenes betydning, men viser også hvordan tvetydige begreper åpner tolkningsrom som tillater for ideologisk bruk av begrepene ettersom tolkningsrommet åpner for at ulike ideologiske fordommer kan finne bekreftelse for sitt syn i begrepsbruken.

Begrepet ekstremisme slik det har blitt benyttet i forhold til fremmedkrigere, også i sak A1, antyder et ideologisk bakteppe, og kan tolkes som et uttrykk for en ideologisk hegemonikamp. Ekstremisme trekkes frem som noe problematisk som samfunnet og myndighetene må bekjempe fordi det utgjør en trussel mot samfunnssikkerheten. Den vide definisjonen, som ser ut til å være dominerende, er at ekstremisme kjennetegnes ved vilje til voldsbruk for å nå ideologiske mål, og det ser ut til å være enighet om at de som viser en slik vilje er farlige og bør kontrolleres.

Med denne vide forståelsen avslører samtidig et motsetningsforhold. Definisjonen omfatter også hele statsapparatet og de fleste norske borgere som mener at det er riktig å bruke politi og forsvar for å takle enkelte problemer og utfordringer i samfunnet. Bruken av begrepet kan da være en indikasjon på at man ikke anser "vår" vilje til voldsbruk som ekstremisme, og at det er lav bevissthet om volden og truslene om vold som utøves daglig for opprettholde samfunnet. Statsmakt er ofte voldsmakt, enten direkte eller indirekte, og dersom logikken som legges til grunn for bekjempelse av ekstremisme skal være førende (man må bekjempe de som utviser ønske eller vilje til å bruke vold for å nå sine mål) tilsier det at statsmakten selv bør bekjempes. Hadde man gjort et klart skille mellom legitim og illegitim vold i definisjonen ville man kanskje kunne unngått denne motsetningen, men det krever samtidig en kritisk refleksjon omkring, og anerkjennelse av samfunnet som voldsutøvere igjennom det demokratisk styrte voldsmonopolet som ansees som en forutsetning for samfunnsordenen. Volden i systemet er noe mange ikke reflekterer over til daglig, og som det påpekes av ideologikritisk teori som den vi finner hos Fairclough vil det også være i den styrende elitens interesse og sørge for at volden blir så lite synlig som mulig og at bevisstheten omkring denne holdes til et minimum. Både Gramsci og Fairclough fastholder også viktigheten av

dette for at den dominerende ideologien skal kunne utøve hegemoni. Det kan dermed virke som det er et ideologisk aspekt ved et begrep som ekstremisme når definisjonen ikke klarer å bringe frem prinsipielle skiller mellom de som benytter begrepet som et maktpolitisk verktøy og de som rammes av det ved å få betegnelsen ekstremist festet til seg.

En fordom som vil kunne befestes av sak A1 vil være en sammenkobling av begrepenes antatte betydning og antatte intensjoner og fremtidige handlinger hos personer som på usikkert grunnlag kan kobles til enkelte grupper. En tolkning som vil kunne bekreftes vil da være at alle muslimer som reiser til Syria oppfattes som ekstremister som vil kunne tenkes å utøve vold i Syria eller når de kommer tilbake, uten at noen kan påberope seg å vite hvorvidt det er noe de vil komme til å gjøre. Det indikeres i teksten at voldsutøvelse mot det norske samfunnet er noe av motivet for å reise, selv om det i streng forstand bare sies at de reiser for å få våpentrening, noe som i seg selv ikke sier noe om ønske eller vilje til å bruke vold. Men indikasjonen på et slikt ønske som indikeres i sak A1 kan være med på å bekrefte fordommer om at de har en slik vilje. Sak A1 bidrar dermed til å sementere fordommer om fremmedkrigere som er basert på en noe usikker spådomskunst om hva aktører en ikke kjenner motivene til kan tenkes å foreta seg i fremtiden. Samtidig åpnes rommet for politisk handling ovenfor denne gruppen igjennom spredningen av disse fordommene som muliggjøres blant annet ved å kontrollere meningsinnholdet i begrepene radikal, ekstrem og islamisme.

4.1.3. Fremmedkriger

Det er også to mindre artikler i sak A1 med uttalelser av forskerne Thomas Hegghammer og Truls Hallberg Tønnesen ved FFI som nyanserer budskapet i første del noe. Blant annet påpeker Hegghammer at ikke alle som reiser nødvendigvis reiser for å kjempe med våpen i hånd, og at mange reiser for å hjelpe. Men han knytter samtidig de reisende opp mot blant annet Al-Qaida ved å vise til tidligere eksempler på at folk som reiser til konflikter i utlandet har kommet i kontakt med Al-Qaida, og at de har blitt overbevist om å bli terrorister i landene de kommer fra heller enn å kjempe i konfliktene de dro til.³⁸ På denne måten bekrefter også Hegghammer den tolkningen som virker mest nærliggende i hovedartikkelen (at alle er som reiser er ekstremister), selv om han sier at ikke alle reiser for å kjempe. Hegghammer benytter ikke begrepene radikal og ekstrem, noe som kan skyldes at han er en forsker som jobber med blant annet fremmedkrigere og antakelig er klar over hvor ladede disse begrepene kan være. Han viser også at han bruker en vid forståelse av fremmedkrigerbegrepet ved å inkludere også de som ikke nødvendigvis kjemper med våpen i hånd.

---

³⁸Se vedlegg 1

For Hegghammer vil nok betegnelsen islamist alene bli for vid, og han holder seg nesten utelukkende til betegnelsen fremmedkrigere selv om han tillater seg å bruke betegnelsen islamister ved et tilfelle. Hegghammer benytter betegnelsen *væpnede islamistiske grupper* når han på ett punkt henviser til grupper som nordmenn har knyttet seg til tidligere. Denne benevnelsen kan sies å være mindre ideologisk ladet, ettersom det å være væpnet ikke bærer med seg direkte negative konnotasjoner på samme måte som for eksempel benevnelsen voldelig, selv om våpen kan gi assosiasjoner til vold. Men det er nærliggende å tenke at når benevnelsen opptrer i rammen av sakens hele, at det er lett og lese dette på en måte som vil kunne lese *væpnede grupper* som *ekstreme* eller *voldelige grupper* fordi benevnelsen opptrer sammen med begrepet *islamistiske* og dette begrepet allerede har blitt knyttet til ekstremisme tidligere i saken. Det er også interessant at Hegghammer er den første som benytter begrepet fremmedkrigere etter avsløringene om nordmenn i Syria i de sakene jeg her sett på. Ordet fremmedkriger er ett ord som stort sett også har vært benyttet av fagmiljøer når begrepet har dukket opp i mediene frem til sak A1 kom på trykk, men som senere har blitt et begrep som benyttes rutinemessig i mediasaker spesielt om muslimske nordmenn som reiser til utlandet for å delta i konflikter sammen med det som betegnes som terrorgrupper.

For Hegghammer vil nok også en nordmann i fremmedlegionen, PKK eller det israelske forsvaret kvalifisere som en fremmedkriger ettersom det er et vidt begrep i den akademiske diskursen. Det er på en slik inkluderende måte Hegghammer ser ut til å benytte begrepet i sak A1, men den politiske bruken av begrepet som har kommet senere kan se ut til å gjøre forsøk på å ekskludere andre enn ekstreme islamister fra definisjonen. Et eksempel er det påfallende fraværet av betegnelsen fremmedkriger i saker om norske Hosheng Kerkuki som har vært mye omtalt i norske medier, som kjemper mot IS med kurdiske grupper i Irak.

4.1.4. Islam og Religion

Hallberg Tønnesen legger også til rette for en tolkning som knytter fremmedkrigere i Syria opp mot ekstremisme ved å påpeke at det er et større innslag av utlendinger i de gruppene som ligger tett opp mot Al-Qaidas ideologi.³⁹ Både Hegghammer og Hallberg Tønnesens uttalelser kan sies å opprette en forbindelse mellom det som omtales i hovedartikkelen og religion ved å påpeke at religiøs plikt er en viktig motivasjonsfaktor, og at det å bidra i Syria ofte sees som en religiøs plikt, og at flere av de som reiser knytter seg til religiøse grupper.⁴⁰ Med dette knyttes det hele opp mot islam på en mer direkte måte enn hvis islamisme nevnes uten at ordet religion, islam eller muslim dukker opp. Islam

---

³⁹Se vedlegg 1

⁴⁰Ibid.

og muslim er begreper som er fraværende i teksten, hvilket kan indikere at Aftenposten og de to forskerne bevisst har vært forsiktige med å knytte fenomenet til muslimer eller islam mer direkte. Allikevel kan det sies at når religion trekkes frem som en viktig faktor, etter at man har presentert islamister som en mulig kilde til voldelige angrep mot Norge, og man igjen kobler dette sammen med Al-Qaida, kan dette bekrefte fordommer som kobler islam og muslimer mer generelt til disse tingene. Som van Dijks sosiokognitive teorier indikerer kan man ved å lese denne saken kunne få bekreftet en hel rekke negative fordommer om muslimer og islam mer generelt hvis disse koblingene gjøres.

Spesielt vil dette kunne bekrefte fordommer om islamister, men indirekte også om muslimer og islam mer generelt. Ikke bare vil man kunne si at saken kan bekrefte slike fordommer, men man kan si at strukturene og sammenhengene som skapes mellom de ulike begrepene faktisk gjør denne type tolkninger ganske nærliggende og lett tilgjengelige. Koblingen til muslimer og islam mer generelt ville vært svakere uten referansene til religion, men når religion som begrep dukker opp vil dette i en tolkningsprosess knyttes opp mot en spesifikk religion. I dette tilfelle vil det være nærliggende å anta at den religionen vil være islam, hvilket vil kunne danne et grunnlag for økte fordommer ovenfor muslimer generelt. En annen fordom som vil kunne bekreftes av denne saken er negative oppfatninger av religion mer generelt, og tanker om at religion har en spesiell evne til å avstedkomme ekstremistiske holdninger.

4.2. Aftenposten 3. mars 2014: Sak A2

I sak A2⁴¹, et halvt år etter sak A1, dukker det opp en overskrift som ser ut til å nyanserer bildet som den første saken tegnet av nordmenn som reiser til Syria.

Med overskriften "Flere grunner til å reise til Syria", peker denne overskriften på at det ikke er et ensidig bilde vi står ovenfor når vi forsøker å finne ut hvorfor noen reiser til Syria. Noe av dette budskapet kom også frem i uttalelsene til Hegghammer og Hallberg Tønnesen i sak A1, men dette budskapet havnet litt i bakgrunnen. Teksten under overskriften i sak A2 fremhever at det ikke bare er religiøse ekstremister som reiser til Syria, men at også eventyrlystene kriminelle kan tenkes å være blant de som reiser, og at andre reiser fordi de ønsker å hjelpe.

---

⁴¹ Se vedlegg 2

I denne sak A2 kan man også spore indikasjoner på en utvikling i begrepsbruken på bakgrunn av nesten ett og et halvt års tid med debatt omkring temaet som har pågått siden sak A1. Slik sak A2 presenteres på forsiden skiller saken seg tilsynelatende fra skremselsbildene og appellene til frykt som ser ut til å gå igjen på i mange av sakene som har blitt vurdert i forbindelse med denne analysen. Det som fortsatt går igjen i denne saken er et generelt negativt bilde av de som reiser til Syria, og det gjøres også en indirekte kobling til kriminalitet. Sentrale begreper i tillegg til kriminell som benyttes i sak A2 er begrepene religion, islam og etnisk.

4.2.1. Religion

Begrepene på forsiden er interessante i seg selv fordi det ikke gjøres noen henvisninger til islamister. Isteden benyttes betegnelsen religiøse ekstremister. I sak A2 ser man en henvisning til religion, samtidig som vi ser et skifte mot bruk av begrepet ekstrem. I sak A1 dukket også religionsbegrepet opp når Hegghammer påpekte at religiøs plikt var en faktor for de som reiste og Hallberg Tønnesen presiserte at flere av de som reiste knyttet seg til religiøse grupper. Dette kan tolkes slik at selv om man forsøker å unngå å knytte fenomenet til islam som sådan, ligger det en forestilling om at *religion* er en viktig faktor når vi skal forstå fenomenet. Denne forestillingen ser også ut til å ha blitt mer fremtredenene når vi kommer til sak A2.

Det er mulig å forstå denne begrepsbruken ideologisk slik det gjøres av Cavanaugh. Religion ser ut til å forstås som noe annet, som noe forskjellig fra "vår" sekulære fornuft. Uten denne implisitte forståelsen hvor religion forstås som noe annet gir det liten mening å benytte begrepet religiøse ekstremister. Begrepet ekstremister kunne vært en tilstrekkelig beskrivelse med mindre det var noe særlig relevant ved at ekstremismen (viljen til å bruke vold) var religiøs. Som Cavanaugh viste i *The Myth of Religious Violence* (Cavanaugh 2009), kan det være problematisk med en differensiering og rangering av "sekulær" og "religiøs" vold, fordi det kan begrense evnen til kritisk selvrefleksjon omkring volden som utøves av såkalt "sekulære" ideologier, for eksempel på veiene av demokratiske stater (Cavanaugh 2009, s. 208). Man kan komme til å glemme at sekulære ideologier i like stor grad ser ut til å bidra til fanatisme og vold som de ideologiene som kalles religiøse. Cavanaugh mener den type argumentasjon som leder til denne måten å vurdere volden er problematisk; "The framing of the argument is determined by a built-in bias toward condemning only certain kinds of violence. The choice of which kinds of violence are condemnable is based on a deep bias toward the Western Enlightenment way of narrating the world. Violence on behalf of the Muslim *umma* is always reprehensible. Violence on behalf of the Western nation-state is sometimes necessary and often praiseworthy" (Cavanaugh 2009, s. 211).

Både de "sekulære" og de "religiøse" ideologiene ser ut til å inspirere til ekstreme handlinger, og det finnes ikke noe opplagt belegg for å si at den ene ekstremismen er verre enn den andre. Som vi var inne på favnes statsapparatet av sin egen definisjon av ekstremisme og det er vanskelig å se hvordan statens bombing som tar liv av sivile er bedre enn andres vold som rammer sivile. Men at ideen om at "de" er irrasjonelle ekstremister og at deres vold er uakseptabel og at "vi" er rasjonelle og vår vold er en nødvendig, og ofte en positiv kraft, kan forklares med de ideologikritiske og sosiokognitive teoriene som inspirerer denne analysen. Måten koblingene til islam gjøres i saker om fremmedkrigere kan tenkes å bidra til opprettholdelsen eller dannelsen av denne type fordommer som fører til et syn hvor religiøse ideologier har et spesielt stort potensiale for vold, og at denne volden er verre enn volden som utøves av "våre" sekulære ideologier. Den religionen som kan tenkes å rammes mest direkte av fordommen om religiøs vold, som kan tenkes å understøttes av måten religionsbegrepet benyttes i sak A2, er islam. Dette kan også støtte opp under fordommer om at islam er en spesielt voldelig religion.

4.2.2. Islam(isme)

Videre i selve artikkelen står overskriften; "PST: ikke alle som reiser til Syria er islamister". Aftenposten gjengir her en uttalelse fra PST, og det interessante her er bruken av begrepet *islamister* uten noen kvalifiserende ord som radikal eller ekstrem. På denne måten kan artikkelen skape et inntrykk av at islamister er en homogen gruppe, og man risikerer at alle islamister assosieres med fremmedkrigere som reiser til Syria på samme måte som vi så i sak A1. Selv om overskriftene kan sies å peke mot en tendens der man forsøker å vise til andre forklaringer enn religion på hvorfor noen velger å reise til Syria, gir artikkelen selv en åpning for et annet bilde som peker tilbake på religion. Artikkelen åpner med å peke på at det er sammensatte årsaker til at noen reiser, og forteller om to kamerater som har reist. Artikkelen påpeker tidlig at den første har pakistansk bakgrunn og at den andre konverterte til islam for et par år siden. Hvilken relevans denne informasjonen har er uklart, men det kan tolkes som et ledd i en differensierende strategi, og vil kunne støtte slike tolkninger. Det er også tenkelig at denne type informasjon vil kunne bekrefte negative fordommer om islam. Denne tolkningen kan gjøres ettersom den ene personen hadde pakistansk bakgrunn som i Norge ofte assosieres med islamsk kultur, og den andre konverterte til islam. Det at den ene hadde pakistansk opphav og at den andre konverterte ser ut til å være blant de mest sentrale av de sammensatte årsakene saken viser til. Det at disse egenskapene ved de to trekkes frem vil kunne lede en leser til å legge ekstra vekt på disse faktorene, som igjen kan bekrefte negative syn på islam og muslimer. Det er heller ingen annen informasjon om de to som oppgis, noe som gjør at en står igjen med islam og islamsk kulturbakgrunn som de eneste faktorene som trekkes frem som relevant

for deres handlinger. For en som leser teksten kan islam dermed tolkes som den forklarende årsaken til fremmedkrigervirksomhet og ekstremisme, noe som vil kunne øke graden av fordommer ovenfor islam og muslimer generelt.

4.2.3. Kriminelle

Et annet begrep som dukker opp på forsiden i sak A2, som også kan forstås ideologisk, er kriminelle. Det hevdes at enkelte som reiser kan være eventyrlystene kriminelle. Et av problemene myndighetene har beklaget seg over når det kommer til potensielle fremmedkrigere er mangelen på maktmidler for å hindre utreise. Slik sak A2 legger det frem er en del av de som reiser kriminelle og ikke nødvendigvis religiøse ekstremister. Dette betyr, slik jeg ser det, nødvendigvis at det er en særskilt forståelse av kriminell som ligger til grunn, og som gjør det mulig å teoretisere over hvilke ideologiske fordommer som vil kunne finne bekreftelse i denne begrepsbruken. Det finnes forenklet sett to måter å forstå begrepet kriminell slik det benyttes i saken. Den ene forståelsen er essensiell; det å være kriminell er en nødvendig egenskap, og den andre er at det å være kriminell er en kontingent egenskap. I denne saken ser både Aftenpostens og PST sin bruk av begrepet ut til å støtte opp under en essensialistisk forståelse, hvilket gjør det å være kriminell til en nødvendig, snarere enn en kontingent, egenskap. Denne forståelsen skiller seg ut på en måte som gjør det mulig å tolke begrepet ideologisk. I juridisk forstand (man kan argumentere for at betegnelsen *en kriminell handling* ikke gir mening utenfor det juridiske) kan vi si at det å være kriminell er synonymt med å begå eller ha begått en kriminell handling. Samtidig kan man i juridisk forstand si at betegnelsen kriminell ikke lenger er meningsbærende som identitetsmarkør når rettsapparatet har gått sin gang og straffeprosessen er over. Man har sonet sin straff og starter på nytt. Den andre måten er en essensialistisk forståelse som knytter begrepet kriminell til en vedvarende identitet og gjør kriminell til noe man er, uavhengig av det juridiske. Det er denne forståelsen som ser ut til å støttes av Aftenpostens og PSTs bruk av begrepet i sak A2.

Den essensialistiske forståelsen virker som en nødvendig forståelse av begrepet slik det brukes i sak A2. Dette er fordi påtalemyndighetene kan nekte enhver som er under etterforskning, har unndratt seg straff, eller står i soningskø, utreise fra riket. Hvis det var slik at flere av de som var på vei til Syria var kriminelle, i juridisk forstand, kunne man enkelt ha hindret de i å reise hvis man ønsket det. Man hadde da ikke hatt behov for ytterligere lovhjemler for å stoppe de, slik som det har blitt tatt til orde for. Det er altså en definisjon av kriminell som ikke hører hjemme i rettsapparatet, men en ideologisk bruk av begrepet som kan tenkes å ligge til grunn. Dette kan sees som et ledd i en differensieringsstrategi med negativ andre-representasjon for å legitimere tiltak ovenfor en utgruppe og da også som et uttrykk for en gruppes forsøk på å opprettholde eller etablere et hegemoni

ved å kontrollere oppfatningene av en annen gruppe ved å feste begreper til gruppen og kontrollere begrepenes betydning.

En annen måte å se dette på er at PST anser livsstilen til, eller disse personene generelt, som *malum in se* (ondt/galt i seg selv) uten at livsstilen er kriminalisert og dermed ikke kriminell i juridisk forstand. En parallell til religionsbegrepet over er her at myndighetene, representert ved PST, ser ut til å bryte med en sekulær fornuft ved å stemple noe som *ikke er kriminelt*, i juridisk forstand, som *malum in se*. Dette kan tolkes som et forsøk på å påvirke den legislative prosessen i retning av kriminalisering. Hvis man lykkes i den diskursive strategien (å overbevise andre om at det de gjør, reiser til Syria, er galt) vil man kunne påvirke slik at det man ønsker kriminalisert blir *malum prohibitum* (galt fordi det er ulovlig), uten å måtte gå inn i en moralsk debatt der man må benytte fornuft for å argumentere. Det er også mulig å tolke det som forsøk på å stemple enkelte av de som reiser som kriminelle som et forsøk på å finne alternative markører som ikke lenkes opp mot islam eller muslimer, men som allikevel vil skape et negativt bilde av disse personene som vil kunne åpne det politiske handlingsrommet og legitimere eventuell inngripen.

Det ser ut til at uansett hvordan man velger å forstå dette begrepet virker det ganske tydelig at definisjonen som ligger til grunn for "kriminell" i denne sammenhengen ikke samsvarer med rettsapparatets mer rigide forståelse av begrepet. Begrepet ser snarere ut til å representere en moralistisk forståelse hvor en eller annen atferd disse personene representerer ansees som gal i seg selv, og at det å være kriminell er *noen en er* og ikke nødvendigvis *noe en gjør*. En slik forståelse vil kunne forklare bruken av betegnelsen kriminell, selv om de som omtales ikke kan sies å gjøre noen kriminelt i seg selv. Hvis det er denne forståelsen som ligger til grunn gir begrepet slik det brukes også mer mening. Men hvis så er tilfelle vil denne bruken av begrepet bekrefte og støtte opp under ideologiske fordommer som åpner begrepet kriminell på en måte som gjør at det kan brukes stigmatiserende som ledd i en politisk agenda om en vid gruppe på en måte som ikke samsvarer med den juridiske forståelsen av begrepet.

Videre i sak A2 følger en presentasjon av Østfold hvor retorikken til politimester Beate Gangås også kan tenkes å gi støtte til ideologiske fordommer ved at noen snakkes om i inkluderende, og andre i ekskluderende, termer. Spesielt vil retorikken kunne støtte opp under ideologiske fordommer knyttet til underliggende forståelser av begrepene *etnisk* og *norsk*. Dette er spesielt fordi begrepet norsk ser ut til å kunne forstås som en etnisk betegnelse slik det benyttes i sak A2 hvor det gjøres et skille mellom etnisk norske og andre norske.

4.2.4. Etnisk norsk

“Østfold er på kort tid blitt landets mest radikalisererte fylke. Blant dem som har reist til Syria i løpet av det siste året, er også etnisk norske konvertitter. Nå ønsker politimester Beate Gangås i Østfold politidistrikt å styrke sin lokale PST-enhet”.⁴²

Dette tekstutdraget kan tolkes som om det trekker konvertitter frem som en faktor av særlig interesse. Spesielt *etnisk norske* konvertitter. Det logiske er her å anta at såkalt etnisk norske konvertitter er av spesiell interesse, eller er mer bekymringsverdig enn andre konvertitter, og at det er en slik tolkning som vil finne mest støtte i teksten. Det kan sies å være noe ekskluderende ved denne retorikken. For at etnisk norske skal være en meningsfull kategori forutsetter dette også kategorien ikke-etnisk norske, og teksten åpner derfor for en differensiering mellom disse. Det virker også som om ikke-etnisk norske ikke er, eller ikke kan være, konvertitter. Bruken av begrepet norske kan støtte opp under tanken om at de andre nordmennene som har reist ikke var helt norske, selv om det ikke er opplagt at de andre reisende ikke er helt norske selv om de har foreldre med utenlandsk bakgrunn. Man kan anta at dette er forhastede konklusjoner som bunner i gitte etniske fordommer, ettersom det å ha foreldre med, for eksempel pakistansk bakgrunn, ikke automatisk gjør barna til muslimer selv om foreldrene er det. Foreldrene trenger heller ikke være muslimer selv om de er fra Pakistan, noe som viser hvordan denne type retorikk kan støtte fordommer om folk fra Pakistan. Man kan også argumentere for at alle som tilskriver seg et trossystem på et eller annet tidspunkt må konvertere, eller ta til seg dette trossystemet som sitt eget, ettersom man trolig ikke er født med et komplett livssyn, men utvikler dette over tid. Samtidig kan man si at dersom det gir mening å snakke om konvertering fra protestantisk til katolsk kristendom, vil det være like naturlig å snakke om konvertering når bevegelsen gjøres fra en relativt vanlig islamforståelse som man har fra mor og far, til en ytterliggående forståelse som ligger nærmere det vi kjenner fra Al-Qaida. Sak A2 ser ut til å støtte opp under en antakelse om at religion er noe en er født med, og som determineres av foreldrenes tro, noe som vil kunne styrke fordommer som at et barn med pakistansk bakgrunn nødvendigvis er muslimer og også skape grunnlag for å trekke paralleller mellom foreldrenes tradisjonelle islam og ekstremistiske tolkninger.

Videre virker det i sak A2 som om fenomenet med fremmedkrigere har bekymret politiet i Østfold tidligere, men at det er først nå, som også *etnisk norske* personer reiser, at politimesteren ønsker å ta affære ved å styrke sin lokale PST-enhet. Her får vi en mulighet for at sak A2, med denne type differensierende og ekskluderende retorikk, kan tenkes å støtte negative fordommer blant

---

⁴²Se vedlegg 2

minoriteter om rasisme i det norske politiet, eller fordommer blant minoriteter og innvandrere om at de ikke ansees som fullverdige medlemmer av det norske fellesskapet og at deres barn ikke betyr like mye. Interessant nok er språk som kan tenkes å føre til en følelse av ekskludering eller fremmedgjøring, eller som vil kunne oppfattes som rasisme, noen av tingene som det advares mot på regjeringen radikaliseringsportal,⁴³ og noe politimester Gangås antakelig er godt kjent med.

Artikkelen går ikke inn på, eller forteller om andre, enn såkalte ekstreme islamister som reiser. Selv om det blir nevnt på forsiden at noen er kriminelle, og at andre ønsker å hjelpe, tas ikke dette videre opp i artikkelen og ingen slike eksempler nevnes. Politimester Gangås nevner at man skal være forsiktig med å si hvor mye religion betyr for den enkelte, men nevner ikke eksempler på noen hvor religion kan se ut til å spille en mindre rolle. Denne uttalelsen sett i lys av resten av artikkelen gir grunn til å si at hun ikke ser ut til å lykkes med intensjonen i hennes egen uttalelse, nemlig å la være å assosiere religion direkte med problematikken. Religion er som sagt det eneste som trekkes frem som eksempler på faktorer eller kjennetegn knyttet til enkeltpersoner som en vet har reist til Syria. Dette vil kunne bekrefte tolkninger som knytter religion, og indirekte islam, ekstremisme og fremmedkrigere sammen, og er et eksempel på den type retorikk Gangås selv mener man skal være forsiktig med. Vi vet heller ikke hva Gangås ellers sa til Aftenposten og som muligens ikke kom med i saken, så det er viktig å påpeke at det at religion ser ut til å være den viktigste faktoren i saken kan skyldes redaksjonelle vurderinger.

Både religion som sådan og islam spesielt kan sies å bli implisert som mulige syndebukker i denne artikkelen. I en liste over hva som kjennetegner de som reiser til Syria listes det opp en rekke trekk, der iblant at de er muslimer og norske konvertitter, uten at det sies noe om hva det er konvertert til, selv om en nærliggende tolkning er at det er islam det vises til. Det er også interessant å merke seg at betegnelsen norske konvertitter benyttes på en måte som tilsynelatende differensierer disse fra andre muslimer, hvilket også kan støtte tolkninger som anser islam som en etnisk, så vel som en religiøs markør, og er med på å opprettholde en forståelse av etnisk som kan se ut til å følge de samme linjene som tidligere ville blitt betegnet som raselinjer.

4.2.5. Profetens Ummah

Sak A2 viser i likhet med sak A1 til Profetens Ummah. De impliseres som en mulig aktør blant ekstremistiske islamistiske miljøer som kan tenkes å påvirke folk til å reise til Syria, og saken kan tenkes å bidra til å bygge opp fordommer omkring gruppen Profetens Ummah. Artikkelen trekker

---

⁴³Regjeringen 2012, Radikalisering - Risiko- og beskyttelsesfaktorer

videre frem bekymringen om at de som kommer hjem skal utføre terroraksjoner og påpeker at det at det er nordmenn i Syria har økt den reelle terrortrusselen mot Norge. Her kan man si at det indikeres at personer som er assosiert med gruppen Profetens Ummah også utgjør en slik trussel og at en slik tolking vil kunne finne støtte i sak A2. Selv om man enda ikke har sett angrep i Norge fra hjemvendte fremmedkrigere og det ikke uten videre er klart at de utgjør en faktisk trussel sak A2 sies å bygge opp under forestillinger om at de som reiser til Syria er en trussel mot Norge. Samtidig kan saken støtte fordommer om at islam er en av de viktigste faktorene bak denne trusselen. Denne type syn vil kunne bekrefte, og også bidra til opprettelsen av, en rekke ideologiske fordommer omkring islam og muslimer og bidra til fremmedgjøring og økt polarisering. Polarisering som følge av økte fordommer om og fremmedgjøring av utsatte samfunnsgrupper er faktorer som kan tenkes å bidra til økt rekruttering til ekstremistiske miljøer av alle slag.

4.3. VG 17. august 2014: Sak V1

Den 17. august 2014 publiserte VG en sak V1 med overskriften "Terror, Halshugging, Norske kvinner – Ekstremisten Ubaydullah Hussain snakker ut", hvor VG presenterte utdrag fra et lengre intervju med Profetens Ummas talsperson Ubaydullah Hussain. Hele intervjuet ble publisert av VGTV den 16. august 2014.⁴⁴ Intervjuet vekket sterke reaksjoner med blant annet anmeldelse fra Rådet for det irakiske samfunnet i Norge, som beskyldte Hussain for oppfordring til terror.⁴⁵ Deler av intervjuet kom på trykk i VGs papirutgave og fokuserer på Hussains forhold til Norge og Vesten, og mulighetene for terrorangrep, samt Hussains syn på kvinners rolle i en islamsk stat.

Til forskjell fra sakene fra Aftenposten gir sak V1 et innblikk i perspektivet til en person fra det såkalte ekstremistiske miljøet som knyttes til fremmedkrigere. Ettersom det er et intervju, får vi lese Hussains egne ord, samtidig som vi kan analysere måten intervjuet føres på for å få et innblikk i det som kan sees som en diskursiv kamp mellom de to. Intervjuet kan vise oss hvordan to ulike ideologiske diskurser brytes mot hverandre i utvekslingen mellom intervjuer og intervjuobjekt. Det er lagt ved et vedlegg med de delene av intervjuet som ble publisert i VGs papirutgave i redigert utgave hvor det er markert og nummerert spørsmål (SP), svar (SV) og sitater (SIT) for å gjøre henvisningene i analysen mer oversiktlige.⁴⁶

---

⁴⁴VGTV 16.08.2014, Ubaydullah Hussain om norske kvinner: de undertrykker seg selv

⁴⁵Zondag et al. i NRK 21.08.2014, Irakere i Norge anmelder Hussain for oppfordring til terror

⁴⁶Vedlegg 4

Ingressen i sak V1 åpner med teksten "Ubaydullah Hussain (28) i den norske ekstreme islamistiske gruppen Profetens Ummah vil innføre sharialover i Norge". Her er det spesielt to ting å merke seg. Det første er at betegnelsen "den ekstreme islamistiske gruppen" benyttes. I likhet med dreiningen mot bruk av begrepet radikal til fordel for ekstrem, som så ut til å ha forekommet hos Aftenposten, ser vi indikasjoner på det samme hos VG. Man ser også i likhet med funnene fra Aftenposten at det ser ut til å være en korrelasjon mellom dreiningen i begrepsbruken fra radikal til ekstrem hos VG. Denne dreiningen går igjen i alle tre avisene og samtidig ser man en tilsynelatende økning i bruk av begrepet radikalisering.⁴⁷

Det kan med andre ord se ut til at det fra 2014 ble vanligere i norske medier å benytte markøren *ekstrem* heller enn *radikal* når man omtalte grupper eller personer som ble ansett som en fare, og at det i samme tidsrom ble mer vanlig å benytte begrepet *radikalisering*. Dette kan tolkes som en indikasjon på at begrepet radikalisering benyttes som et ledd i en semantisk strategi for å skape en kobling mellom det radikale og det ekstreme. På denne måten kan man si at det skapes et tolkningsrom som støtter en idé om at radikale kan underlegges en rettferdiggjort mistanke om en slags latent ekstremisme fordi radikalisering tolkes som en vei til ekstremisme. Dette kan også tolkes som en strategi i en diskursiv kamp hvor radikaliseringsbegrepet bringer begrepet radikal nærmere begrepet ekstrem og skaper en kobling mellom de to begrepene. I dette perspektivet kan den økte bruken av radikaliseringsbegrepet og den tilsynelatende økningen av samtidig forekomst av begrepet ekstrem⁴⁸ leses som en strategi for negativ andre-representasjon av radikale elementer.

4.3.1. Sharia

Begrepet sharia dukker også opp i sak V1. Interessant nok ser det ut til at begrepet sharia dukker opp relativt sjeldent i forsidesakene som har blitt vurdert til denne oppgaven.⁴⁹ Begrepet dukker stort sett opp i intervjuer, eller portretter av personer som betegnes som islamister. Slik begrepet benyttes i sak V1 åpner bruken for en rekke tolkninger. På mange måter virker begrepet tilfeldig, eller malplassert, da det ikke ser ut til å gjøre noe forklarende arbeid i saken. Begrepet forklares heller ikke, hvilket gjør at saken appellerer til lesernes forståelse av begrepet og de fortolkningene som disse gjør seg. Som vi så i presentasjonen av begrepet sharia er det ofte negative fordommer knyttet til begrepet, og man kan anta at disse vil kunne bekreftes av måten begrepet benyttes på i sak V1.

---

⁴⁷Vedlegg 7

⁴⁸Vedlegg 7 & 8

⁴⁹Vedlegg 7.

Ettersom sharia er et meget flertydig begrep virker det lite hensiktsmessig å påpeke at noen ønsker å innføre sharialover i Norge med mindre det presiseres hva vedkommende mener med dette. Måten det introduseres på i sak V1 gir inntrykk av at dette trekkes frem for å presentere et viktig trekk ved karakteren til intervjuobjektet og kan leses som nok et eksempel på en strategi for negativ andre-representasjon. Sett i lys av resten av intervjuet er det nærliggende å anta at når det påpekes at Hussain vil innføre sharialover er dette ment å representere en negativ side ved Hussain og at det er en negativ forståelse av sharia som legges til grunn. En indikasjon på hva Hussain mener med sharia får vi der det trekkes frem at han ønsker å endre det norske samfunnet "etter modell fra den såkalte islamske staten (IS) i Syria og Irak", og at han støtter dødsstraff for visse lovbrudd. Denne måten å presentere sharia på kan tankes å fremkalle marerittbildene Ramadan henviste til ovenfor, men dette er som sagt meget snevre forståelser av sharia. På bakgrunn av hva den norske offentligheten på dette tidspunktet visste om IS kan det tenkes at det indikeres fra VG sin side at sharialovene som det er snakk om er avstraffelsesmetoder som i noen samfunn blir ansett som uakseptable, slik som steining, halshugging og amputasjoner, og at bruken av begrepet i sak V1 vil kunne gi støtte til en slik tolkning. Det gis heller ingen klare indikasjoner på hvilke lovbrudd Hussain mener rettfærdiggjør dødsstraff. På en annen side kan det også tenkes at det er trekk ved sharialover som vil kunne sees som positive, men ingen slike trekk ved sharia presenteres i sak V1. Dette gjør at sak V1 kan ende opp med å støtte en negativ fordomsfull tolkning av begrepet sharia.

4.3.2. IS & Al-Qaida

VG trekker videre frem at Hussain støtter IS, og at IS-tidligere var en del av Al-Qaida men at Al-Qaida skal ha distansert seg fra IS, blant annet fordi "de var for ekstreme". Her er det også en rekke ting som kan leses som negativ andre-representasjon. Hussain fremstilles i et negativt lys ved å koble han til gruppen IS, som fremstilles som spesielt ekstreme, blant annet ved bruk av en rekke forenklete fremstillinger som støttes med uttalelser fra eksperter som Lars Gule.

At IS var en del av Al-Qaida stemmer, men det er en påstand som tilslører et komplisert forhold ettersom Al-Qaida i dette tilfelle refererer til Al-Qaida i Irak (AQI) som har hatt et anstrengt forhold til Al-Qaidas sentrale ledelse og Osama Bin Ladens arvtaker Ayman Al-Zawahiri. En av hovedgrunnene til konflikten mellom sentrale deler av Al-Qaida og AQI var at AQI var pådrivere for en sekterisk krig mot blant andre sjiamuslimer, noe både Bin Laden og Zawahiri var imot.⁵⁰ At Al-Qaida skal ha distansert seg fra IS fordi de var for ekstreme ser også ut til å være en forenkling. Mye av grunnen til distanseringen ser ut til å handle om rivalisering som følge av manglende

---

⁵⁰Muftah.org 03.08.2015, Putting the ISIS and Al-Qaeda Rivalry into Context

lojalitet fra Omar Al-Baghdadi som tok over som AQI's leder etter Abu Musab Al-Zarqawi ble drept av amerikanske styrker i 2006. Al-Zarqawi var også i konflikt med Al-Qaida sentralt på grunn av hans fokus på sekteriske skiller og angrep mot sjiaer i Irak. Ekstremismen som Al-Qaidas sentrale ledelse ikke tolererte ser ut til å ha handlet om AQI's og IS's vold mot sjiamuslimer og andre opprørsgrupper. Dette ble sett på som kontraproduktivt i kampen mot vesten og spesielt USA i Irak fordi det ble antatt å fungere splittende på muslimske samfunn og spre fiendskap blant opprørsgrupper som kjempet mot en felles fiende.⁵¹ Årsaken ser dermed ut til å være av mer pragmatiske hensyn og det er ingen grunn til å anta at Al-Qaida motsetter seg IS sekteriske fokus på prinsipielt teologisk grunnlag. Hadde konfliktbilde vært et annet er det grunn til å anta at Al-Qaida også ville støttet angrep mot sjiamuslimer og andre opprørsgrupper som ikke ville være lojale mot Al-Qaidas ideologi. At Al-Qaida sentralt har distansert seg fra IS fordi de er for ekstreme virker å være en misvisende fremstilling av forholdet mellom gruppene og fremstår i sak V1 som en et ledd i negativ andre-representasjon for å skape et ytterligere negativt bilde av Hussain og IS. Det er antakelig dekning for å si at det ikke gir særlig mening å kalle IS mer ekstreme enn Al-Qaida, men at IS fremstilles som mer ekstreme kan også virke naturlig ettersom IS er i dag ser ut til å bli oppfattet som en fiende som utgjør en mer umiddelbar trussel. Det at en slik fiende presenteres som mer ekstrem vil også kunne tolkes som en ideologisk strategi som kan åpne det politiske handlingsrommet slik at tiltak mot denne fienden blir lettere å gjennomføre. Men i sak V1 ser karakteristikkene av IS ut til å primært være et ledd i en negativ andre-representasjon av Hussain. Spesielt når hans støtte til IS trekkes frem helt i begynnelsen av saken og dermed trolig er med på å skape rammene for saken som kan sies å være med på å skape et negativt bilde av Hussain.

4.3.3. Rammer

Konteksten for saken, som vi var inne på ovenfor, gjør det tenkelig at negative fordommer var mer tilgjengelige på tidspunktet for intervjuet. I tillegg er det en rekke trekk ved sak V1 som kan tenkes å ha bidratt ytterligere til å skape et klima for negative fordomsfulle tolkninger.

De første avsnittene i sak V1 er med på å skape en ramme som kan legge til rette for en fordomsfull tolkning av svarene Hussain gir igjennom intervjuet. Forsideteksten og overskriften i saken, "Profetens Ummas Ubaydullah Hussain støtter henrettelsene i Irak og Syria", er sammen med informasjonen om Hussains støtte til IS med på å danne rammer som kan tenkes å invitere til negative tolkninger. Hvis vi ser nærmere på selve intervjuet ser man også at en fordomsfull tolkning krever at deler av svarene tolkes i lys av negative antakelser som må bringes inn av leseren selv.

---

⁵¹Ibid.

Dersom man skal forstå alt det Hussain sier som uttrykk for ekstreme holdninger, som skiller seg på relevante måter fra andre holdninger vi kanskje ikke kaller ekstreme eller som trusler, må man unnlate å ta stilling en hel del relevant informasjon. Man må også unnlate å ta stilling til noen av poengene Hussain kommer med, som at USA ikke kriger for å beskytte minoriteter (SV 13), eller at man må forvente en motreaksjon når man velger å gå militært inn i en ekstern konflikt (SV 17), og at vesten ser ut til å vurdere verdien av egne borgeres liv høyre enn livet til borgere i Irak, Syria og andre land hvor majoriteten er muslimer (SV 18). Disse poengene kunne, hvis de ble fulgt opp, skapt en mer nyansert diskusjon og kanskje forklare noen av grunnene til Hussains tilsynelatende negative fordommer om Norge og vesten. En annen mindre polemisk språkbruk i overskriftene og beskrivelsene av Hussain ville også kunne endret rammene noe og dermed bidratt til å minske potensialet for negative tolkninger.

Både intervjueren og Hussains språkbruk kan tolkes som om de sitter inne med mange fordommer om den andre. Dette gjør at intervjuet også kan tolkes som en diskursiv kamp mellom de respektive ideologiske fordommene de representerer. Spørsmålene som stilles kan tolkes som om ideologiske fordommer gjør spørsmålene ledende på en måte som bidrar til kontroversielle svar. Det kan også virke som om spørsmålene utfordrer Hussains holdninger heller enn å forsøke å gi oss et innblikk i Hussains tankegang. Intervjuerens spørsmålstilling kan også tolkes som om å lede bort fra å ta tak i en del viktige bemerkninger Hussain fremmer som ville kunne ha nyansert inntrykket som blir gitt av Hussain. Men det er viktig å påpeke at de ideologiske fordommene man kan tolke i spørsmålene trolig ikke samsvarer med bevisste motiver hos intervjueren, og at det er mer trolig at intervjueren selv faktisk forsøker å foreta et nyansert intervju. Effektene av det som *kan* leses som spor av ideologiske fordommer bør kanskje heller leses som tegn på en ideologisk maktkamp som utspiller seg mellom de to. Hvis man antar at partene i intervjuet representerer ideologiske strømning som brytes mot hverandre, er tegn på en ideologisk maktkamp nettopp det man kan forvente å finne i en analyse av språket i utvekslingen. Men nettopp det at utvekslingen i intervjuet bærer preg av to ideologiske standpunkt som brytes mot hverandre kan sies å samtidig skape en ramme som gir inntrykk av avstand mellom partene. Denne avstanden gjør at intervjuet kan sees som mindre dialog- enn debattpreget, noe som gjør det tenkelig at en leser i større grad vil velge en side. Dette ville kanskje ikke forekommet i like stor grad dersom intervjuet hadde virket mer dialogpreget.

Det er også viktig å påpeke at sak V1 er en nokså presis gjengivelse av det som ble sagt i intervjuet på VGTV. Det ser ikke ut til å være foretatt redigeringer som gir grunn til å anta at man har forsøkt å presentere et bilde av Hussain som er mer negativt enn det som kommer frem i intervjuet på VGTV, et inntrykk som Hussain selv underbygger med sine uttalelser der. Selv om man kan tenke

seg at leserne var mer disponert for tolkninger basert på negative fordommer som følge av rammene konteksten skapte, og intervjueren selv kan tenkes å hatt negative fordommer mot Hussain, må det sies at det ser ut til at Hussain i stor grad selv bidro til å skape et potensiale for negative tolkninger av hans uttalelser.

4.3.4. Hussain provoserer

Hussain sier i intervjuet at han støtter IS og at han vil leve under en islamsk stat (SV 2), men at han ikke tror det er aktuelt å benytte vold for å oppnå en slik stat i Norge "per dags dato" (SV 4). Det Hussain sier om å ønske en islamsk stat, og at det ikke er snakk om å benytte vold *pr dags dato*, kan tolkes som et forsøk på å provosere fra Hussains side. Måten han svarer på spørsmålet om det er aktuelt å bruke vold (SP 4) avviser ikke voldsbruk kategorisk men bevarer et rom som gjør det mulig å tolke det som om voldsbruk er mulig på et senere tidspunkt. Det er også nærliggende å tro at det er slik mange vil tolke dette svaret. I ytterste konsekvens vil man kunne tolke svaret dithen at Hussain, og andre som sympatiserer med hans syn, vil benytte vold men at de venter på det rette tidspunktet. Uttalelsen kan dermed tolkes som en implisitt trussel om en vold som vil komme i fremtiden. Denne tolkningen er muligens også den tolkningen Hussain selv legger opp til og at han forsøker å appellere til negative fordommer i det norske samfunnet for å provosere frem reaksjoner. Reaksjoner mot påståtte trusler vil kunne virke bekreftende på, og bygge opp under et narrative om at vestlige samfunn fører en krig mot muslimer. Dette er et narrativ Hussain selv refererer til i intervjuet (SIT 2). Hvis man tenker seg at Hussain faktisk ønsker økt polarisering og konflikt mellom muslimer og andre grupper kan man se dette som en semantisk strategi hvor man i stedet for positiv selv-representasjon og negativ andre-representasjon her ser noe vi kan kalle negativ selv-representasjon. Man kan som sagt tenke seg at dette vil tjene en eventuell intensjon om økt polarisering ved å spille på fordommer hos ut-grupper og provosere frem reaksjoner. Samtidig kan det sees som en differensierende strategi som kan tenkes å bidra til å opprettholde skiller mellom "oss" og "dem", som er viktig i dannelsen av gruppetilhørighetsfølelse og inn-gruppe lojalitet.

I SP 9 og SP10 stilles det spørsmål om krig mot Norge og økt terrorfare. I SV 9 svarer Hussain på spørsmål om det "... da er en krig mot Norge...?" (SP 9); "Jeg synes vi har sett de siste 13-14 årene at det har vært krig mot det norske militæret ja" (SV 9). I svaret holder Hussain fortsatt døren åpen for tolkning. Det å avslutte setningen med "ja", gjør at han fort kan tolkes dithen at det er en krig mot Norge, selv om han rent faktisk bare sier at "det har vært en krig mot det norske militæret". Igjen kan man tolke han dit at han her bevisst forsøker å gi et svar han vet har stor sannsynlighet for å bli mistolket. Dette kan også tolkes som forsøk på provokasjon, og kan tolkes som et eksempel på

diskursiv strategi som benyttes for å åpne tolkningsrommet i uttalelsen slik at muligheten for negative tolkninger økes.

I det neste spørsmålet (SP 10) stilles det spørsmål om hvorvidt terrorfaren i Norge har økt som følge av norsk aktivitet i Irak. På dette svarer Hussain at han ikke tror terrorfaren har økt, men at han tror norske styrker vil fortsette å komme under angrep (SV 10). Hussain gir mer informasjon enn det spørres etter, og det at han påpeker at norske styrker kan komme til å fortsette å komme under angrep kan tenkes å undergrave første del av svaret hvor han sier han ikke tror det er økt terrorfare, ettersom mange kan tenkes å anse angrep på norske militære som terror. Dette kan også tolkes som et forsøk på å provosere, men samtidig kan det tolkes som et forsøk på å utfordre ideologiske antakelser om begrepet terror og spesielt forestillinger om at angrep på norske militære mål er terror.

4.3.5. Intervjuer Provoserer

De resterende spørsmålene som stilles til Hussain (SP 11-18) er spørsmål om terror mot USA, hvor spørsmålene som stilles kan tolkes som et forsøk på å få frem provoserende svar, eller å avsløre skulte holdninger hos Hussain. Hussain svarer heller ikke her direkte på spørsmålene og kommer i stedet med betraktninger som kan tolkes som forsøk på nyansering eller en konfrontasjon mot motstanderes ideologiske antatte fordommer. Heller enn å skifte tema, eller å konfrontere disse poengene, ser intervjuer ut til å omformulere spørsmålet og presse Hussain på en måte som kan tolkes som forsøk på å få frem et mer direkte, og da provoserende svar. Måten spørsmålene blir formulert kan sies å tvinge frem svar som vil kunne tenkes å bekrefte fordommer som spørsmålene kan tolkes som et uttrykk for.

Intervjuerens spørsmål kan som sagt tolkes som forsøk på å avsløre skjulte holdninger hos Hussain. Det ene spørsmålet; "USA bomber nå gruppen den islamske stat i Irak, gjør det at muligheten for terrorangrep mot USA øker?" (SP 11), er et spørsmål veldig mange ville ha hatt problemer med å svare avkrefte på. Man kan derfor se spørsmålet som et forsøk på å få et svar som man vet vil bli tolket i negativ retning når svaret kommer fra Hussain, noe det antakelig ikke ville blitt dersom det samme svaret hadde blitt gitt av en sikkerhetsanalytiker. Hussain svarer også "absolutt" på dette spørsmålet (SV 11). Dette blir så brukt mot han når han svarer avkrefte på spørsmålet om han kjenner til konkrete terrorplaner mot USA (SP 12). Når Hussain svarer avkrefte på SP 12 indikerer måten intervjueren stiller neste spørsmål at det er noe galt med det avkrefte svaret fordi Hussain svarte "absolutt" på spørsmål om terrorfaren mot USA har økt (SP 13). Til dette svarer Hussain at muligheten for et angrep er der ettersom USA har involvert seg i krigen (SV 13). Når

intervjuer da spør om Hussain støtter et eventuelt angrep (SP 14) svarer Hussain at han støtter at muslimer forsvare seg (SV 14).

Denne utvekslingen kan leses som at intervjuer tolker Hussains svar som om han støtter et terrorangrep, og at det Hussain refererer til som forsvar er det intervjueren selv ville kalle terror. Samtidig kan svarene Hussein gir sies å være åpne nok til at de kan tenkes å bygge opp under en tolkning som vil kunne lede mange til å konkludere med at Hussain støtter terror mot USA. Selv om han aldri sier dette direkte. Hadde intervjueren forsøkt å klargjøre hva Hussain legger i det å forsvare seg ville dette begrenset tolkningsrommet og kunne bidratt til å minimere potensialet for misforståelser.

4.3.6. Brytning mellom ideologiske ståsteder

En måte å se intervjuet på er at Hussain og intervjuer har forskjellige forståelseshorisonter som gjør kommunikasjonen mellom de to vanskelig. Det virker som om intervjuer har et negativt bilde av Hussain som får han til å tolke Hussains svar i negativ retning. Hussain ville kanskje svart annerledes om ikke intervjuer benyttet begreper som terror. Terror er som sagt et ideologisk ladet begrep som ofte ser ut til å være mer opptatt av *hvem* snarere enn *hva* som er gjort. Måten intervjuer stiller spørsmålene på i SP12-18 kan tolkes som om han er mer opptatt av eventuelle angrep mot USA enn den volden USA allerede utøver i Irak, og andre steder i verden, og ofte mot muslimer, som Hussain på sin side ser ut til å være opptatt av. Det at intervjueren drar intervjuet over mot en potensiell trussel mot USA kan også ha fungert bekreftende på fordommer Hussain kan tenkes å ha om intervjuerens forhold til USA og vestens opptreden rundt om i verden.

Hussain svarer bekreftende på spørsmål om økt terrorfare (SV11), i likhet med hva vi kan tenke oss at mange sikkerhetsanalytikere antakeligvis ville gjort. Han svarer ikke at han støtter et terrorangrep, men han svarer at han støtter menneskers rett til å forsvare seg (SV14), hvilket åpner et rom for usikkerhet i forhold til Hussains definisjon av forsvar. Vi må anta at mye av grunnen til dette er at intervjuer ikke presiserer hva han legger i terror, og måten intervjuer bruker terrorbegrepet kan tolkes som om det bak begrepet ligger en antakelse om at alle former for angrep *mot* USA eller Norge nødvendigvis er terror. Man kan lese Hussains svar som en utfordring av denne forståelsen, på tross av at han ikke kan vite om intervjueren støtter et slikt syn, selv om han kan tolkes slik fra utsiden. Når Hussain referer til rett til forsvar, og intervjueren til terrorangrep, er det nærliggende å tolke dette som mislykket kommunikasjon mellom to aktører med forskjellig virkelighetsoppfatning. Muligens er det slik at intervjuerens forståelse av terror og Hussains forståelse av forsvar går ut på det samme, men dette får vi som sagt ingen gode indikasjoner på. Det

at de to representerer forskjellige ideologiske ståsted, med ulike forståelseshorisonter, er nok mye av forklaringen på at intervjuet kan leses som et eksempel på mislykket kommunikasjon og det kan virke som at det er det vi er vitne til i sak V1.

4.3.7. "Oss" og "Dem"

Slik intervjuet føres kan det tenkes å bygge opp under ideologiske fordommer om hva "de" kan tenkes å gjøre mot "oss". Denne tankegangen vil kunne lede vekk fra kritisk refleksjon om hva som skjer i landene hvor Hussain mener muslimer blir angrepet. For eksempel tok Irakiske og USA ledede flyangrep livet av nesten 2000 sivile i Irak i 2014.⁵² Dette er tall Hussain antakeligvis er klar over, men som kanskje er lite kjent i resten av den Norske befolkningen. Det er mulig intervjueren er klar over denne type nyanseringer, men når Hussains bemerkninger om norsk krigføring og angrep på muslimer ikke følges opp kan dette bygge det opp under narrativet som Hussain viser til om at det pågår en global krig mot muslimer (SV14). Dette er også et viktig narrativ i propagandaen til ytterliggående islamistiske grupper. Når man tilsynelatende ikke viser noen interesse for hva som skjer med "de andre" vil dette kunne bekrefte fordommer om at mennesker i Norge og vesten ikke bryr seg. Hussain kan dermed sies å lykkes i å vise at "de" i vesten har et syn hvor det at USA eller andre dreper sivile "der", er mindre alvorlig enn drap på sivile utført av andre "her". En slik tolkning vil kunne bli bekreftet av det som kan tolkes som unnvikelser (semantisk strategi) hos intervjueren når han ikke vier oppmerksomhet til Hussains kritiske bemerkninger. Som det har blitt påpekt kan unnvikelser i følge van Dijk også tolkes som strategier for positiv selv-representasjon og kan indikere at intervjueren ikke har informasjon som kan følge opp bemerkningene på en måte som ikke samtidig ville bekreftet Hussains poenger. Unnvikelsene kan da tolkes som en strategi for positiv selv-representasjon fordi det å konfrontere kritikken til Hussain vil kunne gjøre det vanskelig å opprettholde en positiv selv-representasjon av selv og sine som "de gode". I dette perspektivet kan det at poengene til Hussain fikk stå ubesvart tenkes å bidra til å bygge opp under fordommer blant enkelte om vestens holdninger til muslimer og islam. Det at slike fordommer er utbredt i vesten er som sagt et viktig poeng i rekruteringspropagandaen til ytterliggående grupper som Profetens Ummah for å bygge opp under narrativet om en krig mot muslimer.

Mye av det vi kan lese i intervjuet kan tolkes som differensierende retorikk som fungerer som et ideologisk verktøy som bidrar til opprettholde grenser mellom "oss" og "dem". Uttalelsene til begge parter kan tolkes som strategier for positiv selv-representasjon og negativ andre-representasjon. I Hussains tilfelle kan uttalelsene også tolkes som det vi kan kalle negativ selv-representasjon, som

---

⁵²Iraq Body Count 2015, Iraq 2014: Civilian deaths almost doubling year on year

vil kunne bidra til å øke fordommer og polarisering ved å spille på antatte fordommer hos "de andre" for å skape større avstand og klarere skiller mellom grupper.

Unnlatelsene som ser ut til å gjøres ovenfor Hussains bemerkninger kan også tenkes å bidra til å opprettholde ideologiske fordommer hos de som mener at det er en forskjell på vold utført av "de andre" og vold utført av "oss". Blant annet de som mener at det er akseptabelt med sivile tap når de sivile tilhører "de andre", for eksempel i den såkalte globale krigen mot terror. Denne type fordommer, hvor det er en forskjell på "vår" og "deres" vold kan som sagt i følge Cavanaugh skyldes en forestilling i såkalte sekulære stater om at all vold som ikke utøves av staten, og spesielt dersom volden er "religiøs", så er det noe med denne volden som gjør den spesielt uakseptabel.

Det er kanskje en kritikk av slike ideologiske fordommer om "vår" kontra deres "vold" i vesten man kan tolke enkelte av Hussains bemerkninger som. Samtidig kan spørsmålsformuleringene tolkes som forsøk på å avdekke Hussains ekstremisme, men at dette forsøket blir stå i veien for å klargjøre hva Hussain forsøker å si. Den tilsynelatende ideologiske kampen i intervjuet gjør at man kan tolke det som om partene virker mer opptatt av å forsvare eller fremme sitt syn, noe som da blir stående i veien for det nyanserende potensiale som intervjuet brakte med seg som arena for dialog. Intervjuet kunne bidratt til mer oppklaring og nyansering dersom det hadde blitt tatt tak i vestens tilsynelatende hykleri når det akseptere drap på tusenvis av sivile i andre land, og det samtidig nektes for at dette kan tolkes som terror. Dette er et hykleri som det kan virke som Hussain forsøker å vise til (SIT2 & SV 14). Det er mulig at det ville kunne avvæpne mange av de fordommene Hussain muligens har om mennesker i Norge og deres forhold til disse spørsmålene dersom man hadde anerkjent at Hussains kritiske bemerkninger kanskje inneholdt perspektiver som var verdt å undersøke nærmere. Det kan være at intervjueren anså Hussains kommentarer som et forsøk på propaganda fra en ekstremist, noe det kan tenkes at det var, og at det å unnlate å gå videre med hans poenger var et forsøk på å ikke bli et talerør for ekstremistisk propaganda. Men man kan si at ved å unnlate å ta tak i Hussains kommentarer endte intervjuet muligens opp med å bygge opp under negative fordommer som man vil kunne finne hos flere av Hussains meningsfeller, og endte opp med å bli et talerør for ideologiske forsøk fra begge sider på å kontrollere diskursen til fordel for sin side.

Problemet blir at man med unnlatelser kan tenkes å bekrefte fordommer hos mennesker som deler Hussains ideologiske standpunkter, og som vil kunne lese sak A1 som et bevis på vestens hykleri i sine holdninger og handlinger rundt om i verden. Det å vise vilje til en refleksjon omkring de kritiske bemerkningene til Hussain kunne åpnet en dør hvor man kunne utfordret tilsvarende hykleri

hos Hussain. Når Hussain svarer; "Dere må slutte å tenke at vestlige liv er mer verdt enn muslimske liv. Vi er ikke for krig. Vi er ikke for drap. Vi ønsker fred i verden" (SV 18), så blir mye av dette inkoherent i lys av andre uttalelser han tidligere har kommet med, og det å gå videre med disse kommentarene ville kunne avslørt et slikt mulig hykleri i Hussains egne syn og holdninger. Man kunne med en slik tilnærming avkledd ideologien han representerer, noe som i følge Fairclough mente vil kunne bidra til å frata ideologier sin ideologiske påvirkningskraft. En slik kritisk tilnærming ville samtidig kunne føre med seg en dekonstruksjon av andre ideologiske antakelser, som annatgelser om at det er en forskjell på "deres" og "vår" vold, og "deres" og "våres" verdi og liv. Men slik intervjuet ble presentert kan man tenke seg at det bidro til å skape skarpere skiller mellom "oss" og "dem". Ettersom Hussain og hans ideologi kan knyttes til islam kan man også tenke seg at intervjuet kan ha støttet opp under negative fordommer om muslimer og islam mer generelt, noe som vil kunne gjøre rekrutteringsarbeidet til Hussain og hans meningsfeller enklere.

4.3.8. Intervjuet fra utsiden

Vi har nå sett litt på dynamikken i intervjuet og hvordan intervjuet kan leses som to som brytning mellom ideologier, men intervjuet ble også kommentert av eksperter. Ekspertkommentarer påvirker også tolkningen og i samme utgave av VG den 17. august 2014 kommenterer Lars Gule på intervjuet.

Han påpeker blant annet at det er interessant at ikke Hussain påpeker splittelsen mellom Al-Qaida og IS. Han påpeker at Al-Qaida har kritisert IS for sine brutale metoder,⁵³ men som vi var inne på kan dette være en noe misvisende fremstilling og bidrar til å tegne et unyansert bilde av både IS, Al-Qaida og konflikten i Irak og Syria generelt. Også Jan Bøler fra Arbeiderpartiet ser ut til å slutte seg til denne fremstillingen i samme sak, og det er i et ideologisk perspektiv interessant at det er vestens "nye fiende", IS, som utsettes for en negativ retorikk som kan tolkes som forsøk på å fremstille IS som verre enn den "gamle fienden" Al-Qaida. Man kan da spekulere i om dette også handler om at man ønsker å gjøre noe med IS, og at det vi ser er semantiske strategier for å rettferdiggjøre politiske holdninger som støtter handlinger mot den nye fienden. Det er ingen tvil om at IS *er* en grusom gruppe, men motivasjonen til å delta i den såkalte krigen mot terror er svekket i store deler av verden og man kan tenke seg at man trenger en enda større trussel enn Al-Qaida dersom man skal kunne få oppslutning om å gå militært inn i kampen mot IS. Et perspektiv er da at fremstillingene av IS som verre enn Al-Qaida kan tolkes som forsøk på ideologisk kontroll av diskursen for å legitimere reaksjoner mot en ny fiende som utfordrer et ideologisk hegemoni, og

---

⁵³Vedlegg 3

samtidig "overtale" tvilerne, og resten av folket som kontrollerer maktapparatet igjennom demokratiske mekanismer, om at reaksjonene er nødvendige.

En annen interessant ting som Gule påpeker er at Hussain forsøker å gjøre seg viktigere enn han er, og at ikke alle som har reist til Syria eller Irak kommer fra miljøet rundt Profetens Ummah.⁵⁴ Dette er et viktig poeng. Intervjuet får det til å fremstå som om Hussain snakker for alle fremmedkrigere samt alle radikale eller ekstreme islamister i Norge. En slik tolkning vil absolutt være mulig, og dette er et inntrykk det ser ut til at Hussain selv forsøker å skape. Samtidig bygger saken kraftig opp under potensielle fordommer omkring islam og muslimer ettersom det ikke gjøres noen forøk på å gjendrive påstander om muslimer og islam som Hussain kommer med i intervjuet. Når Hussain sier; "vi muslimer tror at islam igjen vil regjere over hele verden" (SIT 1), gir han inntrykk av at det er alle muslimers holdning som uttrykkes og at han snakker på alle muslimers vegne. Dette utsagnet vil kunne bekrefte ideologiske fordommer om at "muslimene" vil ta over verden. Samtidig ser ikke intervjueren ut til å forsøke å problematisere det at Hussain får det til å virke som om han snakker på vegne av alle muslimer, noe som gjør at dette inntrykket blir stående og muliggjøres som en tolkning av utsagnet.

Intervjuet kan tenkes å virke polariserende fordi det stort sett ser ut til å bygge opp under fordommer på begge sider av det ideologiske spekteret med Hussains meningsfeller på den ene siden, og de som har negative fordommer om muslimer og islam på den andre. Sak VI kan slik jeg ser det tolkes som et uttrykk for fordommer fra to ideologiske leire som ender opp med å bekrefte, og muligens forsterke, fordommer knyttet til "den andre", uten at det åpnes for nyanseringer eller kritiske refleksjoner. Det er spesielt potensielle fordommer om muslimer og islam som kan underbygges fordi tolkningsrommet som tillates av måten spørsmålene stilles, og måten Hussain svarer på, blir veldig stort.

---

⁵⁴Ibid.

5.0. Kapittel 5: Sentrale funn og konkluderende merknader

Problemstilling for oppgaven var hvorvidt Aftenposten, VG og Dagbladet kunne sies å ha benyttet et generaliserende språk i fremmedkrigersaker i perioden for analysen og hvorvidt språket som ble benyttet kan tenkes å ha bidratt til å bekrefte, opprettholde, og muligens skape negative fordommer om muslimer og islam. Etter å ha gått igjennom alle sakene som kom med på forsiden som kunne identifiseres som en del av fremmedkrigerdiskursen i perioden for analysen endte jeg opp med å vurdere det til at 85.37 % av sakene presenterte negative vinklinger⁵⁵. En noe grovere vurdering ble også gjort av alle saker som kunne knyttes til muslimer eller islam på forsiden i samme periode, hvor jeg vurderte at 79.72 % av sakene var negative⁵⁶. Som vi har sett peker van Dijks sosiokognitive teorier mot at assosiasjoner mellom negative temaer og koblinger av disse til grupper, i dette tilfelle muslimer, vil kunne være med på å skape negative fordommer. Samtidig vil slike koblinger kunne bekrefte allerede negative fordommer som samsvarer med tolkningene slike koblinger tillater for, og dermed også opprettholde og muligens forsterke allerede eksisterende negative fordommer. Jeg foretok diverse ordsøk i mediearkivet A-tekst, hvor jeg så på den generelle tendensen hos alle norske papiraviser og hos de aktuelle avisenes papirutgaver i perioden for analysen. Disse søkene viste også en økning i forekomsten av negative begreper som terror, radikal og ekstrem sammen med begrepene islam og muslim i perioden⁵⁷.

Disse undersøkelsene peker mot at språkbruken kan tenkes å bidra til å skape eller støtte fordomsfulle holdninger ovenfor muslimer og islam. Disse resultatene og vurderingen av disse samsvarer, som ble nevnt tidligere, med medieanalyser som er gjort tidligere av blant andre IMDi og ECRI. Vurderinger som er gjort i rapportene til IMDi og ECRI peker mot at norske medier fremstiller muslimer i et negativt lys og at deres mediedekning kan bidra til økte fordommer.

Hverken mine mer kvantitative undersøkelser eller disse andre analysene kommer med eksempler på, eller analyser av spesifikke medietekster og viser heller ikke hvordan diskursen som kan tenkes

---

⁵⁵ Vedlegg 5

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Se vedlegg 7 & 8

å bidra til fordommer ser ut. Her kommer min kritiske diskursanalyse av de tre sakene inn, og jeg mener å ha gjort en rekke interessante funn og kommet med tolkningsperspektiver som bidra til større innsikt i hvordan norsk mediediskurs kan tenkes å reprodusere og muligens skape fordommer.

5.1. Sentrale funn

Aftenposten hadde 142 saker som kunne kobles til muslimer og islam i den aktuelle perioden. Av disse ble 72.54 % vurdert til å være negative. Av disse 142 sakene kunne 39 plasseres i fremmedkrigerdiskursen og av disse var 31 negative saker. VG hadde på sin side 42 saker som kunne kobles til muslimer og islam hvorav 80.9 5% var negative. Av de 42 sakene var 21 saker i fremmedkrigerdiskursen og 17 av disse var negative⁵⁸. Jeg foretok en kritisk diskursanalyse av to av sakene fra aftenposten og en sak fra VG. Jeg fokuserte i stor grad på bruken av begreper i sakene fra Aftenposten og fant at måten ulike begreper ble benyttet, kombinert og knyttet opp mot hverandre, enten direkte eller indirekte, kunne tenkes å støtte generaliserende forståelser av begreper. Språket i sakene la også til rette for fordomsfulle tolkninger av tekstene som kunne bekrefte negative fordommer om islam og muslimer. I VG-saken så jeg også nærmere på hvordan intervjuet kunne leses som en diskursiv kamp mellom ulike ideologier og hvordan intervjuet kunne leses som utrykk for, og gi støtte til, ulike fordommer om islam og muslimer, men også om mennesker i vesten og Norge. Jeg fant at Sak V1 kunne leses som en diskursiv kamp mellom ideologier, og at saken kunne gi støtte til negative fordommer om islam, muslimer og mennesker i Norge og vesten.

Det jeg mener analysene viser er at sakene i stor grad appellerte til negative generaliserende tolkninger av begreper og skapte koblinger som la til rette for tolkninger som vil kunne støtte negative fordommer om muslimer og islam.

Allikevel er forskningen på radikaliserings og fremmedkrigere i stor grad manglende, noe som gjør at det er vanskelig å trekke konklusjoner om fordommenes rolle i forhold til disse fenomenene. Mer forskning bør gjøres på hvilken rolle språket kan tenkes å spille, og de undersøkelsene jeg har gjort ser ut til å vise at det forekommer språk som kan bidra til fordommer. Men vi trenger grundigere analyser av større mengder mediestoff og annen språkbruk, som kanskje bør kombineres med tverrfaglige samarbeider dersom slik type forskning skal bli god. Jeg har med denne oppgaven gitt et lite bidrag som viser at det ser ut til å være nok å ta av for de som vil undersøke språkets rolle i forhold til fremmedkrigere og radikaliserings.

---

⁵⁸ Vedlegg 5

5.1.1. Radikale islamister er ekstreme islamister

I sak A1 viste jeg hvordan bruken av betegnelsen radikale islamister appellerte til forståelser av både begrepet islamist og radikal som gjorde at islamisme kunne forstås som noe farlig og at islamister kunne forstås som voldelige. Det ble gjort en kobling mellom forståelsen av begrepene radikal og ekstrem som så ut til å sammenblande disse, slik at radikal islamist ikke lenger kunne forstås som en islamist som ønsker grunnleggende forandringer. En radikal islamist så ut til å bli en ekstremist; en som ønsker å bruke vold for å få igjennom endringer og som også kunne tenkes å ønske å utøve terror mot Norge. Det så ut til at bruken av begrepet radikal gjorde det mulig å tolke begrepet som et synonym for ekstrem. Analysen i sak A1 viste også hvordan begrepet radikal så ut til å ha forskjellig meningsinnhold for forskjellige aktører i diskursen. Radikal så ut til å bli brukt som betegnelse på islamister som ble ansett som en fare av mediene ut i 2013, mens myndighetene og PST når de uttalte seg, benyttet betegnelsen ekstrem.

Ett av funnene jeg gjorde var et mulig skifte i medienes begrepsbruk i betegnelse av det som så ut til å bli ansett som farlige islamister hos både Aftenposten og VG. Det så ut til å ha forkommet et skifte fra bruken av begrepet radikal til ekstrem mellom 2013 og 2014. Samtidig med en nedgang i bruken av radikal var det en økning i bruken av ekstrem, og begrepet radikalisering dukket også hyppigere opp i samme periode⁵⁹. Dette kan indikere at mediene tok til seg myndighetens og PSTs begrepsforståelse. Begrepet radikalisering kunne ikke slik det ble benyttet sees som en bevegelse i radikal retning. Radikalisering så ut til å være en betegnelse på en bevegelse fra radikal til ekstrem, og ikke en bevegelse mot et sterkere ønske om grunnleggende endringer men mot vold. Dette kan ha gjort at mye av betydning som så ut til å ligge i medienes bruk av begrepet radikal tidligere, til en viss grad ble opprettholdt av begrepet radikalisering. Dette kan være fordi begrepet ser ut til å skape en indirekte kobling mellom ekstrem og radikal slik at det radikale blir nesten ekstremt. Måten islamistbegrepet så ut til å bli koblet til vold og terror i begge sakene gjorde også at man kunne finne støtte for en generaliserende tolkning av islamistbegrepet. Sakene i Aftenposten så ut til å støtte generaliserende tolkninger som presenterte islamister som en homogen gruppe. En islamist så ut til å kunne bli forstått som er en ekstrem islamist i begge sakene, selv der betegnelsen radikal islamist ble benyttet, noe som vil kunne støtte fordommer om at islamister alltid er ekstreme.

Slik begrepen radikal, ekstrem og islamist ble benyttet og kombinert kan det sies at både sak A1, A2 og V1 gav støtte til tolkninger som legger en generalisert forståelse av islamisme til grunn, hvor islamister blir oppfattet som voldelige og farlige og også som potensielle terrorister.

---

⁵⁹ Vedlegg 7

5.1.2. Koblinger til islam og muslimer

Både sak A1 og sak A2 skapte det som kan leses som koblinger mellom islamistbegrepet og religion. Islam ble igjennom islamistbegrepet indirekte assosiert med vold og terrorfare. Sakene la da til rette for tolkninger som kunne støtte fordommer om muslimer og islam som kunne tolkes som en av de viktigste årsakene til fremmedkrigeraktivitet, økende ekstremisme og antatt terrorfare.

Det at begrepet islamist ble benyttet skaper i seg selv en mulig assosiasjon til islam men denne koblingen blir sterkere når religion nevnes spesifikt. I sak A1 gjordes koblingen til religion ved at religion ble nevnt som en viktig motivasjonsfaktor for fremmedkrigere og at mange av fremmedkrigerne sluttet seg til religiøse grupper. I sak A2 gjordes koblingene til religion via et fokus på konvertitter som hadde blitt fremmedkrigere. I sak A2 så man også hvordan koblingene til religion ble gjort også ved at det ble påpekt av politimesteren at man skulle være forsiktig med å si noe om hvor mye religion betydde for fremmedkrigere. Religion var allikevel den faktoren som ble trukket frem og som dermed la til rette for å tolke religion som forklaringen på fremmedkrigervirksomheten. I begge sakene ble fremmedkrigere knyttet opp mot terrorfare og vold og begge sakene presenterte religion på en måte som åpnet for en tolkning som ville kunne bekrefte fordomsfulle antakelser om islam som årsaken til fremmedkrigeraktivitet og en antatt terrorfare. Denne koblingen til islam kunne tenkes å bekrefte negative fordommer om muslimer og være med på å skape et mer negativt bilde av islam og da også muslimer.

5.1.3. Differensierende språk

Hos Aftenposten var det klare indikasjoner som kan kalles differensierende språk. Dette var spesielt tydelig i sak A2 med bruken av betegnelsen "etnisk norske". Sak V1 viste også tydelige indikasjoner på differensierende språk men det som var spennende i sak V1 var at det var eksempler på differensierende språk hos begge partene.

Bruken av betegnelsen etnisk norsk i sak A2 dukket opp i forbindelse med konvertitter og så ut til å bygge opp under kategorier som skapte skiller mellom etnisk norske konvertitter og muslimer, men også mellom etnisk norske og andre norske. Denne måten å kategorisere mennesker på kan tenkes å appellere til fordommer om at det finnes de som er helt norske og de som ikke er helt norske og bidra til å skape sterkere skiller mellom "oss" og "dem". Måten saken omtalte konvertitter på kunne også tenkes å støtte opp under fordommer om barn av muslimer fordi bruken så ut til å kunne bekrefte fordommer om at barn som er født av muslimer ikke kunne være konvertitter. Denne tolkningen så ut til å bli tilgjengelig igjennom mulig implisitte fordommer om pakistanere, fordi

saken kunne støtte antakelser om at pakistanere alltid er muslimer. Betegnelsen etnisk norske så også ut til å støtte en tolkning som bygger på tanker om et skille mellom etnisk norske konvertitter og (ekte) muslimer. På denne måten kan saken ha støttet fordommer som anser islam som en etnisk så vel som en religiøs kategori. Det skillet som differensieringen mellom muslimer og etnisk norske konvertitter åpnet for, når islam ble til en etnisk kategori, så ut til å følge det som før kunne blitt betegnet som raseskiller, hvilket gjør at denne differensieringen kan støtte negative fordommer om muslimer som kan sies å være rasistiske. Det er grunn til å anta at den differensierende språkbruken kan ha bidratt til å støtte, reproducere og muligens vært med på å skape negative fordommer om islam og muslimer mer generelt.

I sak V1 tolket jeg det den differensierende retorikken først og fremst som tegn på diskursiv kamp mellom ulike ideologiske ståsted, men jeg fant at det differensierende språket også kunne tenkes å støtte opp under fordommer hos lesere av intervjuet. Den differensierende retorikken jeg fant i sak V1 var ofte knyttet til det jeg mener kan tolkes som strategier for positiv-selvrepresentasjon og negativ andre-representasjon som er med på å skape skiller mellom "oss" og "dem". Etersom jeg i stor grad analyserte saken som et eksempel på diskursiv kamp så disse strategiene ut til å skape avstand mellom partene i intervjuet, men kan også tenkes å bidra til å bekrefte fordommer om "oss" og "dem" hos leserne. Ved å for eksempel presenter Hussains ønske om sharia, når saken la til rette for negative fordomsfulle tolkninger av begrepet, kunne dette sees som en strategi for negativ andre-representasjon. Det samme gjelder koblingene mellom IS og Hussain og tilsynelatende forsøk på å rangere IS som verre enn Al-Qaida. Et interessant funn var at Hussain selv benyttet differensierende retoriikk som kunne tolkes som forsøk på å provosere og skape avstand til ut-grupper. Det som kunne tolkes som differensierende strategier hos Hussain var det jeg valgte å kalle negativ selv-representasjon som spilte på fordommer hos ut-gruppen for å skape en polariserende effekt og skape sterkere skiller mellom egen inn-gruppe og ut-grupper.

Sak V1 kunne tolkes til inntekt for fordommer om "oss" og "dem" og åpnet for negative tolkninger. Språket til både intervjuer og Hussain så ut til å kunne bekrefte negative fordommer om muslimer, blant annet at muslimer vil "ta over" landet. Saken så også ut til å kunne bekrefte fordommer som andre kan tenkes å ha om holdninger i Norge og vesten ved at saken kunne tolkes som en bekreftelse på at vesten ikke bryr seg om muslimske liv og vurderer verdien av livene til muslimer i andre deler av verden annerledes enn livene til "våre egne".

5.1.4. Diskursive kamper

Alle sakene kunne sees som utrykk for diskursive kamper, hvor kontroll av begrepers betydning stod sentralt. Man så i eksempelet med begrepene radikal og ekstrem i sakene fra aftenposten at disse begrepene kunne se ut til å ha veldig forskjellig betydning avhengig av hvem som brukte begrepene og at begrepsbruken så ut til å ha endret seg, noe som kan leses som en indikasjon at det stemmer at diskursive ordner ikke er statiske. I sak V1 så det ut til at det foregikk en diskursiv kamp mellom ideologier som handlet om representasjoner og begreper. Bruken av begrepene terror, forsvar og sahria så ut til å kunne være en indikator på dette. Sak V1 så også ut til å vise hvor vanskelig kommunikasjon kan være når to forskjellige verdensforståelser møtes med sine forståelseshorisonter, og intervjuet kunne også sees som et eksempel på mislykket oversettelse og kommunikasjon mellom disse horisontene.

5.2. Konklusjon

Denne analysen presenterte i stor grad mulige tolkninger av språket i tekstene. Det er med andre ord perspektiver. Men det er grunn til å si at hypotesen bak problemstillingen i denne oppgaven står like støtt som før jeg begynte arbeidet og argumentet som oppgaven fremsetter ser ut til å være gyldig.

Aftenposten, VG og Dagbladet kan sies å ha benyttet språk som kan gi støtte til negative fordommer om muslimer og islam i fremmedkrigerdiskursen, og dette kan tenkes å bidra til å opprettholde, reproducere, og muligens skape negative fordommer om muslimer og islam.

Det ble ikke foretatt en diskursanalyse av noen av saken fra Dagbladet, så jeg kan ikke si at konklusjonen er like sikker i deres tilfelle. Men basert på gjennomgangene jeg har gjort av Dagbladet, hvor de har høyest andel negative saker om både fremmedkrigere, muslimer og islam, antar jeg at det samme gjelder Dagbladet også⁶⁰.

Jeg fikk også et inntrykk av at avisene faktisk forsøker å unngå dette. Jeg fant indikasjoner på at det ble gjort forsøk på å ikke skape negative assosiasjoner til islam og muslimer, noe den lave forekomsten av ordene muslim og islam i sakene som ble analysert er en indikasjon på. Mye av årsaken til at språket kan tenkes å støtte negative fordommer kan også være et resultat av kognitive

---

⁶⁰Se vedlegg 5

prosesser det er vanskelig å kontrollere, som krever at vi kategoriserer, generaliserer og essensialiserer for å kunne forstå verden rundt oss. Som de sosiokognitive teoriene som var med å informere analysen indikerer, lener vi oss på disse kognitive modellene når vi kommuniserer og vurderer, hvilket gjør at vi alltid til en viss grad generaliserer og essensialiserer og deler verden opp i kategorier med språket. Men ettersom våre kognitive modeller, eller vår spesifikke kontekst som Gadamer snakker om, ikke overlapper med andres modeller eller kontekster åpner språket vårt for at det kan tolkes på en måte som ikke var intendert. Vi kan derfor, selv om vi ikke ønsker det, komme til å understøtte fordommer hos andre som kan komme til å forstå det vi sier på en annen måte en vi selv gjør.

Dette gjør det enda viktigere at vi tenker igjennom ordene og begrepene vi bruker, og dersom vi mistenker at begreper kan misforstås bør vi kanskje klargjøre hva vi mener med disse begrepene. Dette kan sies å gjelde i særlig grad for mediene fordi mediene for mange er en av de viktigste kildene til kunnskap om hva som skjer i samfunnet. Aftenposten, VG og Dagbladet benyttet en rekke uklare begreper uten å forsøke å nyansere disse og overlot dermed til leseren å tolke betydningen, fordi de i liten grad klargjorde begrepsbruken.

Tolke en tekst vil en leser alltid gjøre, men tolkningsrommet kan muligens begrenses dersom man er mer påpasselig med å klargjøre hva man mener. Dette bør Aftenposten, VG og Dagbladet være nøyer med i fremtiden for å forsøke å unngå å bruke språk i sine saker som kan tenkes å bidra til å opprettholde, reproducere og muligens skape negative fordommer om muslimer og islam.

Betraktninger: Stolthet og fordom

Språk ser ut til å være en viktig faktor i dannelsen av de ideologiske fordommene som er med på å skape "den andre". Ideologiske fordommer gjør også at vi vurderer "oss" som bedre enn "dem" fordi positiv selv-representasjon er en naturlig konsekvens av ideologiers påvirkning. Samtidig bidrar ideologier til negativ andre-representasjon for å skape inn-gruppe solidaritet og samhold, noe som også bidrar til å opprettholde fordommene om "den andre".

Språket som ble benyttet i mediasakene som ble analysert er ikke skrekkeksimpler fra ytterkanten av diskursen, men relativt vanlig språkbruk. De ideologiske fordommene som jeg mente kunne finne bekreftelse i dette språket ser heller ikke ut til å være fordommer man finner hos enkelte små grupper, men relativt vanlige fordommer hos store deler av befolkningen i Norge. Denne type fordommer kan også tenkes å være en katalysator for såkalt radikaliserings fordi de bidrar til marginaliseringen og fremmedgjøringen av muslimer i Norge.

Det snakkes mye om åpenhet og inkludering, samtidig møter vi på denne type fordommer overalt i samfunnet og i alle samfunnslag. Disse fordommene er ikke uskyldige fordommer men feilslutninger som kan ha alvorlige konsekvenser. For å kunne ta oppgjør med disse fordommene må vi kanskje også ta oppgjør med den norske fortrefeligheten. Det er mye som er bra med Norge og det er mye å være stolte av, men det er også mye som fortjener å bli underlagt kritikk. Bildet av Norge som et flott land på alle måter kan også sies å være en fordom. Det er fort gjort å glemme at kritiske bemerkninger som de Hussain kom med faktisk kan inneholde viktige perspektiver. Det er faktisk tilfelle at Norge har bidratt i kriger i det som blir betegnet som muslimske land, hvor vi og våre allierte har forvoldt stor skade og forsakert uskyldige menneskers død. Som veteran av den såkalte krigen mot terror forstår jeg godt også hvordan mye av det vi foretok oss kan bli ansett som terror slik, som Hussain kan se ut til å mene at det er. Samtidig så jeg hvordan fordommer på begge sider var med på å skape det nødvendige klimaet for konflikten, og samtidig en dehumanisering av "den andre". Krigføring og våpensalg til regimer som undertrykker sitt folk er bare noen av tingene som slett ikke er så fortrefelig med Norge, men som mange ikke har et kritisk reflektert forhold til.

Stolthet kan også stå i veien for å ta et oppgjør med tankene man kan ha om egen fortrefelighet, spesielt når stoltheten blir så sterk at den grenser til hovmod. Selv om man blir presentert med informasjon som avslører at disse tankene hviler på fordommer kan det være vanskelig å se det opplagte. Man ønsker å bevare et positivt selvilde, og rasjonaliserer eller selekter informasjon for å

vedlikeholde dette. Jeg sier ikke at Norge ikke er flott land å bo i, men fordommer kan stå i veien for å gjøre det bedre. Spesielt for de som faller utenfor det "norske", fordi de faller offer for fordommene, og ikke tillates inn i fellesskapet. Dette kan også gjøre Norge til et langt verre sted for alle, fordi det kan føre til økt polarisering og konflikt. Dette kan tenkes å forsterke fordommer på begge sider, og turen ned spiralen er da i gang. Det som var en diskursiv kamp om ideologisk hegemoni utkjempet med ord kan eskalere til en kamp som utkjempes med hardere midler.

Et av de første stegene for å åpne seg for kritisk selvransakelse for å eliminere fordommer som hviler på feilslutninger og misoppfatninger kan være å overvinne sin egen stolthet og innse at man alltid kan bli bedre. Jeg vil derfor oppfordre til kamp mot både stolthet og fordom.

Litteraturliste

Ahdar, R & Aroney, N.: *Shari'a in the West*, Oxford University Press. Oxford 2010.

Audi, R.: *Epistemology - Third Edition*, Routledge. New York 2011.

Bangstad, S., Leivik, O. & Plesner, I. T (red).: *Sekularisme - med norske Brilller*, Unipub. Oslo 2012.

Blasi, A. J.: *Definition of Religion*, i *Encyclopedia of Religion and Society*, Swatos, W (ed)., s. 129-133. AltaMira Press, Walnut Creek 1998.

Cavanaugh, W.T.: *The Myth of Religious Violence*, Oxford University Press, New York 2009.

Davie, G.: *The Sociology of Religion – A Critical Agenda*, Sage Publications Ltd. Los Angeles 2013.

Delanty, G., Wodak, R., & Jones, P. (eds.): *Identity, Belonging and Migration*. Liverpool University Press, Liverpool 2008

Esposito, J. & Mogahed, D.: *Who Speaks For Islam?*, Gallup Press. New York 2007.

Fairclough, N.: *Language and Power*, Pearson Education Limited, Harlow 2001

Fairclough, N. & Halskov J. E (red): *Kritisk Diskursanalyse – En tekstsamlin.*, Akademika forlag, Danmark 2008.

Feyerabend, P. A.: *Against Method*, Verso, London 1993.

Forgacs, D.: *The Gramsci Reader – Selected Writings 1916-1935*. New York University Press, New York 2000.

- Gadamer, H.G.: *Sannhet og metode*, Pax forlag A/S, Oslo 2012.
- Gilhus, I. S. & Mikaelson, L.: *Nytt Blikk på Religion – Studiet av Religion i Dag*, Pax Forlag A/S. Oslo 2011
- Hoare, Q. & Smith, G.N. (eds): *Selections from the Prison Notebooks of Antonio Gramsci*. ElecBook, London 1999.
- Hume, D.: *An Enquiry Concerning Human Understanding*. Gutenberg project 2011.
<https://www.gutenberg.org/files/9662/9662-h/9662-h.htm#section> – Sist besøkt 02.08.2015
- Jordheim, H.: *Lesningens vitenskap – Utkast til en nyfilologi*, Universitetsforlaget. Oslo 2001.
- Khaneman, D & Tverski, A. (eds): *Choices, Values and Frames*, Cambridge University Press. New York 2002.
- Neumann, I.B.: *Mening, materialitet, makt: En innføring i diskursanalyse*. Fagbokforlaget 2010.
- Rawls, J.: *Political Liberalism*, Colombia University Press. New York 2005.
- Richards, J.R.: *The Ethics of Transplants: Why Careless Thought Costs Lives*, Oxford University Press, Oxford 2012.
- Rosenberg, A.: *Philosophy of Science*, Rutledge, New York 2012.
- Smith, W.C.: *The Meaning and End of Religion*, Fortress Press. Minneapolis 1991.
- Tännsjö, T.: *Understanding Ethics – An introduction to Moral Theory*, Edinburgh University Press, Edinburgh 2008.
- Tyrwhitt-Drake, H.: *A Critique of Critical Discourse Analysis*, PhD thesis School of Linguistics and Applied Language Studies. University of Wellington 2005.
- van Dijk, T. A.: *Prejudice in Discourse*, J. Benjamins Publications Co. Amsterdam 1984.

van Dijk, T.A.: *Power and the News Media*, in D. Paletz (Ed.), *Political Communication and Action* p. 9-36. Hampton Press. Cresskill 1995.

van Dijk, T.A.: *Ideology: A Multidisciplinary Approach*, Sage Pub. London 1998

Westphal, M.: *Whose Community? Which Interpretation? - Philosophical Hermeneutics for the Church*, Baker Academic. Grand Rapids 2009.

Artikler, rapporter og nettsider:

Armstrong, J.: *Power and prejudice: Some definitions for discussion and analysis - Essentializing*. University of New Mexico 2003. <http://www.unm.edu/~jka/courses/archive/power.htm> - Sist besøkt 02.08.2015

Bates T.R.: *Gramsci and the Theory of Hegemony* in *Journal of the History of Ideas*, 36/2, p. 351-366. University of Pennsylvania Press 1975. <https://ondercetin.files.wordpress.com/2011/04/bates-1975.pdf> - Sist besøkt 03.08.2015

Bohman, J & Edward N. Zalta (ed.): *Critical Theory*. The Stanford Encyclopedia of Philosophy 2015. <http://plato.stanford.edu/archives/spr2015/entries/critical-theory> - Sist besøkt 02.08.2015

European Commission against Racism and Intolerance: *Report on Norway, fourth monitoring cycle*. Council of Europe 2009. <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Norway/NOR-CbC-IV-2009-004-ENG.pdf> - Sist besøkt 03.08.2015

European Commission against Racism and Intolerance: *Report on Norway, fifth monitoring cycle*. Council of Europe 2015. <https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Norway/NOR-CbC-V-2015-002-ENG.pdf> - Sist besøkt 03.08.2015

- Europol; *TE-SAT 2007: EU Terrorism situation & trend repor*. Europol 2007.
<https://www.europol.europa.eu/content/publication/te-sat-2007-eu-terrorism-situation-trend-report-1467> - Sist besøkt 01.08.2015
- Europol; *EU Terrorism situation & trend report (TE-SAT)*. Europol 2015.
https://www.europol.europa.eu/latest_publications/37 - Sist besøkt 01.08.2015
- Haig, E.: *Some Observations on the Critique of Critical Discourse Analysis*. Nagoya University 2004.
<https://www.lang.nagoya-u.ac.jp/proj/genbunronshu/25-2/haig.pdf> - Sist besøkt 03.08.2013
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet: *Innvandrere i norske medier: Medieskapt islamfrykt og usynlig hverdagsliv*. Årsrapport 2009.
http://www.imdi.no/Documents/Rapporter/IMDi_Aarsrapport_2009.pdf - Sist besøkt 03.08.2015
- Justis- og beredskapsdepartementet: *Høringsnotat - Forslag om kriminalisering av visse handlinger knyttet til væpnet konflikt (fremmedkrigere)*. Justis- og beredskapsdepartementet 2014.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/8e2d67bcd10443299ebd7834fa8dc0a9/horingsnotatfremmedkrigere.pdf> - Sist besøkt 03.08.2015
- Khaneman, D & Tverski, A.: *Choices, Values and Frames* in American Psychologist 39/4, p. 341-350, The American Psychological Association, Washington D.C. 1984.
<http://web.missouri.edu/~segerti/capstone/choicesvalues.pdf> - Sist besøkt 03.08.2015
- Luke, A.: *Beyond Science and Ideology Critique: Developments in Critical Discourse Analysis* in Annual Review of Applied Linguistics 22, p. 96-110. Cambridge University Press 2002.
http://www.researchgate.net/profile/Allan_Luke/publication/231178948_5_BEYOND_SCIENCE_AND_IDEOLOGY_CRITIQUE_DEVELOPMENTS_IN_CRITICAL_DISCOURSE_ANALYSIS/links/0deec53bf08442265d000000.pdf - Sist besøkt 02.08.2015
- Muftah.org.: *Putting the ISIS and Al-Qaeda Rivalry into Context*, Muftah 03.08.2015
http://muftah.org/putting-isis-al-qaeda-rivalry/#.VX7CQ_kirIU – Sist besøkt 03.08.2015
- Politiets sikkerhetstjeneste: *Trusselvurdering 2012*. Politiets sikkerhetstjeneste 2012.
<http://www.pst.no/media/utgivelser/trusselvurdering-2012/> - Sist besøkt 03.08.2015

Rahman S.S. & Askari H.: *How Islamic are Islamic Countries?* i Global Economy Journal 10/2/2., Berkeley Electronic Press 2010.

<http://www.ahmad-juhaidi.com/wp-content/uploads/2013/06/how-islamic-islamic-countries.pdf> - Sist besøkt 03.08.2015

Regjeringen.: Hva er radikaliserings og voldelig ekstremisme? Regjeringen 2014.

<https://www.regjeringen.no/nb/sub/radikaliserings/om-forebyggende-arbeid/hva-er-radikaliserings-og-voldelig-ekstre/id663761/> - Sist besøkt 03.08.2015

Regjeringen.: *Radikaliserings - Risiko- og beskyttelsesfaktorer*. Regjeringen 2015.

<https://www.regjeringen.no/nb/sub/radikaliserings/veileder/risiko--og-beskyttelsesfaktorer/id2398414/> - Sist besøkt 03.08.2015

Røde Kors: *Høringsuttalelse til forslag om kriminalisering av visse typer handlinger knyttet til væpnet konflikt (fremmedkrigere)*. Røde Kors 2014.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/e6e8a18b1f714a97b284821a6796b5f3/rk.pdf> - Sist besøkt 03.08.2015

Scheufele, D. A. & Tewksbury, D.: *Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models*, in Journal of Communication 57, p. 9–20. International Communication Association 2007.

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.0021-9916.2007.00326.x/epdf> - Sist besøkt 03.08.2015

Avisartikler:

Aftenposten.: *Ambassadør kaller karikatur terror*, Aftenposten 06.06.2008

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Ambassadør-kaller-brAkarikatur-terror-6566648.html>

- Sist besøkt 03.08.2014

Andersen, J.O.: *Etterretningen: - Minst sju norske kriger i Syria* i NTB 17.10.2012.

<http://web.retriever->

[info.com/services/archive/displayDocument?documentId=05501320121017RED121017190906JE01&serviceId=2](http://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=05501320121017RED121017190906JE01&serviceId=2) – Sist besøkt 03.08.2015

Berg, P.H.: *Kraftige reaksjoner på at nordmenn kriger i Syria* i NTB 19.10.2012

<http://web.retriever->

[info.com/services/archive/displayDocument?documentId=05501320121019RED121019081204PH00&serviceId=2](http://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=05501320121019RED121019081204PH00&serviceId=2) – Sist besøkt 03.08.2015

Flågen, T.F., Andresen M.A., & Hammerstad, K.: *Hyller soldatdrapene på Facebook* i VG 29.06.2010

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/hyller-soldatdrapene-paa-facebook/a/10009557/> - Sist besøkt 03.08.2015

Foss, A.B.: *Vil oppsøke syriske opprørere* i Aftenposten 19.10.2012

Hultgreen, G. & Krokfjord T.P.: *Norske Umm er sentral i det i islamistiske miljøet - Norge er i krig med oss* i Dagbladet 23.05.2014

Hopperstad, M., Lynau, J.P., & Hopperstad M.S.: *Islamisten Ubaydullah Hussain: Slik ble han ekstrem* i VG 15.02.2014

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/islamisten-ubaydullah-hussain-slik-ble-han-ekstrem/a/10122331/> - Sist besøkt 03.08.2015

Klungtveit, H.S., et al.: *Dette er ikke en trussel, men en advarsel til deres eget beste* i Dagbladet 20.01.2012

http://www.dagbladet.no/2012/01/20/nyheter/innenriks/demonstrasjon/arfan_bhatti/19880023/ - Sist besøkt 03.08.2015

Kurian, G.: *Han hjalp norske soldater og deltok i kamper* i Aftenposten - A-magasinet, 19.04.2013

Skjerli, B., et al.: *Det hadde vært veldig vakkert hvis vi ser at kvinner dekker seg til istedenfor å undertrykke seg selv ved at de går halvnakne. Profetens Ummahs Ubaydullah Hussain støtter henrettelsene i Irak og Syria* i VG 17.08.2014

Stenvaagnes, R.: *Kritiserer media for å skape angst* i Aftenposten 28.07.2014
<http://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=020002201407281899194&serviceId=2> - Sist besøkt 03.08.2015

Stokke, O.: *Ikke alle som reiser til Syria er islamister* i Aftenposten 03.03.2014

Vinding A., Andresen, M.A., & Andresen, D.: *Norske politikere reagerer på terroradvarsel* i VG 12.02.2010
<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/muhammed-tegningene/norske-politikere-reagerer-paa-terroradvarsel/a/584099/> - Sist besøkt 03.08.2015

Zondag, M.H.W., et al.: *Irakere i Norge anmelder Hussain for oppfordring til terror* i NRK 21.08.2014
<http://www.nrk.no/norge/anmelder-hussain-for-terror-1.11890720> - Sist besøkt 03.08.2015

Video:

VGTV.: *Ubaydullah Hussain om norske kvinner: de undertrykker seg selv*, VGTV 16.08.2014
<http://www.vgtv.no/#!/video/100131/ubaydullah-hussain-om-norske-kvinner-de-undertrykker-seg-selv> – Sist besøkt 03.08.2015

Vedlegg

Vedlegg 1: Sak A1, Aftenposten 19. oktober 2012

Vedlegg 2: Sak A2, Aftenposten 3. mars 2014

Vedlegg 3: Sak V1, VG 17. august 2014

Vedlegg 4: Redigert utgave av intervju i VG 17. august 2014

Vedlegg 5: Oversikt over forekomst av forsidesaker, Aftenposten, VG og Dagbladet

Vedlegg 6: Europols terrorstatistikk 2006-2014

Vedlegg 7: Forekomst av begreper og begrepskombinasjoner.
Aftenposten, VG og Dagbladet

Vedlegg 8: Forekomst av begreper og begrepskombinasjoner. Alle norske papiraviser

Vedlegg 9: Lister over saker som ble vurdert i forbindelse med oppgaven.

Vedlegg 1

Aftenposten 19. oktober 2012, Sak A1. 5 sider

Tekst hentet fra Retriver – ATEKST mediearkiv

<http://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=02000220121019898145&serviceId=2>

Forsidetekst:

Norske radikale islamister er i Syria

De to profilerte islamistene Arfan Bhatti og Mohyeldeen Mohammad er i Syria sammen med ytterligere 20-30 unge nordmenn. Norske myndigheter frykter at disse vil komme hjem radikalisert og med våpentrening.

Saken:

AFTENPOSTEN MORGEN 19.10.2012 Side 4-5 - Seksjon: Nyheter - Del: 1

Forfatter: Andreas Bakke Foss

Vil oppsøke syriske opprørere Norske myndigheter anslår at mellom 20 og 30 nordmenn er i Syria eller på vei dit for å slutte seg til grupper som kjemper mot president Bashar al-Assad. Nå frykter de at unge norske islamister får trening, kamperfaring og knytter kontakter som kan øke ønsket og evnen til å planlegge terror i Norge. Anonym kilde.

Med store summer innsamlede norske penger i bagasjen har unge norske muslimer den siste tiden fått hjelp av mellommenn i Tyrkia til å komme inn i Syria for våpentrening og motstandskamp, blant annet med grupper som legger seg tett opp til terrorgruppen al-Qaidas ideologi.

- De som har reist, er modige brødre som kun ønsker å beskytte den muslimske sivilbefolkningen i Syria, skriver talsmann Ubaydullah Hussain i den radikale gruppen Profetens Ummah i en e-post til Aftenposten.

Idealister

Flere nordmenn har dratt til Syria de siste ukene, ifølge norske myndigheter.

Nordmennene blir av kilder som kjenner miljøene godt, beskrevet som ekstreme, unge og militært utrente idealister. De skal ha blitt lokket til å dra ned av flere lederskikkelser i det radikale muslimske miljøet i Norge.

- Disse ungdommene har ingen som helst innvirkning på situasjonen i Syria, men situasjonen i Syria vil ha enorm innvirkning på dem, sier en kilde som kjenner miljøet og ønsker å være anonym til Aftenposten.

Rekruttering

Enkelte av de eldre lederskikkelsene som er involvert i rekrutteringen av ungdommene er også godt kjent for Politiet sikkerhetstjeneste (PST), som følger flere av dem tett.

Aftenposten vet at både Arfan Bhatti og Mohyeldeen Mohammad er blant nordmennene som nå befinner seg i Syria.

- Jeg kan bekrefte at Mohyeldeen Mohammad er i Syria. Bhatti er i utlandet, uten at jeg vil gå inn på hvor. Ingen av dem har meldeplikt til meg, og jeg forutsetter at de som gode nordmenn ikke bryter norsk lov, sier advokat John Christian Elden.

Våpentrening

Etter det Aftenposten får opplyst, skal en av hensiktene med å sende unge nordmenn til Syria være å gi dem våpentrening, som er vanskelig å få til i Norge.

- Dette er norske sivile personer uten militær trening, som overhodet ikke har forutsetninger for å bidra militært, sier en kilde.

Ubaydullah Hussain i Profetens Ummah, som har 650 medlemmer på sin Facebook-side, sier alle «brødre» som nå befinner seg i Syria eller andre steder, har reist etter eget ønske.

- Profetens Ummah har ikke rekruttert noen av disse brødrene, men bidratt med hjelp og støtte til dem. Når de reiser for en så vakker sak, så er det vår plikt som troende muslimer å hjelpe dem med det de måtte ønske, skriver han i en e-post til Aftenposten.

Pengeinnsamling

Fra flere uavhengige kilder får Aftenposten bekreftet at det er blitt holdt flere innsamlingsaksjoner for å skaffe penger, blant annet til å hjelpe kvinner og barn i Syria. Men pengene skal også trolig gå til å betale reisen for de unge som drar nedover. Ved utreise skal det, etter det Aftenposten erfarer, være tolldeklarerert store summer.

Flere nordmenn skal ha reist via Ankara i Tyrkia, der mellommenn hjelper nordmennene over grensen til Aleppo i Syria. Aftenposten vet at flere nordmenn har benyttet denne ruten. Det er lettest å komme inn den veien siden motstandsstyrkene kontrollerer grensen der.

- Fra Tyrkia er grensen stort sett åpen, sier en kilde.

Noen drar også gjennom Libanon, men det anses som vanskeligere, siden Hizbollah støtter Assad og kontrollerer grensen der.

Mer operative

I sin trusselvurdering for 2012 skriver PST at medlemmer av ekstreme islamistiske nettverk i Norge er involvert i aktiviteter av mer operativ karakter enn tidligere. Aftenposten vet at utviklingen med nordmenn i Syria bekymrer norske sikkerhetsmyndigheter fordi de frykter hva som kan skje når disse personene kommer tilbake.

Det svenske Säkerhetspolisen sier til Aftenposten at «et fåtall» personer fra Sverige har reist til Syria, men vil ikke tallfeste det eksakt. Center for Terroranalyse ved det danske sikkerhetspolitiet PET sier til Berlingske Nyhedsbureau at de kjenner til flere eksempler på dansker som har dratt.

Fakta:

Arfan Qadeer Bhatti

35 år. Tidligere medlem av den kriminelle ungdomsgjengen Young Guns i Oslo.

Medvirket til skytingen mot synagogen i Oslo i september 2006.

Ble tiltalt for å ha planlagt eller forberedt en terrorhandling, deretter frikjent.

Tidligere i år pågrepet, siktet for vold og trusler, samt mistenkt for å ha vært i besittelse av håndvåpen. Løslatt etter to uker.

Fakta:

Mohyeldeen Mohammad

24 år. Først kjent i forbindelse med demonstrasjonene mot profet-karikaturene i 2010.

Uttalte under protestene at det vil komme et 11. september på norsk jord.

Bosatt i Larvik, har fremstått som leder for det ekstremistiske islamistmiljøet på Østlandet.

Siktet for å ha truet blant andre Jens Stoltenberg i en video på Internett i januar i år.

Fakta:

Konflikten i Syria

Startet med fredelige demonstrasjoner i mars 2011 som det ble slått hardt ned på av president Bashar al-Assads regime. Full borgerkrig de siste månedene mellom regjeringsstyrker og væpnede motstandsgrupper. FNs nye spesialutsending, Lakhdar Brahimi, drar lørdag inn i Syria for å arbeide for en våpenhvile. Anslag tilsier at 30 000 mennesker til nå har mistet livet i borgerkrigen. Menneskerettsgrupper hevder at minst 28 000 personer er blitt bortført av regjeringssoldater og milit. Rundt 2 millioner mennesker er blitt hjemløse, ifølge Røde Halvmåne. Nærmere 300 000 syrere har flyktet til utlandet, ifølge FNs flyktningeorgan UNHCR.

AVMAKT OG PLIKT

- Ut fra det vi vet om fremmedkrigere fra andre land, dreier det seg gjerne om en kombinasjon av moralsk og religiøs plikt. For noen er det religiøse mest viktig, sier Petter Nesser.

Nesser er forsker ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) og mener motivasjonen disse personene har for å reise ut, kan være en kombinasjon av flere faktorer.

- I tilfellet Syria kan nok en avmaktsfølelse over at det internasjonale samfunnet ikke gjør mer, være en viktig drivkraft, sier Nesser. Men selv om nordmenn drar, er det ikke nødvendigvis bare for å bidra med våpen i hånden, mener han.

- Det kan også være et ønske om å bidra humanitært, noe vi har sett i andre konflikter. Nesser mener nordmenn som søker mot konflikter i andre land, ikke er noe nytt i seg selv, men at bidraget i Syria-konflikten skiller seg ut.

- Norske borgere skal tidligere ha søkt mot væpnede islamistiske grupper i utlandet, eksempelvis pakistanske grupper som slåss mot India, eller Al Shabaab som kjemper for en islamsk stat i Somalia. Syria skiller seg ut fordi konflikten involverer mange grupper med ulike målsetninger i en kamp mot samme diktator, sier Nesser.

Ifølge Nesser er historien full av eksempler på personer som drar ut som fremmedkrigere, for så å komme i kontakt med terrornettverk de blir rekruttert inn i.

- Al-Qaida oppsto blant arabiske fremmedkrigere i Afghanistan på slutten av 1980-tallet, og mange av dem som har utført terroraksjoner i Vesten i det siste, ville opprinnelig først og fremst delta i kamper mot ISAF i Afghanistan eller USA i Irak. Flere av dem kom i kontakt med Al-Qaida-nettverket, som overbeviste dem om at de kunne tjene kampen bedre som internasjonale terrorister enn som geriljakrigere, sier Nesser.

FLERE UTLENDINGER KJEMPER MED RELIGIØSE GRUPPER

- Utlendingene som kommer til Syria, slutter seg til mange ulike grupper, selv om det er rapportert at det er større innslag av utlendinger blant gruppene som legger seg tettere opp til al-Qaidas ideologi. Det sier Truls Hallberg Tønnessen, forsker ved Forsvarets forskningsinstitutt og ekspert på global jihadisme i Irak og Midtøsten.

- Det er svært mange ulike opprørsgrupper som er aktive i Syria i dag. De klart dominerende består av vanlige syrere som er motivert av en felles kamp for å velte Assad-regimet. I den siste tiden har også syriske grupperinger som i tydeligere grad har en religiøs motivasjon blitt mer synlig, sier han. Tønnessen sier syrerne utgjør majoritetene også i disse gruppene, men de har større innslag av utlendinger. Noen av disse gruppen har også tatt opp i seg medlemmer fra etablerte terrorgrupper i Syrias naboland, som Irak og Libanon.

Han sier den uttalte motivasjonen til majoriteten av utlendinger som kommer til Syria, er at de vil hjelpe Syria med å bli kvitt Bashar al-Assad.

- Det er for eksempel en gruppe libyere som sloss mot Ghadafi-regimet i Libya. De sier de er kommet til Syria for å hjelpe til med å spre den arabiske revolusjonen videre. Lokale opprørere i Syria på sin side sier at de er villige til å samarbeide med utledningene så lenge de har noe å bidra med, og så lenge de ikke er for ekstreme, sier forskeren.

Vedlegg 2

Aftenposten 3. mars 2014, Sak A2. 4 sider

Tekst hentet fra Retriver – ATEKST mediearkiv

<http://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=020002201403031697552&serviceId=2>

Forsidetekst:

- Flere grunner til å dra til Syria

Det er ikke bare religiøse ekstremister som reiser til Syria for å krige, mener PST. Noen kan være eventyrsøkende kriminelle. Andre ønsker å hjelpe.

Saken:

AFTENPOSTEN 03.03.2014 Side 4-5 - Seksjon: Nyheter - Del: 1

Forfatter: OLGA STOKKE

Radikalisering

PST: Ikke alle som reiser til Syria, er islamister

Ikke alle som reiser til Syria, er drevet av religiøs overbevisning, mener Politiets sikkerhetstjeneste (PST). Noen kan være eventyrsøkende kriminelle. I Østfold skjer radikaliseringen for tiden så raskt at den lokale PST-enheten ikke er fremmed for at flere kan reise til Syria i nær fremtid.

Politiledelsen i fylket understreker at det er sammensatte årsaker til at noen unge fra Østfold har reist til Syria.

To jevnaldrende kamerater fra Fredrikstad dro begge til krigen i Syria, etter det Aftenposten kjenner til. De skal ikke ha dratt sammen. Han som dro først, en 22-åring med pakistansk bakgrunn, er kommet alvorlig skadet tilbake til Norge. Han er blitt siktet for terrorhandlinger i Syria.

Kameraten hans, som konverterte til islam for et par år siden, reiste i romjulen. Han skal fortsatt være i Syria. På Facebook uttrykker hans mor dyp fortvilelse over at hun ikke får kontakt med sønnen sin. Han skal, etter det Aftenposten erfarer, ha dratt sammen med en annen mann fra Østfold.

Vil styrke PST i Østfold

Østfold er på kort tid blitt landets mest radikalisererte fylke. Blant dem som har reist til Syria i løpet av det siste året, er også etnisk norske konvertitter. Nå ønsker politimester Beate Gangås i Østfold politidistrikt å styrke sin lokale PST-enhet.

Gangås og PST-leder i Østfold, Øyvind Nilsen, er bekymret for at enda flere unge fra fylket skal reise etter dem som allerede har dratt til det borgerkrigsherjede landet. På spørsmål om de tror noen kommer til å reise i nær fremtid, svarer Nilsen slik:

- Vår er faring er at det er kjappe endringer i utvikling.

Politimesteren og PST-lederen understreker at det er sammensatte årsaker til at noen unge fra Østfold har reist til Syria, og at andre nå kan være i ferd med å forberede en reise.

Dette kjennetegner, ifølge PST og politiet, de som reiser til krigen i Syria:

Unge og ikke fullt så unge menn.

(PST avviser å kommentere om jenter/kvinner er involvert).

Ulik nasjonal bakgrunn.

Muslimere.

Etnisk norske konvertitter.

Ikke så veldig religiøse.

Søker identitet.

Arbeidsledige.

Behov for å fylle hverdagen med noe meningsfullt.

Ønske om å bidra med noe i krigen i Syria.

Spenningsøkende.

Kriminell bakgrunn.

Selv om retorikk og profiler på sosiale medier til noen av Syria-farerne og deres heiagjeng oppfordrer til shaheed (betyr vitne, men brukes også om martyr) og å gjøre en innsats for Allah, mener PST det ikke er opplagt at alle er så religiøse.

- Noen kan bli fascinert av et miljø, de søker spenning, men vi skal være forsiktig med å si hvor mye religion betyr for den enkelte. Det vil være varierende, sier Gangås.

- Noen er kanskje blitt fortalt hva som er rett å mene og tro på, sier hun.

Både Gangås og PST-lederen peker på en rekke tegn som kan tyde på at noen er i ferd med å bli radikalisert:

De har trukket seg unna det sosiale liv og aktiviteter.

Isolert seg.

Svært aktiv på internett.

Endrer stil og væremåte.

Endrer måte å snakke på, ny retorikk.

Endrer klesdrakt, utseende.

Anlegger skjegg.

- Men skjeggvekst behøver ikke å bety noe. Det er farlig å generalisere. Det er summen som skaper bekymring, sier Nilsen.

- Hva trigger noen unge til å reise dit?

- Det må være summen av den totale påvirkningen og tolkning av ideologi, svarer Nilsen.

Legger til rette for reiser

PST-lederen konstaterer at grupper og enkeltpersoner har kontakt med radikale miljøer andre steder i landet.

- Da tenker jeg på profilerte miljøer som legger til rette for reiser til konfliktområder, også til Syria, sier Nilsen.

- Vi er bekymret for at profilerte unge østfoldinger skal utnyttes av ekstreme islamistiske miljøer, sier Gangås.

Ingen av dem vil nevne navn på personer, grupper eller organisasjoner, men Profetens Ummah er et av de mest profilerte, islamistiske miljøene i Norge, hvor Ubaydullah Hussain har hatt en sentral posisjon.

Nylig ble han i Oslo tingrett dømt for trusler mot blant andre to journalister. Dommen er anket av statsadvokaten

Ikke bekymret for alle

Både PST og E-tjenesten har uttrykt bekymring for at de som reiser til krigsområder som Syria og kommer hjem med kamperfaring og traumatiske opplevelser fra krigen, skal kunne utføre terrorangrep i Norge. PSTs informasjonssjef Martin Bernsen sier at PST er spesielt opptatt av pådriverne, ideologene, som oppfordrer unge i Norge å dra til Syria. I Østfold har tenåringer i ungdomsskolealder vært til samtaler med politiet.

- Hvor lang virkning det har mot eventuell ny påvirkning, er vanskelig å si, sier PST-leder Øyvind Nilsen.

Ny trusselvurdering

I morgen legger PST frem sin trusselvurdering for 2014.

For en uke la E-tjenesten frem sin årlige rapport, som konstaterer at rundt 40-50 norske statsborgere i Syria øker terrortrusselen mot Norge og norske interesser. E-tjenesten er bekymret for at ytterliggående organisasjoner som Den islamske stat i Irak og Levanten (ISIL) og Jabhat al-Nusra aktivt rekrutterer medlemmer fra Vesten.

- Hva er det med Østfold?

- Hva er det med Østfold som gjør at det peker seg ut som det stedet i landet med et stort radikaliseringsproblem? Politimesteren i Østfold politidistrikt, Beate Gangås, svarte at hun ikke har noen fasit, men noen tanker. Hun nevner flere faktorer som fylkets beliggenhet, med nærhet til Oslo og grensen mot Europa. Høy befolkningstetthet, og at fylket ligger høyt på den nasjonale statistikken for grov narkotikakriminalitet og menneskesmugling. Arbeidsledigheten er høyere enn mange andre steder i landet. Fylket scorer heller ikke høyt på leveårsundersøkelser.

Vedlegg 3

VG 17. august 2014, Sak V1. 5 sider

Tekst hentet fra Retriver – ATEKST mediearkiv

<http://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=05501620140817DOC6GMV8AR90UFKF06B71K&serviceId=2>

Forsidetekst:

- TERROR – HALSHUGGING – NORSKE KVINNER

EKSTREMISTEN UBAYDULLAH HUSSAIN SNAKKER UT

Saken:

VG R 17.08.2014 Side 6-8 - Del: VG

Forfatter: Brynjar Skjærli, Morten Hopperstad, Jonas Tjersland, Silje Ensrud, Nikolai Kleivan, Harald Henden (foto)

Profetens Ummahs Ubaydullah Hussain støtter henrettelsene i Irak og Syria.

“Det hadde vært veldig vakkert hvis vi ser at kvinner dekker seg til - ...istedenfor å undertrykke seg selv ved at de går halvnakne”

Ubaydullah Hussain (28) i den norske ekstreme islamistiske gruppen Profetens Ummah vil innføre sharialover i Norge.

I et tv-intervju med VG sier talsmannen for Profetens Ummah, Ubaydullah Hussain, at hans mål er å endre det norske samfunnet etter modell fra den såkalte islamske staten (IS) i Syria og Irak.

Den 28 år gamle norsk-fødte mannen er en profilert islamist som har figurert på Politiets sikkerhetstjenestes (PST) liste over radikale ekstremister.

Han svarer «absolutt» på spørsmål om Profetens Ummah støtter organisasjonen som nå kaller seg Islamsk stat (IS), tidligere ISIS eller ISIL.

IS var tidligere en del av al-Qaida, men al-Qaida distanserte seg fra dem, blant annet fordi de var for

ekstreme.

Etter en svært brutal og effektiv militær intervensjon har IS nå kontroll over omlag en tredjedel av både Syria og Irak, og har etablert det de kaller den islamske staten der.

- Dødsstraff

VG konfronterer Hussain med halshugginger, korsfestinger, hodeløse kroppar som henges på gjerder, avkappede hoder som festes på staker og andre dokumenterbare grusomheter som har funnet sted i områder av Syria og Irak, som er under kontroll av den såkalte islamske staten (IS).

Hussein forsvarer fremgangsmåtene og mener at «visse lovbrudd i islam medfører dødsstraff».

Han tror fremgangen som IS har hatt i Irak og Syria, vil ekspandere til resten av verden.

Han mener det ultimale målet er å innføre en islamsk stat over hele verden, Norge inkludert.

- Vi muslimer tror at islam igjen vil regjere over hele verden, sier han.

- Hva er drømmescenariet ditt for Norge?

- Det er å være under den islamske staten og følge islamske lover og underkaste seg Allah.

Samfunnsfiende

På spørsmål om hva kvinnens rolle i et slikt samfunn er svarer han at i motsetning til Vesten «hvor menn kan kjøpe kvinner for penger, hvor kvinner blir sett på som varer og objekter, så er kvinner verdsatt i islamsk stat og islam».

- Er det ok med en kvinnelig statsminister i Norge?

- Jeg er imot hele samfunnet, jeg er imot hele det såkalte demokratiske systemet i Norge, lovverket i Norge. Jeg vil leve under islamsk stat, jeg vil ha islamsk lovgiving, og da har vi allerede en leder og det er Kalif Ibrahim, også kjent under navnet Abu Bakr al-Baghdadi.

- Ser du for deg at kvinner går tildekket på gaten i Norge hvis vi får et slikt regime?

- Jeg tror det hadde vært veldig vakkert hvis vi ser at kvinner dekker til seg istedenfor å undertrykke seg selv ved at de går halvnakne, som vi dessverre ser i Vesten.

- Er du villig til å bruke voldelige midler for å innføre en slik stat?

- Jeg tror verken muslimer i Norge eller den islamske staten eller andre steder tenker å bruke slike midler mot Vesten per dags dato.

Muslimer og vantro

- Norge har vært en av de fremste i krigen mot islam og muslimene, vi ser det i Irak, vi ser det i

Afghanistan, vi ser Norges våpensalg til land som Israel, til land som Frankrike og USA, så Norge har vært et av de fremste i krigen mot islam og muslimene.

- Det at Norge involverer seg humanitært i Irak, gjør det at terrorfaren øker i Norge?

- Jeg nevnte innledningsvis at det er to leire i dag. Det er muslimene og det er de vantro. Dere har deres side og vi har vår side.

- I Norge er man vantro?

- Absolutt. Dere er ikke-troende. Dere tror ikke på Gud, dere tror ikke på profeten Muhammed.

- Er det ok å drepe kristne fordi de, i dine øyne, er vantro?

- Jeg tror jeg har nevnt det mange ganger nå, vi må skille mellom sivilbefolkning og de som krigfører aktivt mot muslimene.

- Er det da en krig mot Norge ettersom de nå skal delta humanitært i Irak?

- Jeg synes vi har sett de siste 13-14 årene at det har vært krig mot det norske militæret ja.

- Betyr det da at terrorfaren i Norge har økt fordi Norge går humanitært inn med hjelpesendinger i Irak?

- Jeg tror ikke terrorfaren i Norge har økt, men norske styrker har vært under angrep flere ganger tidligere og det tror jeg de vil fortsette å være.

Tror terrorfaren i USA øker

Ubaydullah Hussain vil ikke ta avstand fra et eventuelt terrorangrep mot USA.

- USA bomber nå gruppen den islamske stat i Irak, gjør det at muligheten for terrorangrep mot USA øker?

- Absolutt. Det er to parter i en krig, de må forvente å få svar tilbake. Vi må ikke tro at USA kriger på grunn av yezidiene eller andre minoriteter. De har egne økonomiske og militære mål. Det er eneste grunn til at de igjen blander seg inn i denne konflikten, sier Ubaydullah Hussain.

- Har du sett eller hørt om konkrete terrorplaner mot USA på grunn av den aksjonen de har startet i Irak?

- Jeg har ikke hørt noe om terrorplaner hverken mot USA eller andre steder i verden.

- Men du svarer «absolutt» på mitt spørsmål om terrorfaren har økt.

- Jeg sier at muligheten er jo der i og med at de har blandet seg inn i denne krigen, det er det jeg sier.

- Vil du støtte et slikt eventuelt angrep?

- Igjen, jeg tror vi må se på denne globale krigen mot Islam. Muslimer blir massakrert overalt i verden omtrent, og de har rett til å beskytte seg selv.

- Er det et «ja» på spørsmålet?
- Nei, svaret mitt er at muslimer har rett til å beskytte seg selv. Jeg tror du også, hvis du hadde blitt angrepet i ditt hjem, hadde beskyttet deg, din familie og dine barn.
- Men spørsmålet mitt var «støtter du et terrorangrep mot USA»?
- Jeg støtter muslimer som beskytter seg selv, det er svaret mitt.
- Muslimer som beskytter seg selv, kan de gå til et terrorangrep mot USA?
- I krig er det to parter og de må forvente å få svar tilbake når de kriger mot muslimene.
- Så det betyr at USA må forvente at det kommer et terrorangrep?
- Dere må slutte å tenke at vestlige liv er mer verdt enn muslimske liv. Vi er ikke for krig. Vi er ikke for drap. Vi ønsker fred i verden. Men da må vi få lov til å praktisere vår religion optimalt, vi må få lov til å leve i fred og ro i vår muslimske stat.

(NB: Tilstøtende sak som henvises til på forsiden og som har blitt regnet som en del av sak V1)

Forfatter: Av JONAS TJERSLAND og MATTIS SANDBLAD (foto)

Forsker Lars Gule om Hussain-intervjuet: - Skjønnmaler brutal bevegelse

- Det vi ser egentlig er en talsmann for Profetens Ummah som forsøker å bortforklare de ganske troverdige rapportene vi har om Den islamske statens usedvanlige brutale fremferd, sier forsker Lars Gule ved Høgskolen i Oslo og Akershus. I går så Gule hele versjonen av VGTV-intervjuet med Ubaydullah Hussain. Forskeren sier det er interessant at Hussain ikke kommenterer splittelsen i den globale jihadistbevegelsen - altså bruddet mellom IS og al-Qaida. - Al-Qaida har kritisert Den islamske statens brutale metoder, og Ubaydullah Hussain skjønner en usedvanlig brutal bevegelse og såkalte stat, sier Lars Gule til VG. Samme kategori - Er det verdt å lytte på Hussain? - Det er like mye å hente der som om vi skulle lytte til de som snakker på samme måte som Anders Behring Breivik. Det er samme kategori. Her er det ikke noe budskap som er grunn til å ta på alvor, men tvert imot en type ideologiske holdninger som må konfronteres og avvises, sier Gule. - Er det «gutteromfantasier»? - Paradokset her er at det er det. På den annen side så vet vi at slike gutteromfantasier kan bli de mest vanvittige terrorangrep, nemlig 22. juli og Anders Behring Breivik.

De ekstreme islamistiske terrorangrepene i London i 2005 ligner i denne sammenhengen. Her var det også hjemmeavlet terrorisme med bakgrunn i disse forestillingene. Skrittet fra gutterommet og det å la seg påvirke og bli overbevist om noe, og til å organisere grusomme voldshandlinger, er kanskje kortere enn vi liker å tenke på, sier Gule. I VGTV-intervjuet sier Hussain at Profetens Ummah har flere støttespillere som har vært eller er i IS-området for å utføre ulike arbeidsoppgaver. Synlige støttespillere - Alle disse kommer ikke fra Profetens Ummah-miljøet, og det er en del som har reist på egen hånd. Hussain prøver nok å gjøre seg viktigere enn han er, men det er alvorlig nok, for flere personer i tilknytning til dette miljøet har vært eller er i Syria og Irak og slåss med denne usedvanlig brutale grupperingen. Det skal vi ta på alvor for å kunne forebygge eventuelle voldshandlinger i Norge eller i Europa, sier Lars Gule. - Hvem er støttespillerne? - Det er personer som kommer fra østlandsområdet. Men disse personene er synlige, og det gjør det lettere for myndighetene å holde øye med dem. Det reduserer den trusselen de måtte utgjøre, sier Gule. Lars Gule mener det er interessant at Hussain er så klar i støtten til IS. - Det er ikke situasjonen globalt. Det er ikke slik at alle islamister støtter opp om dette. Det er en liten minoritet, og det er ikke engang alle jihadister som støtter Den islamske staten, sier Gule. Fanatisk ekstremisme Jan Bøhler, storbypolitisk talsmann i Arbeiderpartiet, er overrasket over de sterke uttalelsene til Hussain. - Det er første gang jeg har hørt noen offentlig gå ut og støtte den barbariske halshuggingen og de morderiske metodene som IS står for. Selv al-Qaida tar avstand fra dem, sier Jan Bøhler til VG. Bøhler opplyser at han kjenner personer som har gått i samme klasse med Hussain i Oslo. - Han var en vanlig gutt som var integrert. Du kan ikke snakke om dårlig integrering, for han snakker godt norsk. Det er fanatisk ekstremisme. Vi kan ikke bare blåse av det og si at det er guttefantasier, sier Jan Bøhler. Stortingspolitikeren håper uttalelsene kan føre til isolasjon av gruppen i Norge.

Vedlegg 4

Redigert utgave av intervju i VG 17. august 2014. 3 sider

Forfatter: Brynjar Skjærli, Morten Hopperstad, Jonas Tjersland, Silje Ensrud, Nikolai Kleivan, Harald Henden (foto)

Profetens Ummas Ubaydullah Hussain støtter henrettelsene i Irak og Syria

Ubaydullah Hussain (28) i den norske ekstreme islamistiske gruppen Profetens Ummah vil innføre sharialover i Norge.

I et tv-intervju med VG sier talsmannen for Profetens Ummah, Ubaydullah Hussain, at hans mål er å endre det norske samfunnet etter modell fra den såkalte islamske staten (IS) i Syria og Irak.

Den 28 år gamle norsk-fødte mannen er en profilert islamist som har figurert på Politiets sikkerhetstjenestes (PST) liste over radikale ekstremister.

Han svarer «absolutt» på spørsmål om Profetens Ummah støtter organisasjonen som nå kaller seg Islamsk stat (IS), tidligere ISIS eller ISIL.

IS var tidligere en del av al-Qaida, men al-Qaida distanserte seg fra dem, blant annet fordi de var for ekstreme.

Etter en svært brutal og effektiv militær intervensjon har IS nå kontroll over omlag en tredjedel av både Syria og Irak, og har etablert det de kaller den islamske staten der.

- Dødsstraff

VG konfronterer Hussain med halshugginger, korsfestinger, hodeløse kroppar som henges på gjerder, avkappede hoder som festes på staker og andre dokumenterbare grusomheter som har funnet sted i områder av Syria og Irak, som er under kontroll av den såkalte islamske staten (IS).

Hussein forsvarer fremgangsmåtene og mener at «visse lovbrudd i islam medfører dødsstraff».

Han tror fremgangen som IS har hatt i Irak og Syria, vil ekspandere til resten av verden.

Han mener det ultimale målet er å innføre en islamsk stat over hele verden, Norge inkludert.

SIT 1 - Vi muslimer tror at islam igjen vil regjere over hele verden, sier han.

SP 1 - Hva er drømmescenariet ditt for Norge?

SV 1 - Det er å være under den islamske staten og følge islamske lover og underkaste seg Allah.

Samfunnsfiende

På spørsmål om hva kvinnens rolle i et slikt samfunn er svarer han at i motsetning til Vesten «hvor menn kan kjøpe kvinner for penger, hvor kvinner blir sett på som varer og objekter, så er kvinner verdsatt i islamsk stat og islam».

SP 2 - Er det ok med en kvinnelig statsminister i Norge?

SV 2 - Jeg er imot hele samfunnet, jeg er imot hele det såkalte demokratiske systemet i Norge, lovverket i Norge. Jeg vil leve under islamsk stat, jeg vil ha islamsk lovgiving, og da har vi allerede en leder og det er Kalif Ibrahim, også kjent under navnet Abu Bakr al-Baghdadi.

SP 3 - Ser du for deg at kvinner går tildekket på gaten i Norge hvis vi får et slikt regime?

SV 3 - Jeg tror det hadde vært veldig vakkert hvis vi ser at kvinner dekker til seg istedenfor å undertrykke seg selv ved at de går halvnakne, som vi dessverre ser i Vesten.

SP 4 - Er du villig til å bruke voldelige midler for å innføre en slik stat?

SV 4 - Jeg tror verken muslimer i Norge eller den islamske staten eller andre steder tenker å bruke slike midler mot Vesten per dags dato.

Muslimer og vantro

SIT 2 - Norge har vært en av de fremste i krigen mot islam og muslimene, vi ser det i Irak, vi ser det i Afghanistan, vi ser Norges våpensalg til land som Israel, til land som Frankrike og USA, så Norge har vært et av de fremste i krigen mot islam og muslimene.

SP 5 - Det at Norge involverer seg humanitært i Irak, gjør det at terrorfaren øker i Norge?

SV 5 - Jeg nevnte innledningsvis at det er to leire i dag. Det er muslimene og det er de vantro. Dere har deres side og vi har vår side.

SP 6 - I Norge er man vantro?

SV 6 - Absolutt. Dere er ikke-troende. Dere tror ikke på Gud, dere tror ikke på profeten Muhammed.

SP 7 - Er det ok å drepe kristne fordi de, i dine øyne, er vantro?

SV 8 - Jeg tror jeg har nevnt det mange ganger nå, vi må skille mellom sivilbefolkning og de som krigfører aktivt mot muslimene.

SP 9 - Er det da en krig mot Norge ettersom de nå skal delta humanitært i Irak?

SV 9 - Jeg synes vi har sett de siste 13-14 årene at det har vært krig mot det norske militæret ja.

SP 10 - Betyr det da at terrorfaren i Norge har økt fordi Norge går humanitært inn med hjelpesendinger i Irak?

SV 10 - Jeg tror ikke terrorfaren i Norge har økt, men norske styrker har vært under angrep flere ganger tidligere og det tror jeg de vil fortsette å være.

Tror terrorfaren i USA øker

Ubaydullah Hussain vil ikke ta avstand fra et eventuelt terrorangrep mot USA.

SP 11 - **USA bomber nå gruppen den islamske stat i Irak, gjør det at muligheten for terrorangrep mot USA øker?**

SV 11 - Absolutt. Det er to parter i en krig, de må forvente å få svar tilbake. Vi må ikke tro at USA kriger på grunn av yezidiene eller andre minoriteter. De har egne økonomiske og militære mål. Det er eneste grunn til at de igjen blander seg inn i denne konflikten, sier Ubaydullah Hussain.

SP 12 - **Har du sett eller hørt om konkrete terrorplaner mot USA på grunn av den aksjonen de har startet i Irak?**

SV 12- Jeg har ikke hørt noe om terrorplaner hverken mot USA eller andre steder i verden.

SP 13 - **Men du svarer «absolutt» på mitt spørsmål om terrorfaren har økt.**

SV 13 - Jeg sier at muligheten er jo der i og med at de har blandet seg inn i denne krigen, det er det jeg sier.

SP 14 - **Vil du støtte et slikt eventuelt angrep?**

SV 14 - Igjen, jeg tror vi må se på denne globale krigen mot Islam. Muslimer blir massakrert overalt i verden omtrent, og de har rett til å beskytte seg selv.

SP 15 - **Er det et «ja» på spørsmålet?**

SV 15 - Nei, svaret mitt er at muslimer har rett til å beskytte seg selv. Jeg tror du også, hvis du hadde blitt angrepet i ditt hjem, hadde beskyttet deg, din familie og dine barn.

SP 16 - **Men spørsmålet mitt var «støtter du et terrorangrep mot USA»?**

SV 16 - Jeg støtter muslimer som beskytter seg selv, det er svaret mitt.

SP 17 - **Muslimer som beskytter seg selv, kan de gå til et terrorangrep mot USA?**

SV 17 - I krig er det to parter og de må forvente å få svar tilbake når de kriger mot muslimene.

SP 18 - **Så det betyr at USA må forvente at det kommer et terrorangrep?**

SV 18 - Dere må slutte å tenke at vestlige liv er mer verdt enn muslimske liv. Vi er ikke for krig. Vi er ikke for drap. Vi ønsker fred i verden. Men da må vi få lov til å praktisere vår religion optimalt, vi må få lov til å leve i fred og ro i vår muslimske stat.

Vedlegg 5

1 side

Oversikt over forekomst av forsidesaker.

Aftenposten, VG og Dagbladet 30.09.2012-30.09.2014

Andel saker på forsider som kan kobles til islam eller muslimer

Dagbladet 33; VG 42; Aftenposten 142

Total 217

Andel negative saker på forsider som kan kobles til muslimer og islam

Dagbladet 32 – 96.97%

VG 34 – 80.95%

Aftenposten 103 – 72.54%

Totalt 173 – 79.72%

Andel saker som kan kobles til fremmedkrigerdiskursen

Dagbladet; 22 VG; 21 Aftenposten; 39

Total 82

Andel negative saker som kan kobles til fremmedkrigerdiskursen

Dagbladet 22 – 100%

VG 17 – 80.95%

Aftenposten 31 – 79.49%

Totalt 70 – 85.37%

Vedlegg 6

1 side

Europols terrorstatistikk 2006-2014*.

Antall gjennomførte, feilede og avvergede terroraksjoner; tall basert på gjennomgang av Europols *EU Terrorism situation & trend report* (TE-SAT) for årene 2007-2015:

NB.: Islam bemerker her at hendelsen kan knyttes til en gjerningsperson som angivelig også var muslim, men som i rapportenes tabeller betegnes "religiously inspired".

<u>2006</u>	<u>2007</u>	<u>2008</u>	<u>2009</u>	
Total: 498	Total: 583	Total: 515	Total: 294	
Islam: 1	Islam: 4	Islam: 0	Islam: 1	
<u>2010</u>	<u>2011</u>	<u>2012</u>	<u>2013</u>	<u>2014</u>
Total: 249	Total: 174	Total: 219	Total: 152	Total: 199
Islam: 3	Islam: 0	Islam: 6	Islam: 2	Islam: 2

Totalt for hele perioden 2006-2014

Total: 2883

Islam: 18 (0.62 %)

*Kilder:

Europols nettsider; www.europol.europa.eu – Sist besøkt 01.08.2015

Europol; EU Terrorism situation & trend report (TE-SAT).

https://www.europol.europa.eu/latest_publications/37-01.08.2015

Europol; TE-SAT 2007: EU Terrorism situation & trend report

<https://www.europol.europa.eu/content/publication/te-sat-2007-eu-terrorism-situation-trend-report-1467-01.08.2015>

Vedlegg 7

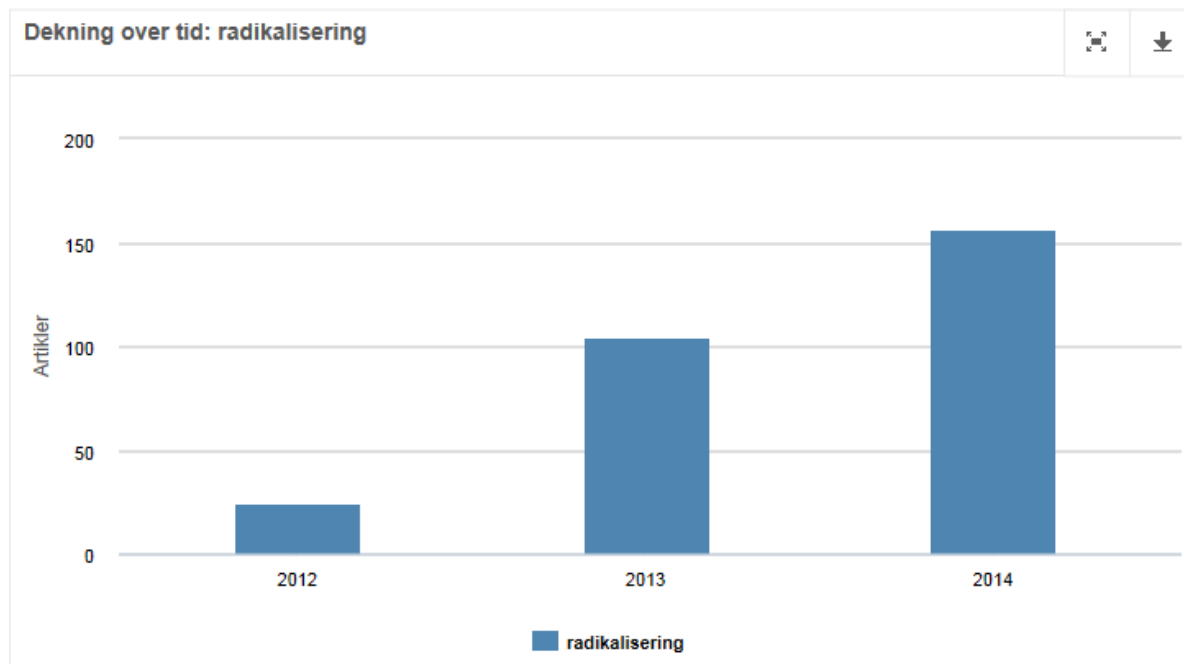
9 sider

Forekomst av begreper og begrepskombinasjoner.

Aftenposten, VG og Dagbladet perioden 30.09.2012-30.09.2014

Oversikten er satt sammen ut i fra tall og tabeller hentet fra mediearkivet ATEKST

RADIKALISERING

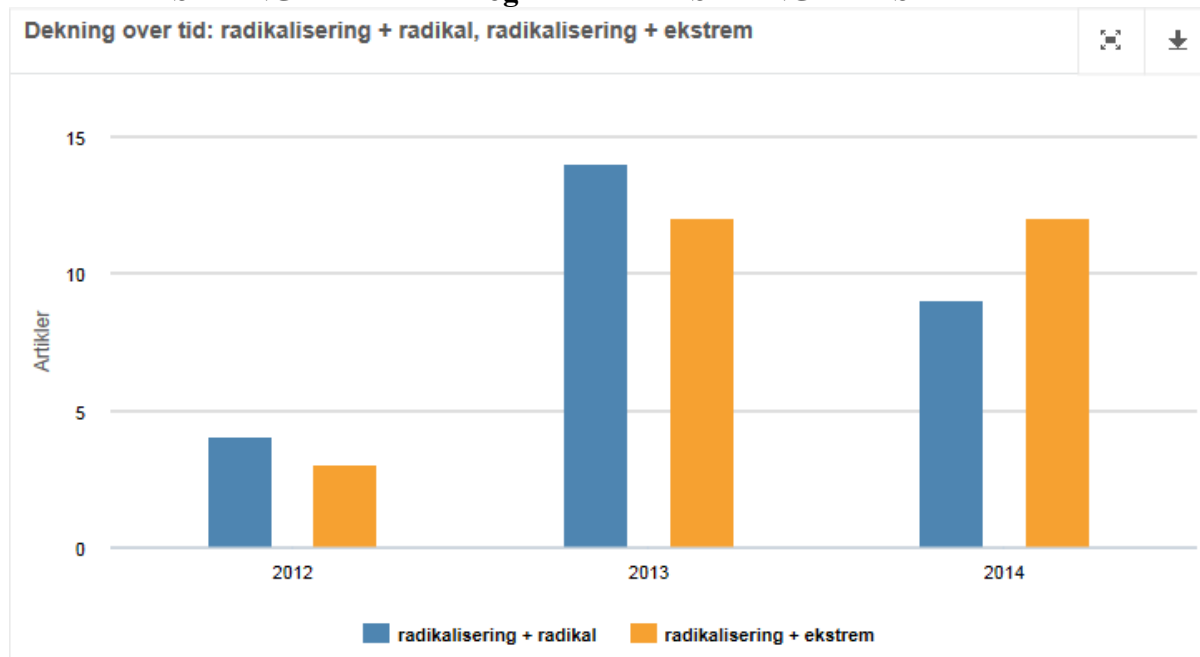

Forekomst av begrepet radikaliserings i mediasaker perioden 30.09.2012-30.09.2014
Aftenposten, VG og Dagbladet

30.09.2012-31.12.2012: 24   2013: 104   01.01.2014-30.09.2014: 156

Kilde: Retriver - Atekst

RADIKALISERING + RADIKAL og RADIKALISERING + EKSTREM

Forekomst av begrepene *radikalisering* og *radikal* i samme mediesak (01.01.2010-30.09.2014)
Aftenposten, VG og Dagbladet

30.09.2012-31.12.2012: 4   2013: 14   01.01.2014-30.09.2014: 9

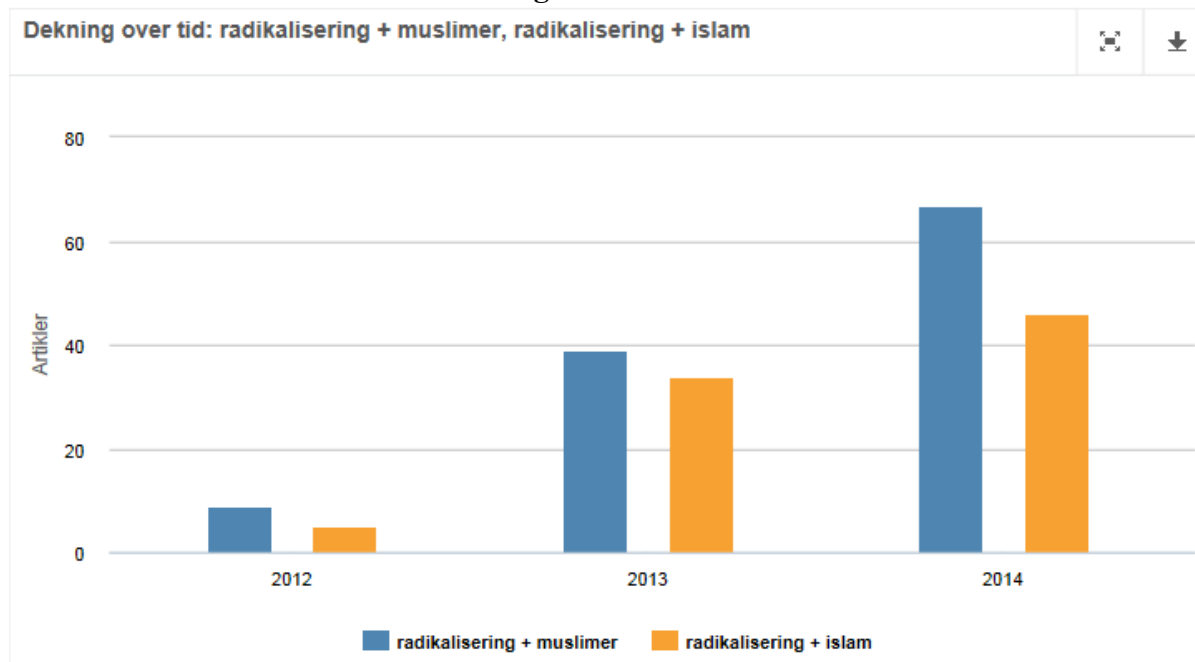
Forekomst av begrepene *radikalisering* og *ekstrem* i samme mediesak (01.01.2010-30.09.2014)

30.09.2012-31.12.2012: 3   2013: 12   01.01.2014-30.09.2014-: 12

Kilde: Retriver - Atekst

RADIKALISERING + MUSLIMER og RADIKALISERING + ISLAM

Forekomst av begrepene *radikalisering* og *muslimer* i samme mediesak (01.01.2010-30.09.2014)
Aftenposten, VG og Dagbladet

30.09.2012-31.12.2012: 9   2013: 39   01.01.2014-30.09.2014: 67

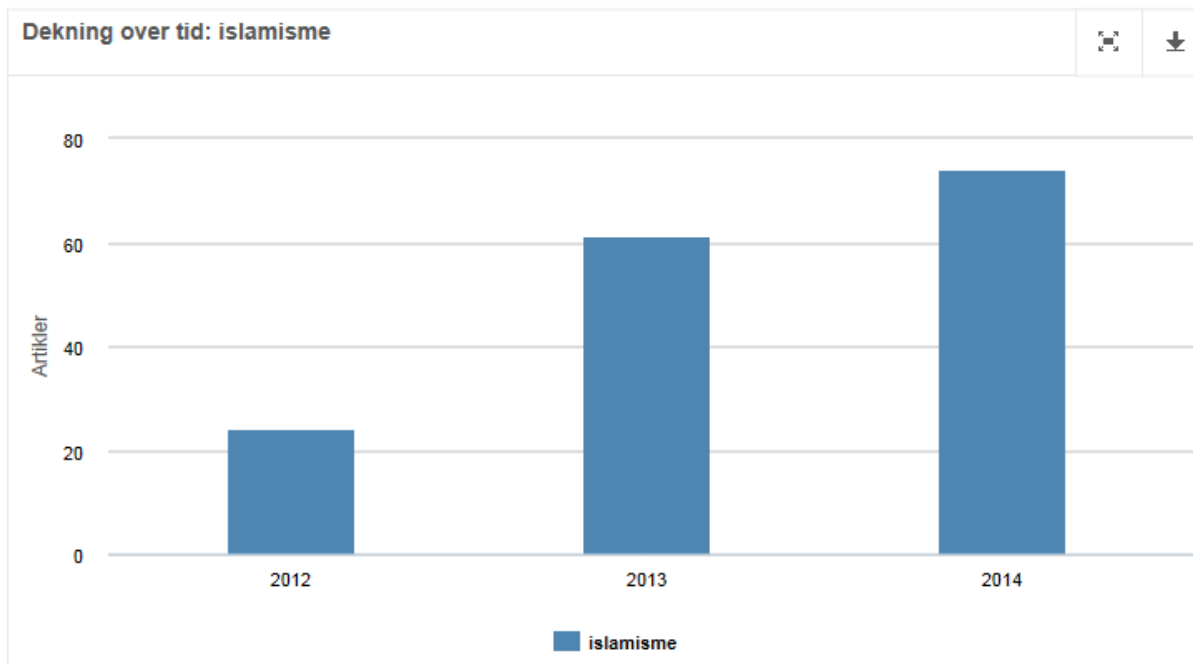
Forekomst av begrepene *radikalisering* og *islam* i samme mediesak (01.01.2010-30.09.2014)

30.09.2012-31.12.2012: 5   2013: 34   01.01.2014-30.09.2014-: 46

Tallene for *radikalisering* og *muslim* i samme perioder var 2, 7 og 26

Kilde: Retriver - Atekst

ISLAMISME

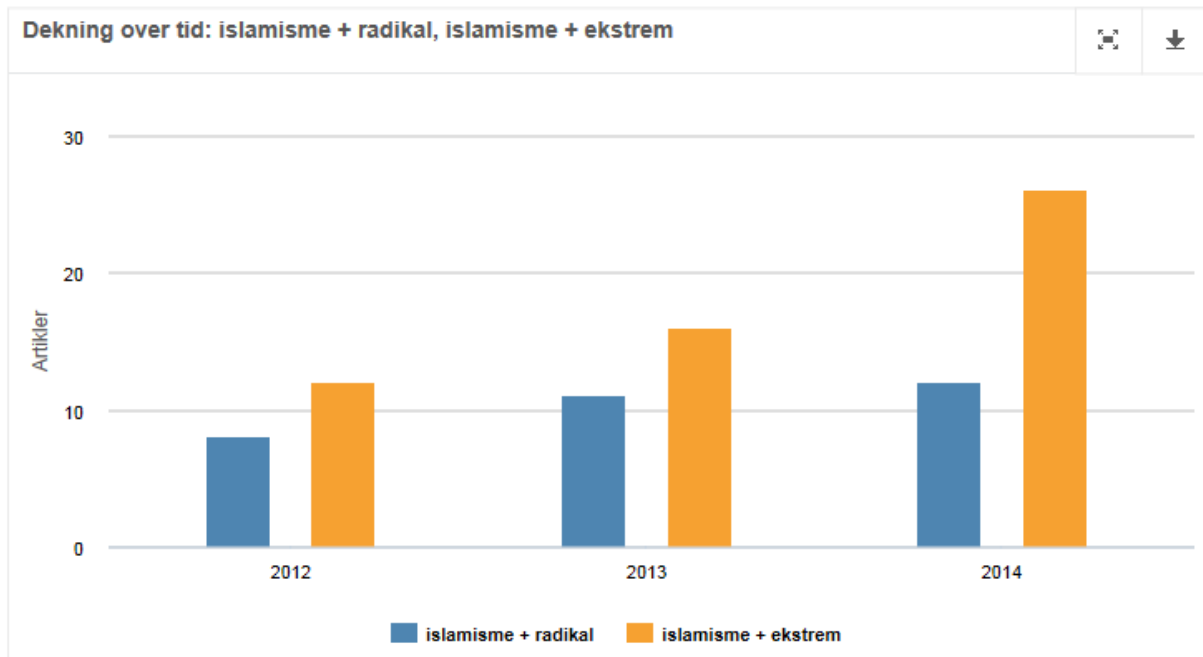

Forekomst av begrepet islamisme i mediesaker perioden 30.09.2012-30.09.2014
Aftenposten, VG og Dagbladet

30.09.2012-31.12.2012: 24   2013: 61   01.01.2014-30.09.2014: 74

Kilde: Retriver - Atekst

ISLAMISME + RADIKAL og ISLAMISME + EKSTREM

Forekomst av begrepene *islamisme* og *radikal* i samme mediesak i perioden 30.09.2012-30.09.2014
Aftenposten, VG og Dagbladet

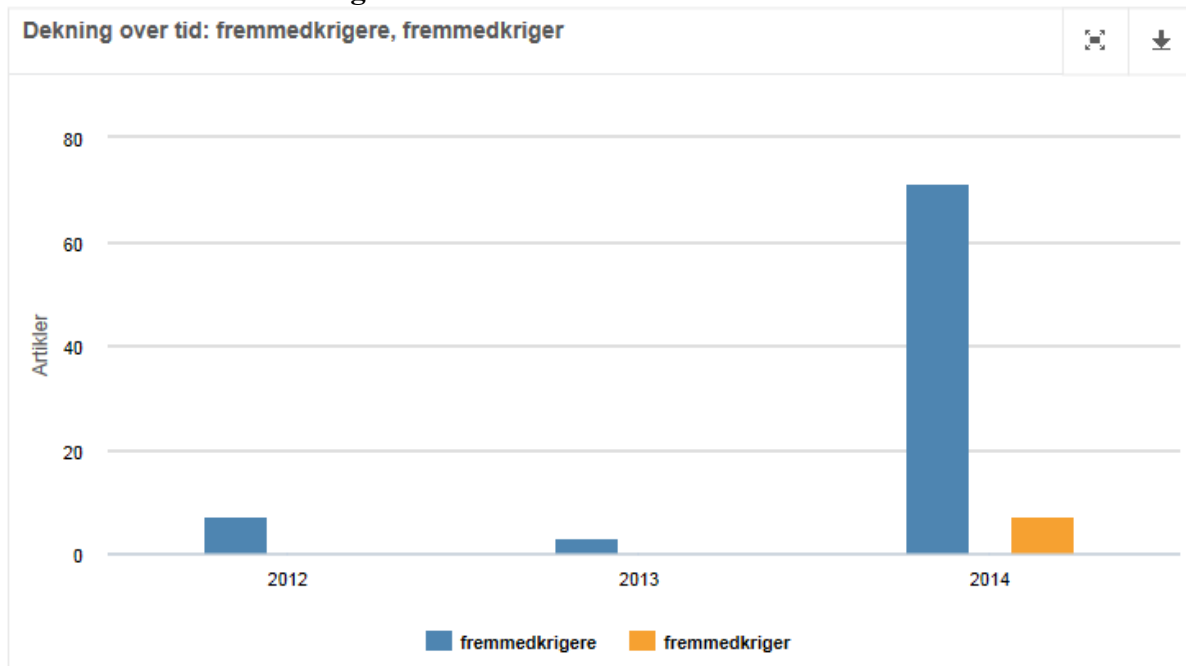
30.09.2012-31.12.2012: 8   2013: 11   01.01.2014-30.09.2014: 12

Forekomst av begrepene *islamisme* og *ekstrem* i samme mediesak i perioden 30.09.2012-30.09.2014

30.09.2012-31.12.2012: 12   2013: 16   01.01.2014-30.09.2014-: 26

Kilde: Retriver - Atekst

FREMMEDKRIGERE og FREMMEDKRIGER

Forekomst av begrepene *fremmedkriger* og *fremmedkrigere* i perioden 30.09.2012-30.09.2014. Aftenposten, VG og Dagbladet

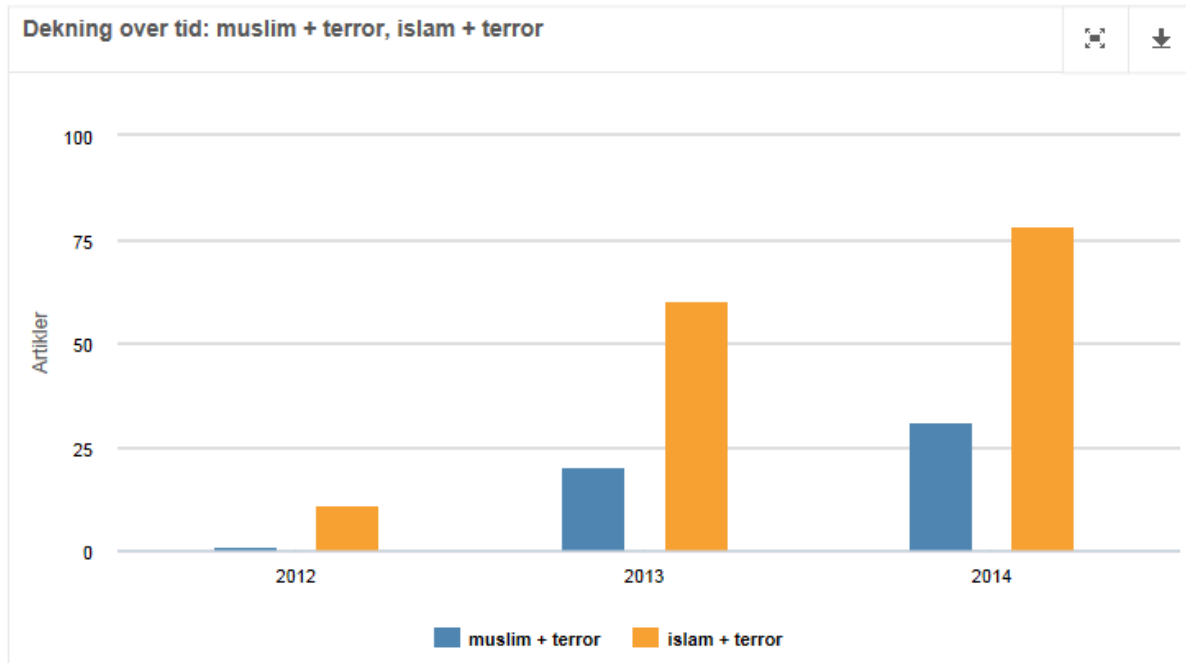
01.01.2014-30.09.2014: 7

Forekomst av begrepet *fremmedkrigere* i perioden 30.09.2012-30.09.2014.

30.09.2012-31.12.2012: 7   2013: 3   01.01.2014-30.09.2014: 71

Kilde: Retriver - Atekst

MUSLIM +TERROR og ISLAM + TERROR

Forekomsten av begrepene *muslim* og *terror* i samme mediesak i perioden 30.09.2012-30.09.2014
Aftenposten, VG og Dagbladet

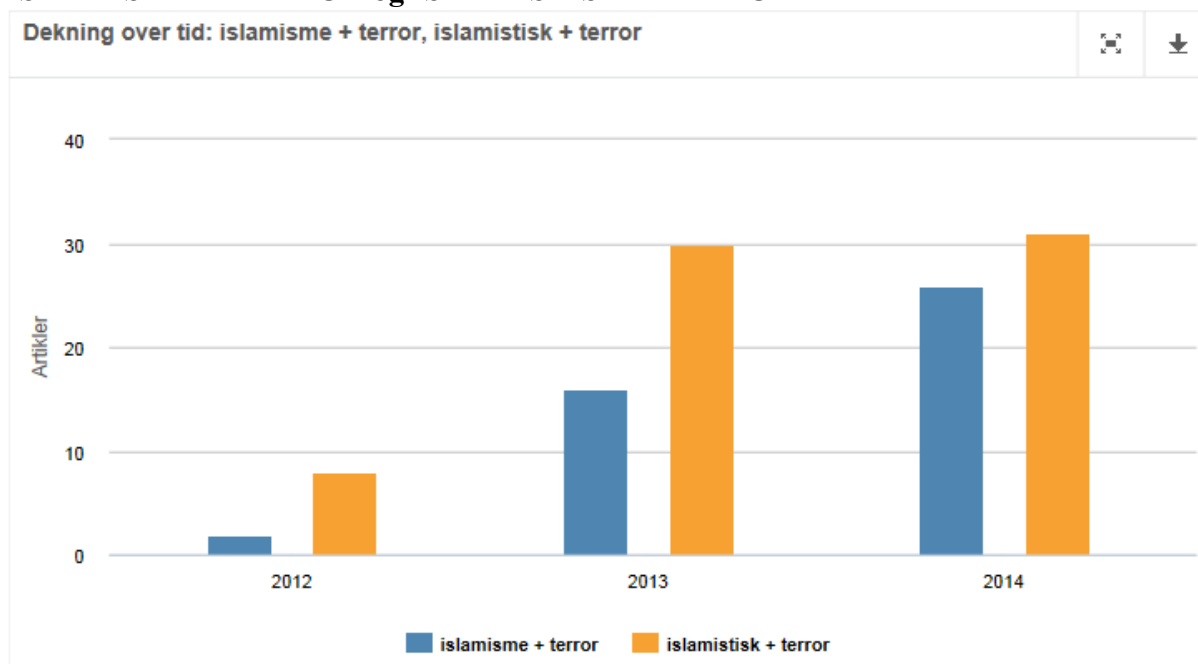
30.01.2012-31.12.2012: 1   2013: 20   01.01.2014-30.09.2014: 31

Forekomsten av begrepene *islam* og *terror* i samme mediesak i perioden 30.09.2012-30.09.2014

30.01.2012-31.12.2012: 11   2013: 60   01.01.2014-30.09.2014: 78

Kilde: Retriver - Atekst

ISLAMISME + TERROR og ISLAMISTISK + TERROR

Forekomsten av begrepene *islamisme* og *terror* i samme mediesak i perioden 30.09.2012-30.09.2014

Aftenposten, VG og Dagbladet

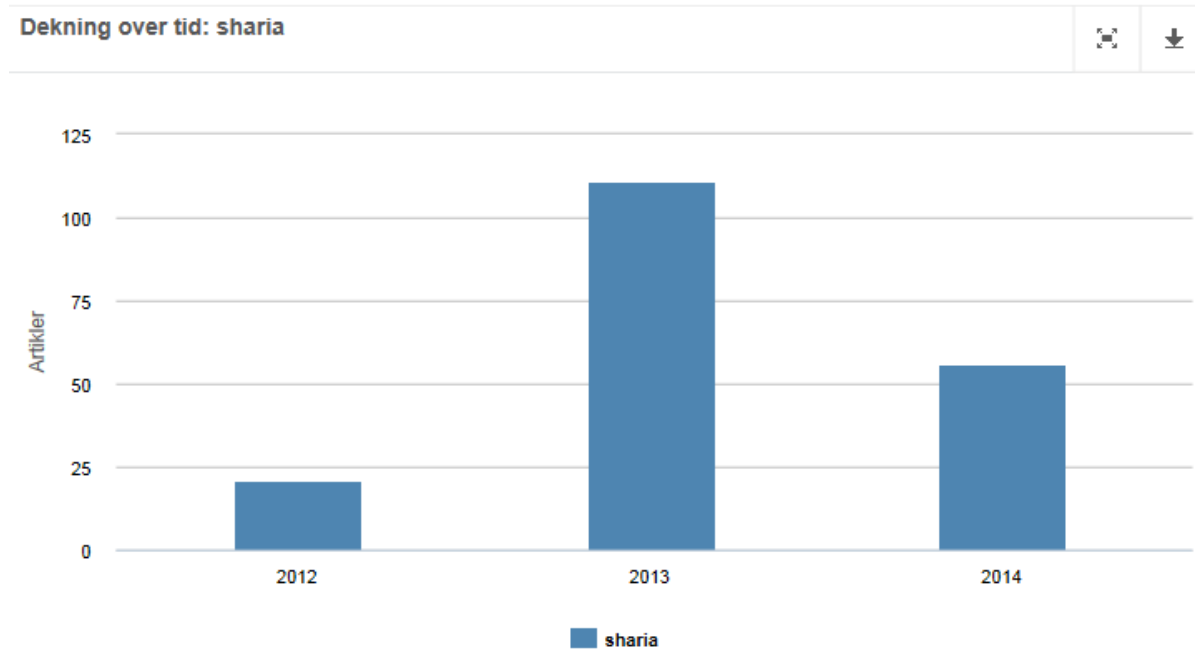
30.01.2012-31.12.2012: 2   2013: 16   01.01.2014-30.09.2014: 26

Forekomsten av begrepene *islamistisk* og *terror* i samme mediesak i perioden 30.09.2012-30.09.2014

30.01.2012-31.12.2012: 8   2013: 30   01.01.2014-30.09.2014: 3

Kilde: Retriver – Atekst

SHARIA

Forekomsten av begrepet *sharia* i perioden 30.09.2012-30.09.2014
Aftenposten, VG og Dagbladet

30.01.2012-31.12.2012: 21 2013: 111 01.01.2014-30.09.2014: 56

Av de 188 sakene hvor begrepet *sharia* benyttes er 8 forsidesaker.

Aftenposten: 92 saker med begrepet *sharia*, hvorav 1 er forsidesak; 12.04.2014

VG: 49 saker med begrepet *sharia*, hvorav 3 er forsidesaker; 28.07.2014, 17.08.2014
20.08.2014

Dagbladet: 47 saker med begrepet *sharia*, hvorav 4 er forsidesaker; 02.11.2013, 23.05.2014,
01.07.2014, 09.09.2014

Kilde: Retriver - Atekst

Vedlegg 8

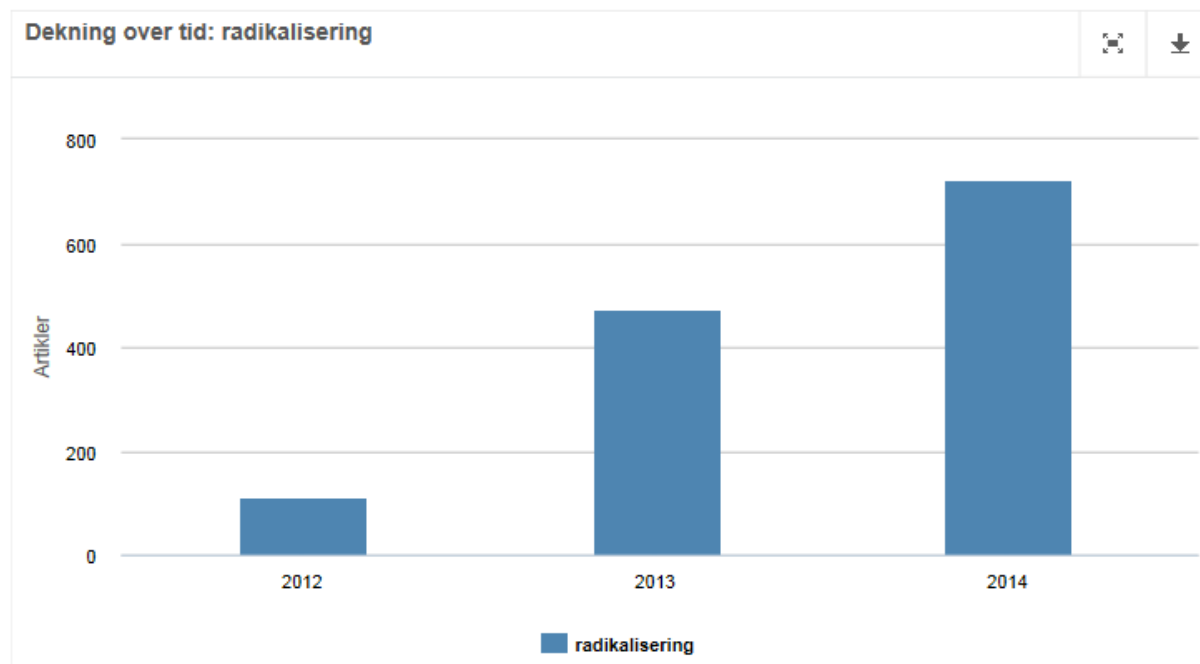
8 sider

Forekomst av begreper og begrepskombinasjoner. Alle norske papiraviser.

Tall fra alle norske papiraviser i mediearkivet ATEKST i perioden 30.09.2012-30.09.2014

Oversikten er satt sammen ut i fra tall og tabeller hentet fra mediearkivet ATEKST

RADIKALISERING

Forekomst av begrepet radikaliserings i mediesaker perioden 30.09.2012-30.09.2014

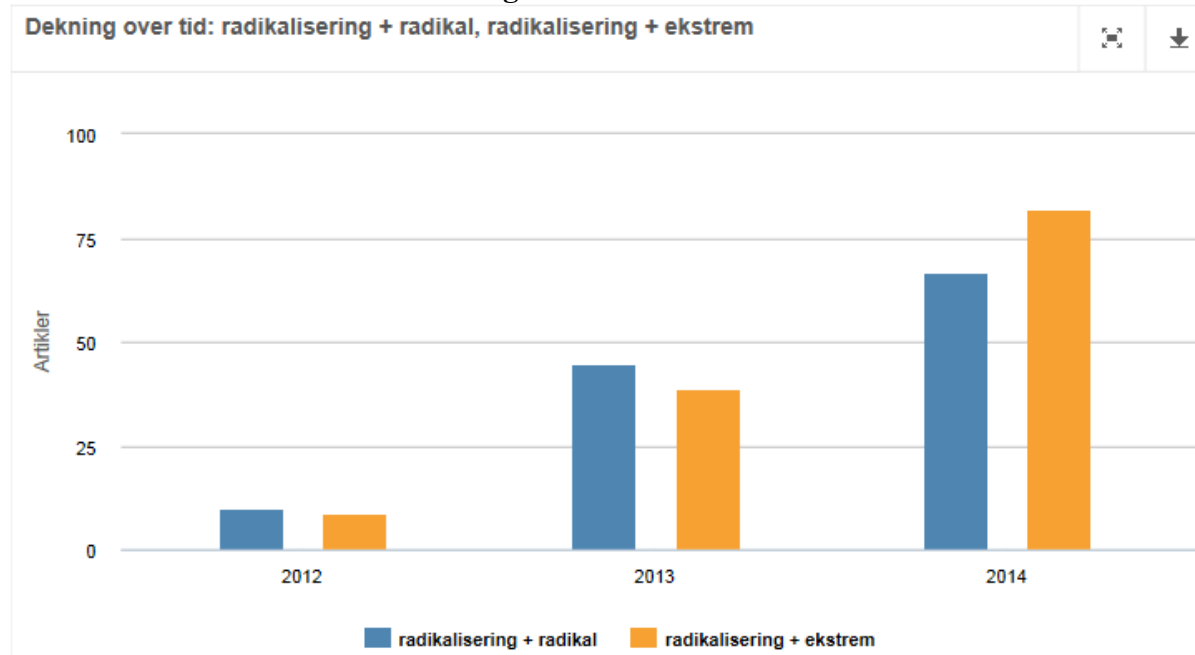
Alle norske papiraviser

30.09.2012-31.12.2012: 112 2013: 473 01.01.2014-30.09.2014: 722

Kilde: Retriver - Atekst

RADIKALISERING + RADIKAL og RADIKALISERING + EKSTREM

Forekomst av begrepene *radikalisering* og *radikal* i samme mediesak (01.01.2010-30.09.2014)
Alle norske papiraviser

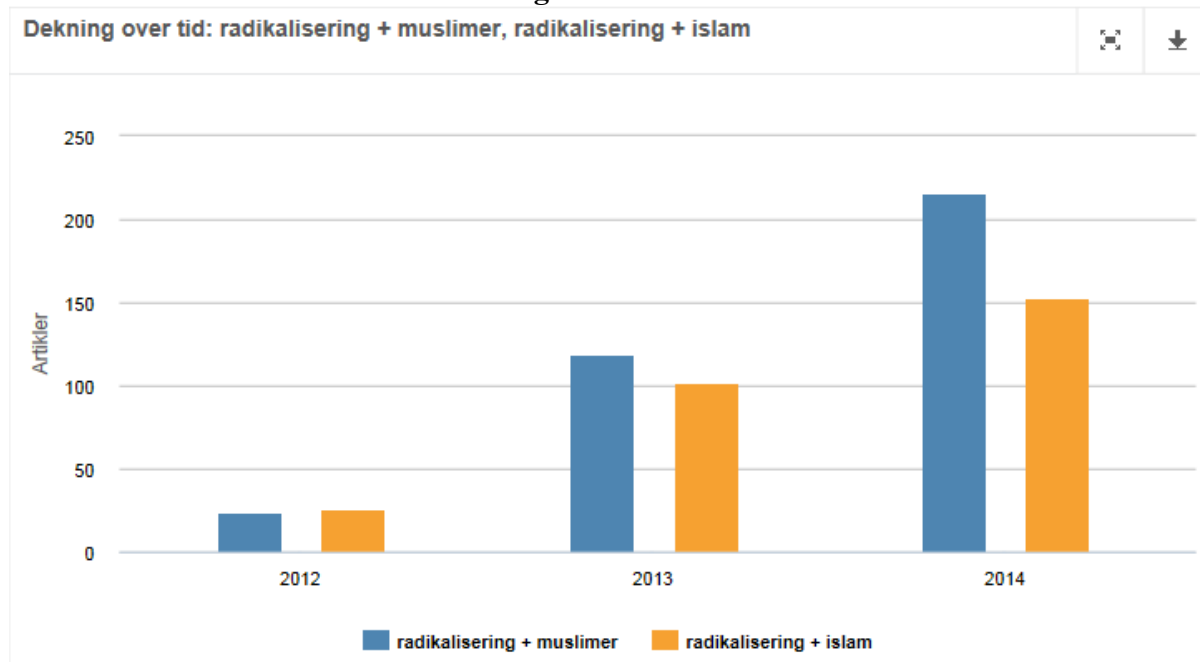
30.09.2012-31.12.2012: 10   2013: 45   01.01.2014-30.09.2014: 67

Forekomst av begrepene *radikalisering* og *ekstrem* i samme mediesak (01.01.2010-30.09.2014)

30.09.2012-31.12.2012: 9   2013: 39   01.01.2014-30.09.2014-: 82

Kilde: Retriver - Atekst

RADIKALISERING + MUSLIMER og RADIKALISERING + ISLAM

Forekomst av begrepene *radikalisering* og *muslimer* i samme mediesak (01.01.2010-30.09.2014)
Alle norske papiraviser

30.09.2012-31.12.2012: 24 2013: 119 01.01.2014-30.09.2014: 216

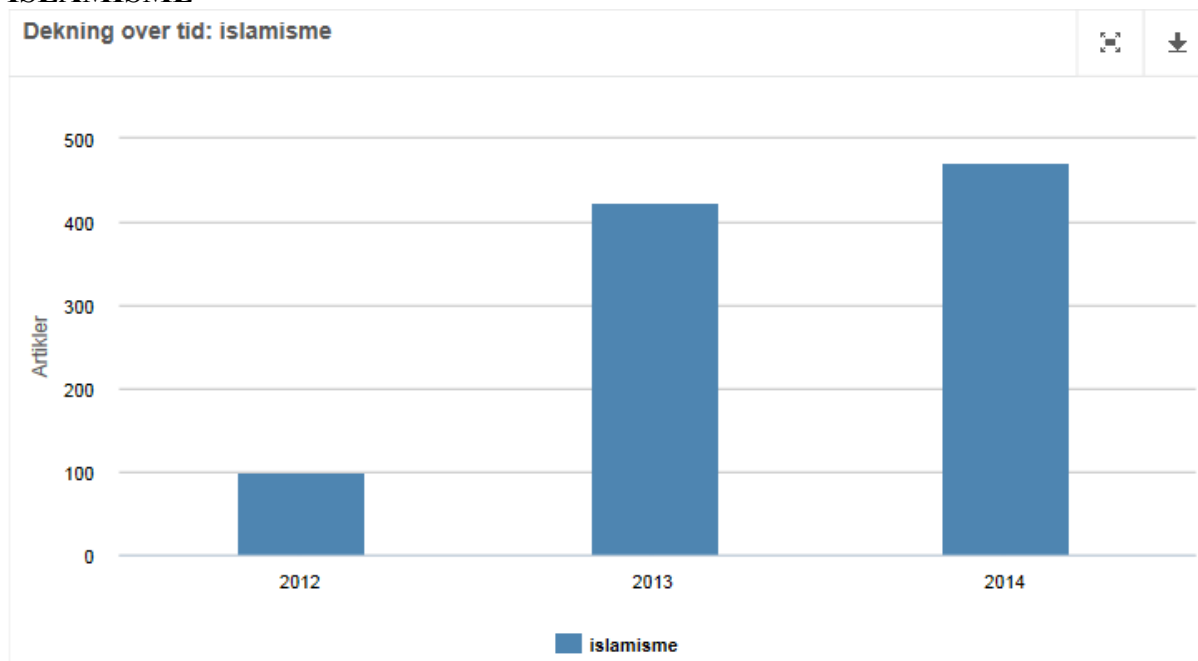
Forekomst av begrepene *radikalisering* og *islam* i samme mediesak (01.01.2010-30.09.2014)

30.09.2012-31.12.2012: 26 2013: 102 01.01.2014-30.09.2014-: 153

Tallene for *radikalisering* og *muslim* i samme perioder var 4, 26 og 49

Kilde: Retriver - Atekst

ISLAMISME

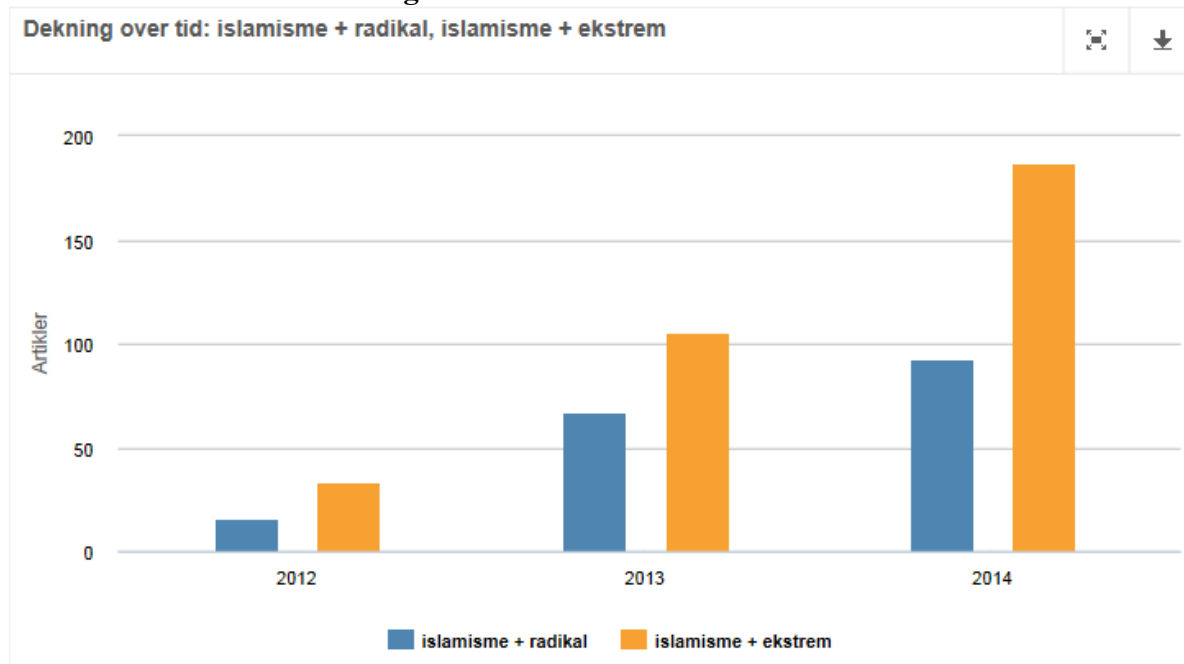

Forekomst av begrepet islamisme i mediesaker perioden 30.09.2012-30.09.2014
Alle norske papiraviser

30.09.2012-31.12.2012: 100 2013: 424 01.01.2014-30.09.2014: 473

Kilde: Retriver - Atekst

ISLAMISME + RADIKAL og ISLAMISME + EKSTREM

Forekomst av begrepene *islamisme* og *radikal* i samme mediesak i perioden 30.09.2012-30.09.2014
Alle norske papiraviser

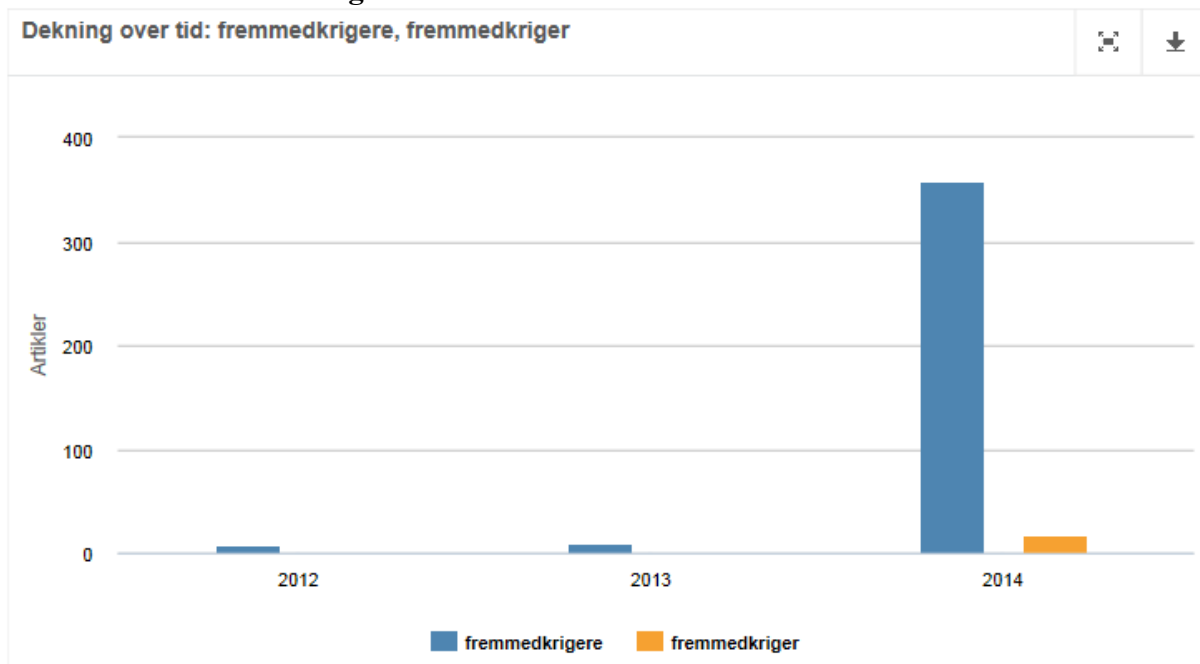
30.09.2012-31.12.2012: 16   2013: 67   01.01.2014-30.09.2014: 93

Forekomst av begrepene *islamisme* og *ekstrem* i samme mediesak i perioden 30.09.2012-30.09.2014

30.09.2012-31.12.2012: 34   2013: 106   01.01.2014-30.09.2014-: 187

Kilde: Retriver - Atekst

FREMMEDKRIGERE og FREMMEDKRIGER

Forekomst av begrepene *fremmedkriger* i perioden 30.09.2012-30.09.2014.
Alle norske papiraviser

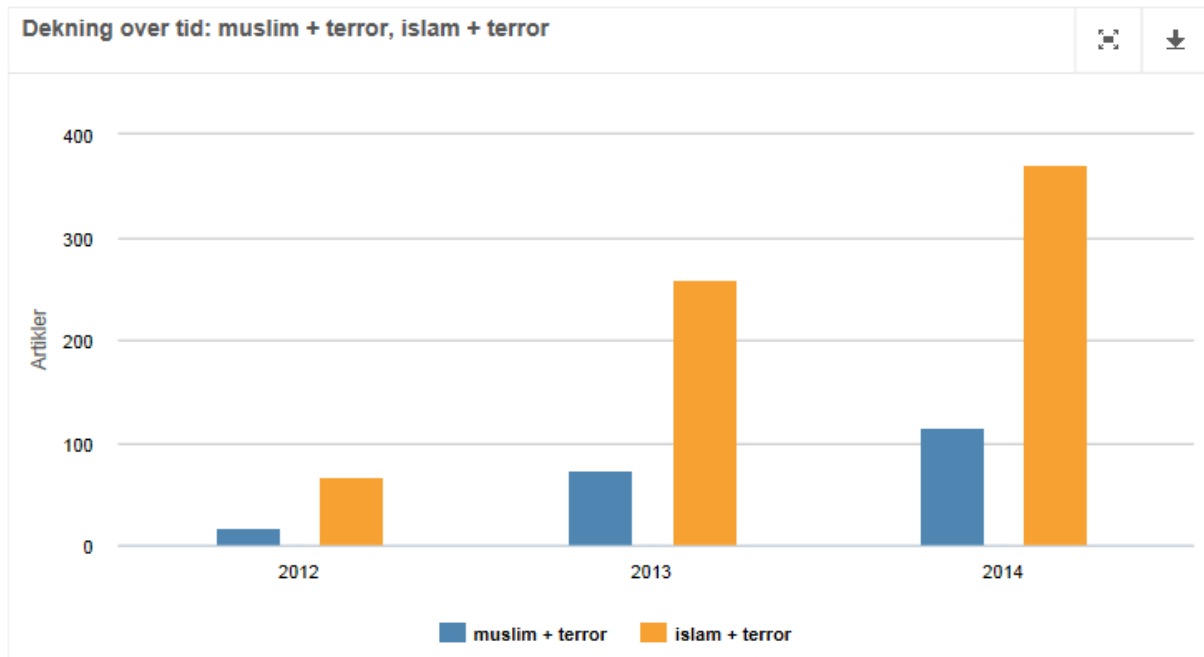
01.01.2014-30.09.2014: 17

Forekomst av begrepet *fremmedkrigere* i perioden 30.09.2012-30.09.2014.

30.09.2012-31.12.2012: 8   2013: 9   01.01.2014-30.09.2014: 358

Kilde: Retriver - Atekst

MUSLIM +TERROR og ISLAM + TERROR

Forekomsten av begrepene *muslim* og *terror* i samme mediesak i perioden 30.09.2012-30.09.2014
Alle norske papiraviser

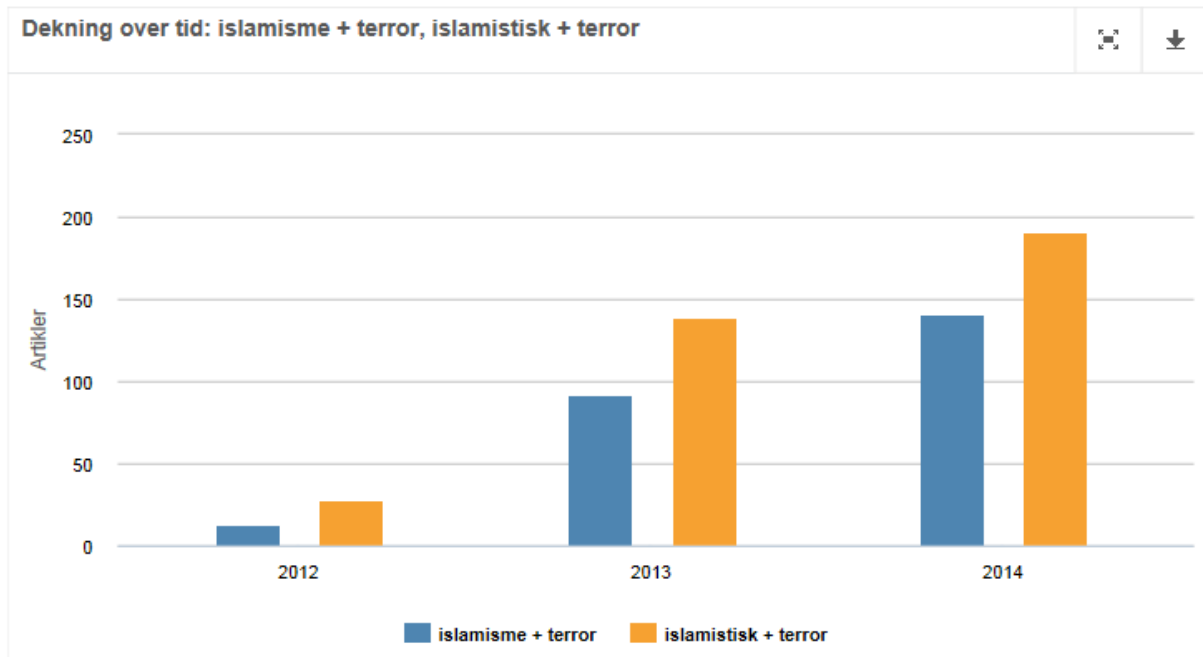
30.01.2012-31.12.2012: 18   2013: 73   01.01.2014-30.09.2014: 116

Forekomsten av begrepene *islam* og *terror* i samme mediesak i perioden 30.09.2012-30.09.2014

30.01.2012-31.12.2012: 67   2013: 259   01.01.2014-30.09.2014: 371

Kilde: Retriver - Atekst

ISLAMISME + TERROR og ISLAMISTISK + TERROR

Forekomsten av begrepene *islamisme* og *terror* i samme mediesak i perioden 30.09.2012-30.09.2014

Alle norske papiraviser

30.01.2012-31.12.2012: 13   2013: 92   01.01.2014-30.09.2014: 141

Forekomsten av begrepene *islamistisk* og *terror* i samme mediesak i perioden 30.09.2012-30.09.2014

30.01.2012-31.12.2012: 28   2013: 139   01.01.2014-30.09.2014: 191

Kilde: Retriver - Atekst

Vedlegg 9

9 sider

Lister over saker som ble vurdert i forbindelse med oppgaven.

Alle Aftenpostens forsidesaker relatert til islam og muslimer.

Aftenpostens papirutgaver 30.09.2012-30.09.2014

19.10.2012	Norske radikale Islamister er i Syria
21.10.2012	OSSE kritiserer Norge for intoleranse mot jøder og muslimer
26.10.2012	Jakter på støttespillere i Oslos gater (Profetens <u>Ummah</u>)
28.10.2012	Hussain må sitte to uker i varetekt
08.11.2012	Skal fotfølges av politiet
10.11.2012	Ekstrem islam
11.11.2012	Derfor kjemper sjia mot <u>sunni</u>
14.11.2012	Flyktet fra moralpolitiet - tør endelig komme hjem
12.12.2012	Norske myndigheter: Nordmenn kriger med opprørere i Afghanistan
13.12.2012	Medvirkning til drap - Islamister i kamp med ISAF-styrker
15.12.2012	"Døden for Allahs sak er vårt største ønske"
16.12.2012	Eksminister for Taliban skal ha undervist radikale islamister i Oslo
06.01.2013	Muslimske jenter vil ikke ha delt gym
07.01.2013	Åpner for politi med Hijab i Norge
12.01.2013	Nordmenn samarbeider med selvmordsbombere
15.01.2013	Muslimske kvinner må selv gjøre opprør
17.01.2013	Angrep mot Statoil-anlegget i Algerie
18.01.2013	Ba om varsel før gisselaksjonen - ble ikke hørt
19.01.2013	Terrorgruppe utlovet dusør for vestlige gisler
19.01.2013	Her kommer de hjem etter gisseldramaet
20.01.2013	Ble på rommet - reddet livet
21.01.2013	Disse er savnet i Algerie
21.01.2013	Tror terroristene skøt gisler i frustrasjon
22.01.2013	Vi må hindre at ekstreme Islamister biter seg fast
23.01.2013	Algerie-terrorister opererte i Norge
26.01.2013	82 terror-timer i In Amenas
27.01.2013	Lederne samlet da terrorister angrep
28.01.2013	Sønnen er Algeries nye helt
30.01.2013	Krever nasjonal granskning etter Algerie-terroren
31.01.2013	Islamistene taper by etter by
01.02.2013	Mistet norske venner
03.02.2013	Livsfarlig flukt fra taliban
09.02.2013	Her planla han terror-angrepet
13.02.2013	Konspirasjonsteorier rammer polio-program
17.02.2013	Svekket, men like farlig
03.03.2013	Ekstremist er rådgiver for norske islamister
08.04.2013	Kun en av fire nye i Norge fødes her (Hijab i bildet)
19.04.2013	Han hjalp norske soldater og deltok i kamper
20.04.2013	Møt landets mest lønnsomme innvandrere

24.04.2013	300 vonde år i kaukasus
04.05.2013	PST konfroterte nordmenn som trolig var på vei til krigen i Syria
10.05.2013	Taliban truer partier til taushet
12.05.2013	Håper på en islamsk stat
16.05.2013	Derfor har de 12000 flyktingene fra Bosnia klart seg så bra
23.05.2013	Kaller soldatdrap et hevnangrep
27.05.2013	Det er en ære å miste sin sønn
29.05.2013	Turister er jaget vekk
04.06.2013	Norge må regne med hevnangrep
19.06.2013	Møtte Taliban i Norge
26.06.2013	Fengsles for blasfemi
30.06.2013	Giftes bort i sommer
01.07.2013	Ramadan kan være farlig
03.07.2013	Fikk 146 trusler etter homoparade
12.07.2013	Du kan ikke gå kledd sånn
19.07.2013	Minoritetsbarn overvåkes, isoleres og trues
24.07.2013	De lærde strides om sharia
19.09.2013	Vi vil drikke, danse og være ute så lenge vi vil
22.09.2013	Overlevde terror på kjøpesenteret
23.09.2013	Terroren øker
25.09.2013	Først støttet han dem. Så reiste han for å krige mot terroristene
27.09.2013	Terrorister ødelegger drikkevannet
29.09.2013	Nesten all terror skjer i ti land
30.09.2013	Ba gislene om å sitere koranen
10.10.2013	Yahya Hassan (18) ble kriminell. Han mener innvandrereforeldrene, ikke samfunnet, har skylden.
14.10.2013	Rømmer fra egen familie
18.10.2013	"Det eneste Taliban kan gjøre, er å drepe meg. De kan ikke drepe saken min"
23.10.2013	Slik lokkes norsk ungdom til jihad
27.10.2013	Advarer mot å dra til syria
30.10.2013	Vi har ikke råd til å ligge etter i arbeidet mot radikaliserings
02.11.2013	Moske vil stoppe radikaliserings
03.11.2013	Blodige angrep hver uke
28.11.2013	Derfor velger fler Niqab
10.12.2013	Foreslo å sende <u>Krekar</u> tilbake til Kurdistan
12.12.2013	Nesten alle er Islamister
20.12.2013	Mitt liv i <u>Burka</u>

30.12.2013	Vil stoppe OL med terror
31.12.2013	"Målet er å såre folkets stolthet"
03.01.2014	<u>Al-Qaida</u> fører regnskap
07.01.2014	<u>Al-Qaida</u> kraftig styrket i Irak
13.01.2014	Iranske kvinner slår hardt tilbake
17.01.2014	Poeten Yahya Hassan skrev om familie og religion: Drapstruet. Overfalt. Lever med politivakter
03.02.2014	Intens jakt på OL-terrorister i russisk kruttønne
14.02.2014	Frykt for at de tar med terror hjem til Europa
23.02.2014	Hun slo ut 585 søkere i kamp om <u>Rimi-jobb</u>
01.03.2014	"Du kan drepe meg pappa. Jeg bryr meg ikke lenger"
03.03.2014	Flere grunner til å dra til Syria
05.03.2014	Advarer mot radikalt miljø
05.04.2014	Syria-krigere er tilbake i Norge
10.04.2014	Derfor vil hun ha muslimsk skole i Norge
12.04.2014	Sender penger
27.04.2014	De kom om natten, brente 3000 hus og drepte mange
03.05.2014	Sammenligner kriging i Syria med norsk førstegangstjeneste
04.05.2014	Sønnen løp bakerst da de flyktet. Han ble drept.
28.05.2014	Dødstrusler
10.06.2014	Mener muslimer må delta i debatten
11.06.2014	<u>Eresvold</u> mot kvinner i Norge skjer hver dag
18.06.2014	Imam: offer for <u>hatkriminalitet</u> ?
23.06.2014	Klare til kamp for Irak
24.06.2014	NAV om arbeidsmarkedet i 2015
26.06.2014	Livredd naboene ("Krisen i Irak")
29.06.2014	Kinesisk terrorfrykt
30.06.2014	Ramadan: Besværlig for polarmuslimer
05.07.2014	<u>Voldsalarm</u> til moske-ledere
06.07.2014	Skjød sjokkgranater mot Islamister
06.07.2014	Hun vil bli <u>sharia-dommer</u>
14.07.2014	Profetens <u>Ummah</u> to år etter oppstarten
25.07.2014	Derfor er Norge terrormål
26.07.2014	Nordmenn rykker opp i terrorgruppene
27.07.2014	Å gå med Niqab
27.07.2014	De nye tiltakene mot terror
28.07.2014	Leter fortsatt etter mulige terrorister
29.07.2014	7 selvmordsbombere kom fra Skandinavia
02.08.2014	10 fra Norge drept i Syria
08.08.2014	<u>ISIL-Ofre</u> forteller grufulle historier til familie i Norge
10.08.2014	Frykter det verste i Irak
11.08.2014	Unnslapp <u>ISILs</u> massakrer
12.08.2014	Frykter terror-celler fra IS i Europa
13.08.2014	Sivil IS-fange på telefon: "Nå dør vi. Farvel."
14.08.2014	IS er blitt en <u>omfatende sivil og militær organisasjon</u>
15.08.2014	Fortsatt desperat på <u>Sinjarfjellet</u>
19.08.2014	Norske kvinner fristes til et liv med <u>IS-jihadister</u>
21.08.2014	"Halshuggingen er en melding til IS fra USA"
22.08.2014	IS-far spør sin sønn: Hva vil du bli, <u>jihadist</u> eller utføre en selvmordsaksjon?
23.08.2014	Ber norske muslimer ta kampen mot de ekstreme
24.08.2014	Hun og flere tusen andre deltar i markeringen i morgen.

25.08.2014	Nå hever de unge sine egne stemmer. Islamforsker
26.08.2014	AVSKY. Tusner protesterte mot IS i Oslo
27.08.2014	IKKE GI DEG! Erfarne muslimske debattanter git Faten (19) råd.
28.08.2014	IS vil bytte gisler mot "lady Al-Qaida "
03.09.2014	IS halshugget Steven Sotloff
09.09.2014	2006: Mønstereliv i Larvik 2013: Massemorder i Kenya
10.09.2014	Terroristen la ut hatinnlegg
12.09.2014	Muslimene – vårt samfunns X-MEN
16.09.2014	Norge tatt på sengen av USAs IS-koalisjon
18.09.2014	Ekspert: USA kan bli tvunget til å sette inn bakkestyrker mot IS
19.09.2014	Ekspert: Symbolsk norsk bidrag i kampen mot IS
20.09.2014	Hamrer løs på norskpakistanere
21.09.2014	Kona ble hakket ihjel fordi hun var muslim
21.09.2014	Ni floker som løses for å bekjempe IS
24.09.2014	Bomber gir håp
25.09.2014	Familien rømte fra skrekkregimet i IS' hovedstad
26.09.2014	PST: Radikalisering skjer i hele landet

Alle Dagbladets forsidesaker relatert til islam og muslimer.

Dagbladets papirutgaver 30.09.2012-30.09.2014

17.01.2013	Den enøyde terroristens blodige hevn
18.01.2013	- Terroristene gikk fra rom til rom
19.01.2013	Rømte fra sin egen henrettelse
22.01.2013	Slik styrer han sitt onde imperium
04.03.2013	<u>Al Qaida</u> : Varsler blodig hevn
07.08.2013	<u>Bin Ladens</u> utpekte: Mannen som sprer terrorfrykt
02.09.2013	<u>Bhatti</u> på vei hjem. Slik ble han holdt fanget
11.10.2013	- Terrormistenkt gikk på skole i Norge
02.11.2013	<u>Islamist miljøet</u> vokser: Her er de 30 mest sentrale ekstremistene
13.02.2014	Nordmann terror-tatt
15.04.2014	<u>Bhatti-drama</u>
16.05.2014	Bildene som avslører de norske <u>syria-krigerne</u>
23.05.2014	Norske <u>Umm</u> er sentral i det <u>islamistiske miljøet</u> - Norge er i krig med oss
30.05.2014	Norske <u>ihadister</u> drept av sine egne
27.06.2014	Slik skaffer ISIL terror-penger
01.07.2014	De norske <u>ISIL-krigerne</u> i Irak: Skryter av drap
17.07.2014	De norske <u>islamist-krigerne</u> .
17.07.2014	Anders (35) er med i <u>al-qaida</u>
25.07.2014	Disse truer Norge
26-27.07.2014	► Når Norge blir fienden. Derfor hater de oss
28.07.2014	Klapp-jakt på terroristene
29.07.2014	Ekstremister ga meg trygghet
20.08.2014	Terrorgruppa IS hylles av norske <u>islamister</u>
21.08.2014	Klappjakt på den ukjente bøddelen
28.08.2014	Fire menn planla ekstrem aksjon. Derfor slo <u>norge</u> terror-alarm
29.08.2014	20 kastet ut av <u>norge</u> i hemmelig terror-razzia
30-31.08.2014	► Sjefen for <u>e-tjenesten</u> avslører: Slik skapes norske terrorister
04.09.2014	IS-bøddelen jages som <u>Bin Laden</u>
09.09.2014	IS-terroristenes livs-farlige kvinner
17.09.2014	Norske ekstreme <u>islamister</u> fikk NAV-penger, dro i krigen
19.09.2014	Derfor går Erna til Krig
22.09.2014	Advarer mot terrorgruppe – Farligere enn IS
25.09.2014	IS-Krigere med sjokkbilder fra Norge

Alle VGs forsidesaker relatert til islam og muslimer.

VGs papirutgaver 30.09.2012-30.09.2014

11.09.2012	Nå er han høyrisiko-fange
17.01.2013	Dramaet i Algerie
18.01.2013	Dramaet i Algerie
19.01.2013	Dramaet i Algerie
19.01.2013	Ble muslim for å få bedre soning
20.01.2013	Dramaet i Algerie
21.01.2013	Gisseldramaet
22.01.2013	Gisseldramaet. Liten interesse for Terror-Trening
24.01.2013	<u>Bhatti savnet</u> . - Broren forteller om frykten
06.02.2013	Dansk <u>Islamkritiker</u> overlevde – KULEN bommet, VÅPEN klikket
08.02.2013	Derfor gikk terroralarmen
11.02.2013	Afghanske tolker fikk våpenopplæring – Kriget for Norge
03.03.2013	Gissel-terroristen drept i bombeangrep
15.03.2013	<u>Waleed fra follo</u> risikerer 20 år i amerikansk fengsel
10.04.2013	VG kilder: <u>Bhatti tatt</u>
16.04.2013	Boston Eksplosjonene
18.04.2013	FBI: Norske bilder kan løse bombe-gåten
20.04.2013	Boston-bomber skutt
08.05.2013	Pappa <u>Bhattis</u> oppgjør med savnet sønn
26.08.2013	35-åring pekes ut som <u>islamist</u> - «edderkopp»
18.10.2013	Tror denne terroristen er norsk
14.11.2013	Vil aldri mer bo i Norge
15.02.2014	Slik ble han ekstrem – <u>Islamisten Ubaydullha Hussain</u> snakker ut
16.07.2014	USA frykter terror-listet nordmann skal slå til snart
17.07.2014	Er han en Terrorist?
25.07.2014	Terror-trusselen – Dette må du passe deg for
27.07.2014	Terror-trusselen – PST-intervju: Dette vet vi, dette gjør vi
28.07.2014	Terror-trusselen – PST vet hvem de er
30.07.2014	Terror-trusselen – 5 tegn på radikaliserings
17.08.2014	-Terror -Halshugging - Norske kvinner
20.08.2014	Slik ble han verdens farligste
21.08.2014	Bøddel-jakten
25.08.2014	Slik sprer de terror-propaganda
26.08.2014	Slik er hun som rørte Norge
28.08.2014	<u>Lady Al-Qaida</u>
29.08.2014	Skulle drepe folk med kniv
30.08.2014	Hva før et menneske til å gjøre dette?
03.09.2014	Gå til aksjon mot IS-terror!
12.09.2014	Han trente skandinaviske terrorister
19.09.2014	Norsk <u>syria-kriger</u> forteller
23.09.2014	De norske terror-siktede
24.09.2014	Terror-hyllest i norske gater

Alle Aftenpostens forsidesaker relatert til fremmedkrigere.

Aftenpostens papirutgaver 30.09.2012-30.09.2014

19.10.2012	Norske radikale <u>Islamister</u> er i Syria
26.10.2012	Jakter på støttespillere i Oslos gater (Profetens <u>Ummah</u>)
28.10.2012	<u>Hussain</u> må sitte to uker i varetekt
08.11.2012	Skal fotfølges av politiet
10.11.2012	Ekstrem islam
12.12.2012	Norske myndigheter: Nordmenn kriger med opprørere i Afghanistan
13.12.2012	Medvirkning til drap - <u>Islamister</u> i kamp med <u>ISAF-styrker</u>
15.12.2012	"Døden for Allahs sak er vårt største ønske"
16.12.2012	<u>Eksminister</u> for <u>Taliban</u> skal ha undervist radikale <u>islamister</u> i Oslo
12.01.2013	Nordmenn samarbeider med selvmordsbombere
04.05.2013	PST <u>konfroterte</u> nordmenn som trolig var på vei til krigen i Syria
25.09.2013	Først støttet han dem. Så reiste han for å krige mot terroristene
23.10.2013	Slik lokkes norsk ungdom til <u>jihad</u>
27.10.2013	Advarer mot å dra til <u>syria</u>
30.10.2013	Vi har ikke råd til å ligge etter i arbeidet mot radikaliserings
02.11.2013	Moske vil stoppe radikaliserings
14.02.2014	Frykt for at de tar med terror hjem til Europa
03.03.2014	Flere grunner til å dra til Syria
05.03.2014	Advarer mot radikalt miljø
05.04.2014	Syria-krigere er tilbake i Norge
12.04.2014	Sender penger
03.05.2014	Sammenligner kriging i Syria med norsk førstegangstjeneste
14.07.2014	Profetens <u>Ummah</u> to år etter oppstarten
25.07.2014	Derfor er Norge terrormål
26.07.2014	Nordmenn rykker opp i terrorgruppene
27.07.2014	De nye tiltakene mot terror
28.07.2014	Leter fortsatt etter mulige terrorister
29.07.2014	7 selvmordsbombere kom fra Skandinavia
02.08.2014	10 fra Norge drept i Syria
12.08.2014	Frykter terror-celler fra IS i Europa
19.08.2014	Norske kvinner fristes til et liv med <u>IS-jihadister</u>
23.08.2014	Ber norske muslimer ta kampen mot de ekstreme
24.08.2014	Hun og flere tusen andre deltar i markeringen i morgen.
25.08.2014	Nå hever de unge sine egne stemmer.
26.08.2014	AVSKY. <u>Tusner</u> protesterte mot IS i Oslo
27.08.2014	IKKE GI DEG! Erfarne muslimske debattanter <u>git Faten</u> (19) råd.
09.09.2014	2006: Mønsterelev i Larvik 2013: Massemorder i Kenya
10.09.2014	Terroristen la ut <u>hatinnlegg</u>
26.09.2014	PST: Radikaliserings skjer i hele landet

Alle Dagbladets forsidesaker relatert til fremmedkrigere.

Dagbladets papirutgaver 30.09.2012-30.09.2014

02.09.2013	Bhatti på vei hjem. Slik ble han holdt fanget
11.10.2013	- Terrormistenkt gikk på skole i Norge
02.11.2013	Islamist miljøet vokser. Her er de 30 mest sentrale ekstremistene
13.02.2014	Nordmann terror-tatt
15.04.2014	Bhatti-drama
16.05.2014	Bildene som avslører de norske syria-krigerne
23.05.2014	Norske Umm er sentral i det islamistiske miljøet - Norge er i krig med oss
30.05.2014	Norske jihadister drept av sine egne
01.07.2014	De norske ISIL-krigerne i Irak: Skryter av drap
17.07.2014	De norske islamist-krigerne . PST: Andres (35) er med i Al-Qaida
17.07.2014	Anders (35) er med i al-qaida
25.07.2014	Disse truer Norge
26-27.07.2014	Når Norge blir fienden. Derfor hater de oss
28.07.2014	Klapp-jakt på terroristene
29.07.2014	Ekstremister ga meg trygghet
20.08.2014	Terrorgruppa IS hylles av norske islamister . Slik skal de knuse den «usynlige» sjeiken
28.08.2014	Fire menn planla ekstrem aksjon. Derfor slo norge terror-alarm
30-31.08.2014	Sjefen for e-tjenesten avslører: Slik skapes norske terrorister
09.09.2014	IS-terroristenes livs-farlige kvinner
17.09.2014	Norske ekstreme islamister fikk NAV-penger, dro i krigen
22.09.2014	Advarer mot terrorgruppe – Farligere enn IS
25.09.2014	IS-Krigere med sjokkbilder fra Norge

Alle VGs forsidesaker relatert til fremmedkrigere.

VGs papirutgaver 30.09.2012-30.09.2014

24.01.2013	Bhatti savnet . - Broren forteller om frykten
10.04.2013	VG kilder: Bhatti tatt
08.05.2013	Pappa Bhattis oppgjør med savnet sønn
26.08.2013	35-åring pekes ut som islamist - «edderkopp»
18.10.2013	Tror denne terroristen er norsk
14.11.2013	Vil aldri mer bo i Norge
15.02.2014	Slik ble han ekstrem – Islamisten Ubaydullha Hussain snakker ut
16.07.2014	USA frykter terror-listet nordmann skal slå til snart
17.07.2014	Er han en Terrorist?
25.07.2014	Terror-trusselen – Dette må du passe deg for
27.07.2014	Terror-trusselen – PST-intervju: Dette vet vi, dette gjør vi
28.07.2014	Terror-trusselen – PST vet hvem de er
30.07.2014	Terror-trusselen – 5 tegn på radikalisering
17.08.2014	-Terror -Halshugging - Norske kvinner. Ekstemisten Ubaydullha Hussain snakker ut
26.08.2014	Slik er hun som rørte Norge
29.08.2014	Skulle drepe folk med kniv
03.09.2014	Gå til aksjon mot IS-terror!
12.09.2014	Han trente skandinaviske terrorister
19.09.2014	Norsk syria-kriger forteller
23.09.2014	De norske terror-siktede
24.09.2014	Terror-hyllest i norske gater